

LIDOVÁ TVOŘIVOST

ČASOPIS PRO SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

ROČNÍK II • ČÍSLO **I** PRAHA LEDEN 1951

LIDOVÁ TVOŘIVOST

ČASOPIS PRO DIVADELNÍ, PĚVECKÉ, HUDEBNÍ, TANEČNÍ, RECITAČNÍ A LOUČKÁŘSKÉ SOUBORY

LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

VYDÁVÁ ÚSTŘEDÍ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI NÁKLADEM OSVĚTOVÉ PRÁCE

ŠÉFREDAKTOR NORBERT PITTHARD

REDAKČNÍ KRUH:

M. Bartoš, F. Bonuš, R. Drejsl, V. Fišer, V. Hasalová, M. Hroněk, J. Hudeček, L. Hynková, F. Kubr, Dr J. Malík, L. Pešková, O. Rambousková, Dr K. Rektorisová, K. Reiner, J. Rey, H. Rejchrtová, J. Saidl, F. Smažik, J. Stanislav, A. Šafařík, K. Vlachý, A. Vondřich

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA III, VALDŠTEJNSKÉ NÁM. 1, TELEFON 634-51, LINKA 5

Vychází koncem každého měsíce, celkem dvanáctkrát ročně. Rukopisy se nevracejí. Cena jednotlivého výtisku 15 Kčs, předplatné na celý rok 180 Kčs.

ÚČET U POŠTOVNÍ SPORITELNY ČÍSLO 42020

TISKNE SVOBODA, TISKAŘSKÉ ZÁVODY, N. P., ZÁVOD Č. 1, PRAHA II, NA FLORENCI 13

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ POVOLENO OKRSKOVÝM POŠTOVNÍM ÚŘADEM PRAHA 022, ZN. 309-Re-51/II

DOHLÉDACÍ POŠTOVNÍ ÚŘAD PRAHA 022

<i>Václav Kopecký</i> : O lidové umělecké tvořivosti	1	<i>Jaroslava Veselá</i> : Jak jsem studovala Zoju	33
<i>Antonín Šafařík</i> : Úkoly souborů lidové umělecké tvořivosti v r. 1951	1	<i>Bořivoj Lauda</i> : O výpravě a tanečních kostýmech pro soubory lidových tanců	34
<i>Klementina Rektorisová</i> : Soubory lidové tvořivosti bojují za mír	4	<i>F. Bonuš</i> : Studia lidových tanců	35
<i>Hannah Rejchrtová</i> : Učíme se od sboru Pjatnického	6	Obrázková příloha	37
<i>Miloš Borský</i> : Lidová tvorivost na Slovensku a jej nejblíže perspektivy	9	Časový plán všech soutěží lidové tvořivosti na r. 1951	41
<i>F. Bonuš</i> : Podstata a úkoly nové práce tanečních souborů	11	Soutěžní řád STM 1951	42
<i>Anna Sokolová</i> : Zkušenosti z rozvoje lidové tvořivosti v kraji Hradec Králové	15	Rozhlas pomáhá souborům lidové tvořivosti	43
Obrázková příloha	17	<i>Zdeněk Roubíček</i> : Soubory se připravují na okresní kola STM	44
<i>Dr A. Sychra</i> : Stranická hudební kritika spolutvůrcem nové hudby	22	Jak pracují soubory lidové tvořivosti v SSSR	45
<i>Jan Martinec</i> : »Hádají sa o rozumné« v divadle Malostranské besedy	23	<i>Augustin Vondřich</i> : Zájezd mládežnického souboru do Německé demokratické republiky	46
<i>A. M. Brousil</i> : Návrat Jiráskovy »Lucerny«	25	<i>Božena Šochová</i> : O zájezdu Souboru lidových písní a tanců ČSM do Vídně	48
<i>Karel Palouš</i> : Premiérou nekončí práce na představení	29	<i>Z. Mišurec</i> : Zájezd Vysokoškolského uměleckého souboru do Rumunska	49
<i>Karel Reiner</i> : Z konference o práci hudebních souborů ČSM	29	Úspěch nové rumunské dramaturgie	51
<i>Milena Krausová</i> : Jak jsem připravovala Makarenka v divadle Malostranské besedy	32	<i>Pavel Štěpán</i> : Zkušenosti ze Soutěže tvořivosti mládeže	52
		Drobné zprávy	53

NA OBÁLCE SOUBOR MLÁDEŽE Z VÍTKOVIC
NA XX. JIRÁSKOVĚ HRONOVĚ

O LIDOVÉ UMĚLECKÉ TVOŘIVOSTI

Ze Soběslavského kulturně osvětového plánu

A nejvýznamnější zásluhou našich osvětových pracovníků jest to, že přispěli k podnícení a rozmachu velikého hnutí lidové umělecké tvořivosti. Toto hnutí má tu důležitost, že si lid nejen sám umění dělá, ale že z jeho řad vycházejí noví umělci tvůrci, literární, hudební, výtvarní a noví reprodukční umělci, schopní osvěžiti naše umělecké kádry a schopní dáti našemu umění nový lidový ráz a nového socialistického ducha. My jsme velmi povděční tomu, že v oblasti lidové umělecké tvořivosti byla navázána tak úzká součinnost mezi naší osvětou a kulturními složkami Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže, Jednotného svazu českých zemědělců.

Veliký rozmach Soutěže tvořivosti mládeže ukazuje, jaká ušlechtilá ctižádost a jaké krásné vzněty mohou býti podníceny v naší mládeži. Nechť proto není jednoho chlapce a dívky, jednoho mladého člověka ve městě i na venkově, který by nebyl uchvácen mohutným hnutím oné skvělé a nadějně mládeže, jež pod praporem Československého svazu mládeže nastoupila do prvních řad budovatelů socialismu a jest prodchnuta vroucími city uvědomělého socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu!

Věnujte všechnu podporu lidové umělecké tvořivosti! Působte nenásilně, avšak důsledně k očistě ochotnických spolků od konservativních a reakčních živlů a k postupné proměně těchto spolků v kulturně umělecké soubory Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže a jednotných zemědělských družstev! Připravte v co největším rozsahu účast masových organizací a Osvětových besed v soutěži souborů lidové tvořivosti pro rok 1951! Nechť není jediného mládežnického, odborového a jiného spolkového souboru, který by nebyl zapojen v roce 1951 do této soutěže kulturně umělecké práce a tím i do našeho kulturně osvětového plánu.

ANTONÍN ŠAFAŘÍK

ÚKOLY SOUBORŮ LIDOVÉ UMĚLECKÉ TVOŘIVOSTI V R. 1951

Soubory lidové umělecké tvořivosti se během pěti let staly nedílnou součástí našeho nového, do radosti a štěstí rozkvétajícího života. Od květnové revoluce, od doby, kdy osvoboditelská sovětská armáda zvítězila nad hitlerovským fašismem, slavným vítězstvím pracujícího lidu v únoru, prvými dvěma roky Gottwaldovy pětiletky, rodily se a rostly stovky a tisíce nových souborů. Z několika prvních desítek, které vznikly hlavně pod radostným vlivem souborů sovětské armády, vyrostlo tisíce souborů a z malých nezkušených souborů mládeže vznikla řada ideově a umělecky vyspělých kolektivů. V posledním roce došlo i k důležité změně v tradičních spolcích, které přecházejí na půdu masových organizací. Soubory lidové umělecké tvořivosti nastupují do práce v r. 1951 na jednotné ideové i organizační základně. Začíná tak další období radostné práce na společném úkolu: »Zpěvem, hudbou, divadlem a tancem pomoci pracujícímu lidu obou našich národů k vybudování socialistické země.«

V letošním roce, v třetím roce první Gottwaldovy pětiletky, kdy náš lid ještě s větším úsilím bojuje proti temným záměrům imperialistů, kdy vystaví další mohutné, krásné závody, kdy stále více lidí na vesnicích začne pracovat novými kolektivními methodami, je třeba, aby všechny naše soubory, mládežnické i ostatní, malé i velké, každý z nich se stal třeba drobnou, ale dobrou bojovou jednotkou stále mohutnějící armády míru. Aby každý člen souboru se stal hrdým bojovníkem této armády. To znamená především vzorným pracovníkem v závodě, na vesnici, ve škole, který svým důvtipem, pílí, ukázněností a obětavostí, se stane vzorem spolupracovníků. K tomu musí vedoucí souboru i všichni členové zaměřit své úsilí.

Program vystoupení souboru bude tím radostnější, přesvědčivější, působivější, čím více takových členů soubor bude mít. Je tedy třeba, aby se

soubor na svých schůzkách zabýval nejen hodnocením a rozбором programu, ale i tím, jak každý jednotlivec plní své pracovní úkoly na pracovišti.

Soubor se jedině tenkrát stane dobrým bojovníkem míru, jestliže se soustavně bude zabývat ideovou výchovou všech svých členů. Řada souborů mládeže ukázala, že správně chápou požadavek ideové vyspělosti a zavázala se, že všichni jejich členové do 25. února, 1. a 9. května se stanou nositeli Fučíkova odznaku. Tyto soubory dobře vědí, jaký význam nejen pro jejich ideový růst, ale přímo i pro uměleckou práci má pročení a kolektivní prodiskutování knih Fučíkova odznaku. Je třeba, aby nejen soubory mládeže, ale všechny soubory pročítaly a prodiskutovaly knihy Aloise Jiráska — především »Proti všem«, knihy Marie Majerové, Ivana Olbrachta, sovětských spisovatelů a básníků, Maxima Gorkého, Vladimíra Ma-

jakovského, Ilji Erenburga, Borise Polevého, Alexandra Fadějeva, Konstantina Simonova a jiných, aby nebylo jediného člena souboru, který by neznal dílo našeho národního hrdiny Julia Fučíka, především jeho slavnou píseň života a míru »Reportáž, psanou na oprátce«. A nejenom romány a básně mají soubory pročitat. Součástí jejich práce musí se stát i studium takových děl, která jim ukáží správnou cestu uměleckého tvoření, která jim pomohou ještě hlouběji pochopit dramata, písně, básně a tance, které budou našim lidem předvádět. Proto je třeba studovat díla prof. dr. Zdeňka Nejedlého o Jiráskovi, o Smetanovi a jiná, A. Ždanova — hlavně jeho Stati o umění, Stanislavského o divadle, Pavlovova O socialistickém realismu a j.

Soubory lidové umělecké tvořivosti staly se již součástí lidu. Jestliže mu mají ještě lépe pomáhat písní, hrou, hudbou, tancem, slovem, pravdivě ukazovat jeho život, je třeba, aby se učily od velikých učitelů lidu V. I. Lenina a J. V. Stalina, kteří s bojem lidu za osvobození, s jeho životem spjali každý úder svého srdce, každou myšlenku. Zářivým příkladem, velikým vzorem i v učení je náš milovaný učitel prezident Klement Gottwald. Jak od mládí byla mu kniha nerozlučným pomocníkem a rádcem, jak přes těžké podmínky houževnatě studoval i tenkrát, když se ve Vídni učil truhlářem.

»Ovšem, ne na každou otázku si mohl Klement odpovědět sám. Jeho hloubavý a zvědavý duch hledá proto poučení u jiných, hlavně v knize. Láska ke knize zachvacuje chlapce jako mocná vášeň a provází ho již celý život. Čte vše a čte všude. Aby ušetřil, čte do deseti hodin před domem pod lucernou, dokud domovník nepřijde zavírat dům, a potom čte ještě v posteli při svíčkách, na které si strádá. Čte i při práci, odbíhaje do světlíku, kde má schované knihy. S úsměvem dnes vypráví, jak ho jednou mistr zpozoroval a vylil na něho celé vědro vody. Horší však bylo, když mistr našel skryš jeho knih, spálil je a Klement musel znovu stráždat svůj poklad.« (F. Nečásek: Mládí Klementa Gottwalda.)

Jen tenkrát, když každý člen souboru se bude soustavně vzdělávat, může se stát celý soubor dobrým propagátorem mírové myšlenky. Tím lépe bude tlumočit díla velikých bojovníků za světový mír, v jejichž čele stojí sovětští umělci. Tím lépe budou soubory přednášet a zpívat básně a písně Vladimíra Majakovského, Pabla Nerudy, Nazima Hikmeta, Dmitrije Šostakoviče, Anatolije Novikova, Vítězslava Nezvala, Václava Dobiáše. Tím pravdivěji budou hrát postavy v dramatech Gorkého, Simonova, Kornejčuka a jiných.

»Socialismus se stal cílem, k němuž již uvolněnou cestou jdeme a k němuž se každým dnem již blížíme. A všechny naše sny, všechny naše tužby a všechny naše snahy dosáhnout téhož štěstí, jakému se již po jedenatřicet let těší lid Sovětského svazu, všechno naše usilování o socialismus se naplňuje.« (Václav Kopecký na IX. sjezdu KSČ.)

Soubory společně s našim pracujícím lidem oslaví letos 30. výročí založení Komunistické stra-

ny Československa, strany, která nám vždy ukazovala správnou cestu, která nás vedla v neúprosném boji proti fašistickým okupantům, v únoru 1948 zvítězila nad agenty imperialismu — zrádci národa a vede nás k dalším vítězstvím. Bez KSČ a jejího prozíravého vedení nebylo by radostného života, bez její mateřské péče nemohly by se rozvíjet nejkrásnější vlastnosti a tvůrčí schopnosti českého a slovenského lidu. Nebylo by krásných výsledků současné umělecké lidové tvořivosti. KSČ byla jedinou politickou stranou v první republice, která pomáhala lidové tvořivosti, aby nebyla úplně zničena kapitalismem, ale aby na příklad dělnické divadelní soubory byly posilou a zbraní pracujícího lidu v jeho boji proti vykořisťovatelům. Její vedoucí pracovníci, soudruzi, kteří dnes stojí v čele našeho kulturního života, Václav Kopecký a Zdeněk Nejedlý, aktivně pomáhali těmto dělnickým uměleckým kolektivům.

V době, kdy španělský lid bojoval proti fašistickým hordám Francovým a kdy brigáda československých dobrovolníků statečně bojovala u Madridu za Prahu, hlásala naše buržoasie, že boj ve Španělsku se nás netýká. Právě v té době hráli na scéně městského divadla na Král. Vinohradech Gorkého »Měšťáky«. Hráli je jen šestkrát, protože scéna t. zv. »vyšší společnosti« nemohla nastavit pravdivě zrcadlo těm, jichž se to týkalo. V té době dělnický soubor, vybraný z dělnických spolků, sehrál tuto hru nejen v Praze, ale i v řadě jiných měst 56krát. Každé představení se konalo za velmi obtížných okolností. Úřady se snažily znemožnit činnost tohoto souboru, protože byl solí v jejich očích, protože pravdivě ukazoval ve svých hrách našemu pracujícímu lidu skutečnou tvář kapitalismu. Na tradici takových spolků je třeba navazovat. Tyto dělnické soubory byly pevným bojovým nástrojem našeho pracujícího lidu, jakým by měly být všechny naše současné divadelní soubory. Právě soubory divadelní mohou ukázat veliký boj našeho pracujícího lidu v silných, pravdivých dramatických obrazech. A taková hra, jako je »Sklárna« od dělnického dramatika Spitzera nebo »Duchcovský viadukt« od V. Čacha, právě tak jako dramatisace revolučních hluboce lidských románů A. Zápotockého »Vstanou noví bojovníci«, »Bouřlivý rok« a Ivana Olbrachta »Anna proletářka«, měly by být letos v programu každého divadelního souboru.

Se jménem KSČ za práva lidu jsou spjata jména básníků, jejichž díla si naše mládež zamilovala. Básně S. K. Neumanna, Jiřího Wolкера, Petra Bezruče, Josefa Hory, měly by mít na programu nejen recitační soubory, ale měly by je znát, studovat je i soubory ostatní, především divadelní. V tomto boji vznikla řada komsomolských písní, jež některé soubory mládeže hrály a zpívaly a není náhodou, že Julius Fučík znal nejen tyto komsomolské a revoluční písně, písně Sovětského svazu, ale i řadu českých a slovenských národních písní.

O tom, jak zpěv těchto písní byl nezbytnou součástí jeho života, píše v »Reportáži«:

»... A já se zatím hemžil na ubohém slavníku a každého večera a každého rána se úporně obracel na bok, abych mohl Gustině zazpívat písně, které měla ráda. Jak je mohla neslyšet, když jsem do nich vkládal tolik vroucnosti?

Dnes už ví, dnes už slyší, ačkoli je vzdálenější než tenkrát. A dnes už i dozorcí vědí a zvykli si, že celá 267 zpívá, a už ani nehartusí za dveřmi, aby bylo ticho.

Cela 267 zpívá. Zpíval jsem celý život, nevím, proč bych měl přestat právě na konci, kdy se žije nejintenzivněji. A otecko Pešek? Ach, to je neobyčejný případ! Zpívá vášnivě rád. Nemá ani hudební sluch, ani hlas, ani hudební paměť, ale miluje zpěv takovou krásnou a oddanou láskou a nalézá v něm tolik radosti, že ani neslyším, když klouže s tóniny do tóniny a tvrdošíjně zpívá »g«, kde tvoje uši přímo touží po »a«. A tak zpíváme, když se vtírá stesk, zpíváme, když je veselý den, zpěvem provázíme kamaráda, který odchází a s nímž se snad už neshledáme, zpěvem vítáme dobré zprávy z bojiště na východě, zpíváme pro útěchu a zpíváme z radosti, tak jak lidé zpívají odedávna a budou zpívat, dokud budou lidmi.

Není života bez zpěvu, jako není života bez slunce. A my tudíž potřebujeme zpěv dvojnásob, protože slunce k nám nepřichází...»

KSČ za první republiky i za nejhroznějšího fašistického útlačku byla věrnou strážkyní revolučních tradic našeho lidu, obsažených v díle našich klasiků. Právě za okupace napsal Julius Fučík studii »Božena Němcová bojující«.

Jiráskovskou akci, která se stala základnou pro rozšíření odkazu klasiků mezi lid, vyhlásil náš prezident a od r. 1929 předseda Komunistické strany Československa soudruh Klement Gottwald. To vše, a řada dalších důkazů ukazuje, jak komunisté správně chápali, jak milovali tento odkaz.

Naši národní klasikové, to je hluboká studnice nejčistší krásy, ze které čerpáme to, co v umění je našemu lidu nejbližší a nejdražší, co probouzí a rozvíjí v každém člověku ty nejušlechtlejší city a myšlenky. A právě v roce, kdy slavíme sté výročí jednoho z nejslavnějších a nejdražších našich klasiků, Aloise Jiráska, právě v roce, kdy slavíme 30 let KSČ, v době, kdy soubory se stávají důležitým pomocníkem ve výchově a převýchově člověka v člověka socialistického, je třeba, aby se soustavně zabývaly díly klasiků. Aby širokým vrstvám našeho lidu ještě více přiblížily díla Aloise Jiráska, Josefa Kajetána Tyla, Jana Nerudy, Boženy Němcové, Karla Hynka Mácha, Svatopluka Čecha, hudbu a písně Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Zdeňka Fibicha, Karla Bendla a dalších.

Soubory lidové tvořivosti budou jen tenkrát plnit rostoucí úkoly, jen tenkrát budou samy zdravě růst, jestliže se ještě více přimknou k základnám našeho života — k závodům a vesnicím. Přejít ochotnických souborů do masových organizací na závodech především do závodních klubů, na vesnicích na půdu Osvětových besed, je

třeba urychleně zakončit. Tento přechod není jen formalita, ale důležitý krok k dalšímu zdravému rozvoji práce souborů a celé lidové tvořivosti. Je třeba sít se, srůst s novým prostředím tak, aby soubor nejen podle jména, ale skutečně se stal souborem závodního klubu nebo Osvětové besedy. Myšlenky i srdce všech členů souboru musí se zabývat pracovními, politickými, kulturními problémy »našeho závodu« a »naší vesnice«.

Jedině tak bude soubor dobrým pomocníkem závodních klubů, když práce souboru bude živě reagovat na důležité události závodu, vtipnou, neurážlivou formou kritisovat nedostatky, popularisovat dobré výsledky a vzorné pracovníky. Dobrý soubor je pomocníkem v rozšiřování a prohlubování socialistického soutěžení, tak jako na př. soubor mládeže ČKD Sokolovo nebo soubor závodního klubu Sázavan ve Zruči n. Sázavou. Dobrý soubor si svoje zkušenosti nenechává pro sebe, ale dává je k dispozici ostatním. Musí využít každé příležitosti k tomu, aby pečoval o soubory patronátu svého závodu, radil a pomáhal s materiálem a zkouškami vesnickým souborům.

Dobrý soubor, pracující na vesnici, je propagátorem nových kolektivních metod práce. Pomáhá organizacím KSČ, ČSM, aby co nejvíce malých a středních rolníků se zapojilo do jednotného zemědělského družstva jejich vesnice, aby práce v JZD se soustavně zlepšovala. Působí v ostatních vesnicích, kde ještě jednotná zemědělská družstva nejsou, svým vystoupením i osobní agitací k tomu, aby se tam co nejdříve ustavila. Všechny naše vesnické soubory by měly pracovat podobně jako soubor ČSM z Poustky.

Družstevníci z Poustky píší o tom v dopise ministru Kopeckému mimo jiné toto:

»... Začalo to už loni na jaře a ne se zemědělskou prací, ale osvětovou činností, která nás spojila a vedla ke všemu, co jsme získali. V naší obci rozvinula kulturní činnost skupina mládeže, která nám byla ve všem příkladem. Za krátkou dobu se vypracoval náš soubor ČSM na takovou výši, že získal v STM v Ostravě druhé místo mezi vesnickými soubory v republice. Soubor mládeže nám při všem pomáhal, nebylo schůze, aby tam nebyl náš ČSM. Jen co víme, účinkovala naše mládež na šedesáti vystoupeních v obcích a okrese. Starala se o sběru mléka, vyzdobila ji propagačním materiálem a diagramy o dodávkách. Zemědělci se tam vždy ráno scházeli u mléka a měli o čem debatovat a také přemýšlet. Mládež také vedla obecní knihovnu. V létě 1949 ustavila zemědělskou úderku. Ukázala nám tak výhody společné práce...» (Osvětová práce, ročník VI. Číslo 1—2, str. 33.)

Za poslední rok nastal rozkvět lidového umění obou našich národů nikdy před tím nevidaný. Hlavním nositelem lidové umělecké tvořivosti se stala mládež, především pak soubory ČSM. Soubory mládeže jsou hlavním pilířem lidové umělecké činnosti nejen pro svůj počet, ale především proto, že jejich program je jasný, lidu srozumitelný a blízký, že se v něm odrážejí současné problémy závodů a vesnice právě tak, jako události

světového významu, že tyto soubory jsou nositelem pokrokové tvorby historie našich národů, že s takovou láskou tlumočí umění lidu Sovětského svazu. Je třeba, aby soubory mládeže ještě prohloubily ideovou práci. Aby všichni členové souboru se stali nositeli Fučíkova odznaku. Je třeba věnovat zvýšenou péči odborné stránce programu. Déle a hlouběji studovat jednotlivé písně, básně, hry, tance tak, aby ideovost prováděných děl byla i umělecky poctivě zpracována.

Náměstek ministra informací a osvěty soudruh Ing. Miroslav Kouřil řekl v závěru Hronovské konference o úkolech lidové tvořivosti:

»Bude třeba, abychom všechny dobré zkušenosti souborů ČSM, které nás poučují o metodách rozněcování budovatelského elánu a tím i umělecké lidové tvořivosti, přenesli do všech souborů lidové umělecké tvořivosti.«

XX. Jiráskův Hronov, průběh přehlídky pěveckých souborů v Kroměříži a hlavně zkušenosti z několika okresních přehlídek v závěru minulého roku nám ukazují, že i starší soubory lidové tvořivosti, sdružené dříve v divadel-

ních a pěveckých spolcích, začínají z těchto zkušeností čerpat a převod těchto spolků do závodních klubů a Osvětových besed jen ještě urychlí ideový přerod členů těchto souborů tak, že i tyto kolektivy s bohatými zkušenostmi, které u některých dospěly až k divadelnímu a pěveckému mistrovství, stanou se nejen okrasou, ale radostnou součástí života našeho lidu.

Práce souborů lidové umělecké tvořivosti bude v roce 1951 zaměřena k tomu, aby ukázala v celé šíři revolučnost našich dějin, vyjádřenou v díle klasiků a v lidovém umění, aby zrcadlila velké mírové budovatelské úsilí pracujícího lidu, zachycené našimi básníky, skladateli, spisovateli, přinášela tvorbu bojovníků za mír všech národů, především díla sovětských umělců a umělců lidových demokracií.

Lidová tvořivost našich národů se rozvíjela v historii tím úspěšněji a bohatěji, čím více se přimkla k politickému boji proti utlačovatelům a nepřátelům pracujícího lidu, čím hlouběji vyjadřovala jeho ušlechtilé city a myšlenky po svobodném, šťastném životě.

»Umění patří lidu.«

V. I. Lenin

»Pozoruhodnou vlastností naší lidové umělecké tvořivosti je to, že je nerozlučně spjata s prací a životem lidu, je proniknuta nadšením boje za vítězství komunismu. Nadaní členové ochotnických divadel, národní pěvci, hudebníci, tanečníci, umělci jsou zároveň nejlepšími pracovníky, mistry socialistické práce na závodech, v kolchozech, v sovětských úřadech.«

Lidová umělecká tvořivost je organickou součástí veškerého sovětského umění. Jak před profesionální, tak před lidovou uměleckou tvořivostí stojí zásadně stejné cíle a úkoly ideologické výchovy mas uměleckými prostředky.« (Kulturně osvětová práce na vesnici.)

KLEMENTINA REKTORISOVÁ

SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI BOJUJÍ ZA MÍR

Budovatelské úspěchy netvoří jen množství odpracovaných hodin a vyrobených statků. Není to jen stoupající křivka produktivity práce, ale i s ní souvisící rozvoj tvořivých sil, které se uvolnily v masách pracujícího lidu od té chvíle, kdy se stal pánem ve své vlasti.

Svoboda tvořivé práce, družba osobností, rozvíjejících se v pracovních kolektivech, daly okusit lidem nové životní radosti, a proto ta bojovnost a úsilí vytvořit předpoklady ještě lepší a radostnější budoucnosti. A proto ta nesmířitelná nenávist pracujících proti komukoliv, kdo se opovažuje připravovat válku na zotročení lidí a ničení hodnot jimi vytvořených. A proto ta láska, posilující nesvobodné národy v jejich spravedlivém boji proti okupantům a vykořisťovatelům. Tento vůdčí životní názor a pocit, utvářený láskou a nenávistí, prací i bojem, hlasitě zaznívá ze svobodných zemí do všech končin světa.

„Všichni lidé mají právo na štěstí.“ Tato zásada vedla Klementa Gottwalda od mládí až

do dneška v boji za spravedlivý svět. Ale všude a pro všechny na světě toto právo, kterého náš lid již užívá, není ještě vybojováno. A jednou z účinných zbraní proti táboru kapitalismu a imperialistické války, jedním z prostředků, posilujících hnutí za trvalý mír v celém světě, jsou masové projevy a slavnosti. Tvoří neodmyslitelnou součást budovatelského a radostiplného života v Sovětském svazu, u nás i v jiných lidových demokraciích. Jen si vzpomeňme, jak povzbudivě působily u nás kdysi před válkou zprávy, knihy nebo filmy o pracovní a umělecké tvořivosti národů Sovětského svazu za prvních stalinských pětiletěk. Zvuky harmušek a rudoarméjské písně sovětských tankistů byly pro nás v posledním dnu války prvními holubičkami míru.

S vírou, že mír bude trvalý, začali jsme u nás budovat své země a rozvíjet do široka také uměleckou tvořivost lidu, která je přirozenou součástí života v socialistické společnosti. V posledních letech pozorujeme přímo bouřlivý růst ve všech oborech lidové tvořivosti, množí se její nové formy. Probouzí se masově, zejména v mlá-

deži, bývalá zpěvnost a hudebnost našeho lidu, uvolňuje se a vyžívá touha po rytmu a radostném, zdravém pohybu. Slova i tóny našich národních klasiků i lidové tvorby zaznívají v novém a pravém významu, inspirují současnou tvorbu, jejíž díla se stávají jako nikdy před tím majetkem širokých mas; velkou zásluhu o to mají právě soubory lidové tvořivosti, jdoucí za vysokými cíli ideovými i uměleckými. Jak radostně se tvoří dnešním autorům, jestliže vědí, že dobré dílo neskončí po několika reprisách v archivu divadla nebo koncertního tělesa, jak se to kdysi dalo s hrami Aloise Jiráska i se Smetanovými operami. Vědí, že na jejich tvorbu dychtivě čekají sta a sta souborů, desítky divadel, miliony čtenářů a posluchačů, jimž se kulturní a umělecký zážitek stává součástí pracovního dne. Vědomosti o bohatém rozvoji kultury a lidové tvořivosti nezůstávají jen v hranicích tábora míru. Posilují bojovníky za mír v táboře války, kde zatím je málo času a sil na radost.

Marx napsal, že kapitalismus je nepřitelem umění. Zažili jsme, jak buržoasie umlčovala uměleckou tvořivost lidu, jak se ji snažila zkomercialisovat a strhnout do svých služeb lživlasteneckými hesly. Lidové masy byly v době zvýšeného nebezpečí se strany fašismu, v době hrozící války, ohlupovány sentimentálními rýmovačkami („ta naše písnička česká, ta je tak hezká, tak hezká“), jejichž vlastenectví mělo podezřelý rub: „jestli nám zahyne, všecko s ní pomine, potom už nebudem žít“. Nebezpečí spočívalo v tom, že tenorem této a jiných sentimentálních odrhovaček je poraženectví, pasivita, složení rukou do klína — a to právě v době, kdy bylo nejvíce třeba myslet na husitský chorál. Tak daleko jsme se dali odvést od revoluční a bojové noty, po staletí udržující lid ve střehu a v odporu proti nepravu. Právě tak nepotřebná je dnes tvorba buržoasních umělců s námětem pacifismu. Protilidové je všechno t. zv. umění pro lid z doby buržoasní demokracie, která zanesla bahnem nevkusů čisté prameny lidové tvořivosti. Tehdy i mír byl jen zdánlivý, člověk byl člověku vlkem a radost, zdravé veselí byly upírány i nevinným dětem. Dnes od dětství objevujeme v člověku jeho nejlepší schopnosti a nadání. Umělecká tvořivost, osvobozená z buržoasních vlivů, z výtělkářství a bezideovosti, pomáhá vytvářet šťastný život v míru.

Šířiteli lidového umění nejsou jedinci, profesionální výrobci, jsou jimi celé masy uvědomělých kolektivů, sdružujících pracující lidi všech oborů přímo na jejich pracovištích. Soubory lidové tvořivosti pronikají do všech složek hospodářského a společenského života. Vyhánějí z něho pivní zmalátnělost, sentimentální nudu a kabaretní banálnosti. Osvěžují ho novými výrazy vzletu a radosti.

Loňské první přehlídky lidové tvořivosti na okresech byly všechny ve znamení budovatelského nadšení a mírových projevů. Divadelní hry závodních a vesnických souborů, pestrá pionýrská klubička a kulturní úderky armádních sou-

borů, tradiční pěvecké koncerty klasické tvorby a strhující mládežnické estrády vynikaly uměleckými hodnotami a zvýšenou ideovostí.

V prvních měsících třetího roku pětiletky připravují se v mnoha dalších okresech přehlídky, jimiž se soubory spolu se svými patrony a obecnstvem ze svých závodů a vesnic představí jako pokračovatelé v plnění varšavských usnesení obránců míru.

Ústředí lidové tvořivosti vydává na pomoc souborům přehled repertoiru s mírovou tematikou pro všechny druhy lidové tvořivosti. Bohatou látku stále přináší denní tisk (z doby varšavského, pražského kongresu, vánoční, novoroční čísla), rozhlas. Najdete tam básně, povídky, satiry i písně. Díla hodná uměleckého provedení jsou varšavské projevy, Erenburgův, Fadějevův. Vánoční list Raymondy Diennové z města Bordeaux, listy lidických žen, národního umělce Petra Bezruče, psané Radě bezpečnosti po vpádu Američanů do Koreje. Po scénickém provedení přímo volají dopisy našeho úderníka a kongresového delegáta Doutháče, uveřejněné v Rudém právu. Celý koš hojnosti mírových děl najdeme ve sborníku Československého spisovatele „Stráž míru“ a Našeho vojska „Na stráž zítřka“.

Touha po spravedlivém míru a štěstí pro všechny zní i v prosté lidové písni, v milostném tanci ze Slovácka, v pohádce Boženy Němcové, v Nerudově lyrice, ve Wolkerových baladách, v Neumannových Rudých zpěvech. Zní v pokrokových divadelních hrách z doby minulé i současné. A píseň míru s jevišť a podií se slévá s pochodovými písněmi brigádníků z dolů a polí, s kroky našich vojenských útvarů, s ukolébavkou v dětských jeslích, se sborovými říkadly ve školních učebnách. Tento zpěv práce, radosti a míru děsí wallstreetské štváče a posiluje bojovníky za mír.

Přiložit ruku k dílu v kterémkoliv oboru lidové tvořivosti a držet krok se zlepšovatelí, úderníky, družstevníky v naší výrobě, to je také podpis na prohlášení proti imperialistické válce. Den ze dne roste počet souborů, stále se zlepšuje jejich práce, neboť mírové budování dává lidem všechny možnosti, aby mohli rozvíjet své nadání. Sta, tisíce lidí u nás věnuje všechn svůj volný čas kolektivní umělecké tvorbě. To všechno dokazuje, jak se nám již dobře a radostně žije a jakým přítelem umění a kultury je socialismus.

Lidová tvořivost tím, že vytváří kladné umělecké hodnoty pro dnešní i příští radost všech, odedávna byla a je nepřitelem válek, násilí a rušitelů míru. „Dej nám všem, Hospodine, žižň a mír v zemi,“ volá první, z lidu vzešlá, osm set let stará česká píseň duchovní. Jenže dnešní lidové písně a hry již netouží po „nebeském dvorstvu krásném“ jako jiná dávná hymna lidová, a také o mír neprosí nikoho na nebi ani na zemi. Pro mír pracují a za mír bojují. Pomáhají stavět a žít tento vezdejší život a vedou lid za radostí proti žalu v jednom rytmu s celou světovou internacionálou míru.

UČÍME SE OD SBORU PJATNICKÉHO

Ve dnech oslav pátého výročí osvobození Československa Rudou armádou odjel do Sovětského svazu Soubor lidových písní a tanců ČSM, aby tlumočil národům SSSR pozdravení a díky pracujícího lidu Československa, který se v těch dnech znovu radoval z osvobozené vlasti a z prvních budovatelských úspěchů. Soubor přijel do Sovětského svazu na pozvání Antifašistického výboru mládeže a dostalo se mu vřelého a bratrského přijetí. Soubor se vrátil do Československa nejen s vědomím, jak přátelské a vřelé jsou vztahy sovětských lidí k lidu naší země, ale přivezl si i mnoho neocenitelných zkušeností pro svou další uměleckou a politickou práci.

Sovětský svaz je nám příkladem ve všem. Od sovětských stachanovců se učí naši úderníci a my, soubory lidové tvořivosti, budeme se učit také od sovětských mistrů kultury. Budeme se učit nejen jejich mistrovství, ale především jejich lásce k lidu. Neboť to, co nejvíce vyznačuje sovětské mistry kultury, je jejich veliká úcta ke kultuře lidem stvořené, na niž také pohlížejí jako na nevysychající pramen realismu, bohatství, krásy a pravdivosti života a dovedou na základě kultury, lidem po staletí budované, stvořit i zcela nová a vynikající díla tak, že tato díla opět promlouvají k dennímu životu sovětského člověka a pomáhají mu v jeho dalším úsilí po vytvoření nové a krásnější vlasti. Pomáhají mu v budování, ale také probouzejí jeho mohutnou uměleckou tvůrčí iniciativu, která se tak významně obrazila v nesčetném množství souborů lidové tvořivosti i v růstu lidových umělců ve všech národech Sovětského svazu. Proto i velikost sovětské kultury musíme především vidět v onom těsném svazku profesionálního umění s lidovou tvořivostí, jež také v současné době přináší nikdy nevidané výsledky. Je tomu tak v objevování nových národních talentů, v samém vývoji umělecké tvorby, ale také ve vytváření zcela nových forem a útvarů v uměleckém životě. Dnes si již snad ani dostatečně neuvědomujeme, že právě jedním z takovýchto zcela nových zjevů v kultuře byly i veliké sovětské soubory lidových písní, tanců a lidových nástrojů, které rázem oživily všechny naše představy o možnostech uměleckých zážitků a rozpoutaly mohutnou vlnu lidové tvorby ve všech osvobozených zemích lidových demokracií. A tato profesionální umělecká tělesa patří tedy k nejbezprostřednějším důkazům o svazku umělců s tvorbou lidu a ani dnes v Sovětském svazu nepřestávají mít obrovský význam pro vytváření národní kultury. Především v tom, že se stala nejmocnějším prostředkem ideové a umělecké výchovy nejširších mas pracujících. Zajíždějí do nejvzdálenějších míst, denně s nesmírnou obětavostí a nejdokonalější formou, všem přístupnou, seznamují lid všech národů s největšími poklady národní kultury. Jsou lidem milována

a mají také nespornou zásluhu na tom, že se v Sovětském svazu začínají právě nyní do velikých rozměrů rozvíjet „národní opera i balet“, přinášející nejnovější sovětskou tematiku, zpracované na klasických osnovách ruských oper a jiných uměleckých děl. Mezi ně patří již také vpravdě národní thema Mladé gardy, zpracované v literatuře, ve filmu a nejnověji v opěře mladého ukrajinského skladatele. Také v tanci se objevila tato nová temata a nalezla si nové výrazové prostředky, co nejtěsněji připoutané k tanečnímu umění lidovému. A právě tak, jako se lidová tvorba stala nedílnou částí vrcholných uměleckých děl sovětských, každý koncert a umělecké dílo těch umělců, kteří se svou tvorbou dovedli přimknout k lidu, působí zpět na tvůrčí síly národa.

Je na příklad známo, že také zájezdy a vystoupení sovětských profesionálních souborů působily na některé, do revoluce živořící a v sovětské éře k nebývalému rozkvětu dovedené národy tak, že daly přímý popud k vzniku jejich národního tance, zpěvu a umění vůbec. Jedním z takovýchto mocných činitelů v kultuře nového sovětského řádu v Sovětském svazu je i u nás dobře známý a milovaný Státní ruský lidový soubor Pjatnického, o kterém vám chceme dnes něco povědět. Vybrali jsme si jej proto, že chceme-li pochopiti do důsledků nynější nesmírný rozvoj lidové tvořivosti, která se v Sovětském svazu stala národním hnutím, nesmíme zapomenouti na ony společenské síly, které toto úsilí předcházely a je připravily. K takovým patří i Státní ruský lidový soubor Pjatnického, který celým svým vznikem, vývojem a působením je pevně včleněn do samé historie zrodu první socialistické vlasti, nepřestal nikdy zobrazovati sovětský lid na vrcholu jeho vývoje a získal si tím obrovské zásluhy na vytváření kultury příští. Ani jeho metoda práce, kterou si od začátku důsledně budoval, dosud nezastarala, ba naopak, představuje i dnes nejdůležitější základ pro práci všech sovětských souborů, a tím spíše i pro práci naši. Proto i mezi řádky jeho historie nalezneme bohatý zdroj poučení.

V programu souboru Pjatnického, kterým se každý z nás pyšní, neboť tu je na jeho obálce, ozdobené ruským ornamentem, slavnostně přitištěno: Artistu Československé Republiky Ot Kolkolterovi Gossudarstvennoho Russkovo Narodnoho Chora im. Pjatnickovo, je zapsáno o souboru Pjatnického toto:

„Historie souboru Pjatnického začíná se 17. února 1911, kdy se v jedné z koncertních síní Moskvy konalo vystoupení skupiny venkovanů voroněžské, rjazaňské a smolenské gubernie. Zakladatel sboru Mitrofan Jefimovič Pjatnickij byl jedním z těch samorostlých talentů, na které je tak bohatý ruský národ. Nepodařilo se mu

ukončit ani všeobecné, ani speciální hudební vzdělání, přece však pro své vynikající nadání dosáhl velikých úspěchů na poli hudebního umění. Pjatnickij uchovával ve své paměti mnoho písní, které slyšel v dětství a rád je ve volných chvílích zpíval. Jeho zpěv upoutal pozornost moskevských hudebníků, kteří přiměli Pjatnického ke vstupu do hudebně etnografické komise. Pjatnickij zúčastnil se velmi živě zapisování národních písní a vydal několik písňových sborníků. Současně vystupoval na koncertech a vyvolával nadšení publika svým skvělým přednesem ruských národních písní. A nakonec utvořil sbor, jehož koncerty také zaznamenávaly nejplamennější a nepříznivější ohlas u obecnstva i u hudebníků-profesionálů.

Organisování těchto koncertů bylo nezvykle těžké. Pjatnickij neměl prostředků, musel vynakládat neobyčejnou energii na to, aby vybral po vesnicích a přivezl do Moskvy členy sboru. Koncerty byly úspěšné, bylo jich však málo. Teprve po Říjnové revoluci získal sbor možnost svobodné tvůrčí práce.

Na podzim v r. 1918, na jednom z koncertů v Kremli, slyšel tento sbor Vladimír Iljič Lenin. Na druhý den pozval si Lenin Pjatnického a v rozhovoru s ním ukázal na veliký význam vystoupení sboru, na nutnost rozšíření práce ve sběru národních písní.

Jeho slova nadchla kolektiv pěveckého sboru a pomohla mu v celé jeho další činnosti.

Koncerty sboru se staly pravidelnými. Když r. 1923 sbor vystupoval na Vsesvazové zemědělské výstavě, byl dobře znám mnoha hostům, kteří přijeli do hlavního města.

V r. 1925 přiřkla vláda Pjatnickému titul zasloužilého umělce republiky. To byla odměna za mnohaletou obětavou práci pro rozvoj ruské kultury.

Pjatnickij zemřel v roce 1927. V jeho díle pokračoval literární znalec — folklorista Petr Michaljovič Kazmin, synovec Pjatnického. V roce 1931 se ke sboru připojil skladatel Vladimír Grigorjovič Zacharov. Od té doby oba nepřetržitě vedou sbor.

V současné době je Státní ruský lidový sbor Pjatnického jedním z největších sovětských hudebních kolektivů a požívá v Sovětském svazu ohromné popularity a lásky. Má svou skupinu pěveckou, ruský lidový orchestr, lidovou taneční skupinu a hereckou skupinu. To mu dává možnost širokého provádění lidového umění: písně, instrumentální hudby, tanečního lidového umění, svatebních, chorovodových a jiných scén. Koncerty souboru se nyní vyznačují velikou pestrostí a bohatstvím programů.

Předvádějí se jak skvělé vzory staré ruské písně a lidových tanců, tak i nové sovětské písně a lidové tance, zobrazující nový život sovětských lidí.

Zakládaje svůj sbor, usiloval Pjatnickij o to, aby předváděl písně tak, jak je zpívá lid. Jeho sbor se skládal z talentovaných lidových zpěváků, je-

jichž podání se vyznačovalo ryzím uměleckým chápáním. Tuto nepřerušovanou spojitost s lidovou přednesovou tradicí si zachoval sbor i do naší doby. Věrnost lidové tradici, toť základ všeho umění sboru Pjatnického.

Zřetel k čistotě lidového stylu, toť nejdůležitější rys sboru. Do sboru se přijímají pěvci s dobrými hlasy, ovládající lidový přednesový styl. Zvláštní pozornost se věnuje vokálnímu vzdělání členů sboru. Nejlepší, nejzkušenější zpěváci zabývají se mladými soudruhy, pracují na zvuku, dýchání, čisté intonaci a výraznosti přednesené písně. Tak se docíluje oné svobody a nenucenosti přednesu, té krásy znění, která je vlastní sboru Pjatnického. Repertoár souboru se skládá ze starých písní, chorodů, častušek. Široce se využívá bohatství, nashromážděného Pjatnickým i jinými sběrateli. Mnohé písně byly přineseny do souboru jeho členy. Práce na sběru a zapisování písní nepřetržitě pokračuje, a to je východiskem stálého obohacování repertoáru.

Soubor předvádí i písně sovětských skladatelů, z nichž zvláště vynikají písně V. Zacharova. Tyto písně byly vytvořeny skladatelem speciálně pro soubor Pjatnického, se zřetelem ke všem jeho bohatým a svérázným možnostem. V. Zacharov dobře zná lidovou ruskou píseň (udělal velikou práci v zapisování lidových písní, předváděných souborem) a ve své tvorbě dovede vyjádřit ryzí lidový charakter.

Jeho písně, bohaté svým melodickým obsahem, proniknuté hlubokým citem a vždy živě reagující na to, co znepokojuje sovětské lidi, našly bezprostřední ohlas a vydobyly si lásku lidu. Nejširší popularity dosáhly jeho písně: „Sokol“, „Veličalnaja J. V. Stalinu“, „Oj tumany moj“, „I kto jevo znajet“, „Provožaně“, „Pro Katjušu“, „Bělým sněgom“ atd.

Za své písně byl V. Zacharov dvakrát vyznamenán Stalinskou prémie.

Repertoár taneční skupiny sboru se skládá ze starých ruských, ale i současných tanců a chorodů. Všechny tyto tance jsou pro jeviště zpracovány na základě dlouhého a pozorného studia ruského lidového tance, vedoucí tanečního tělesa T. A. Ustinovou. Všechny jsou proniknuty ruským národním charakterem. V pohybech tanečníků, ať již v mrštných a mohutných anebo v pomalých a ladných, odhaluje se bohatá povaha ruského člověka, stejně nadaného ve zpěvu i tanci. Zvláštnost těchto tanců spočívá v širokém projevu individuality každého tanečníka. Není zde šablony, každý se zde svobodně projevuje a přikrašluje hlavní půdorys tance svými vlastními, choreografií oživujícími variantami. Tance, které jsou součástí repertoáru, jsou velmi rozmanité. Mezi jinými jsou to: plynvý Dívčí chorod, zapsaný ve Voroněžské oblasti, smolenský tanec Housátko, ruské čtverylkové tance a tance kolchozní. Práce T. Ustinové na

uměleckém zpracování a uvedení lidových tanců byla odměněna Stalinovou cenou.

Ruský lidový orchestr, vedený V. Chvatovem, doprovází písně i tance a vystupuje také se samostatnými koncertními čísly. Orchestr zahrnuje lidové hudební nástroje, které jsou nejvíce rozšířeny mezi lidem: strunové balalajky, dombra, gusle, dechové svirely, brejky, žalejky a vladimírské rožky. Vedle toho jsou tu i bajany, rozmanité harmoniky i bicí nástroje. Mezi uváděnými čísly, provozovanými orchestrem, zasluhují zvláštní pozornosti skladby V. Chvatova Svatební popěvky, Karusel i orchestrální úpravy ruských lidových písní. V programech koncertů sboru mají své místo také větší hudebně-scénické skladby. Jsou to Obrazy staré ruské svatby — lyrické scény ze života mládeže staré ruské vesnice. V nich jsou ukázány píseň a tanec ve svém vlastním prostředí, a to dovoluje podat charakter ruského národního umění ještě s větší svěžetí a silou. Text těchto scén napsal P. Kazmin podle folklorního materiálu. Projevil zde jemný umělecký vkus, dokonalou znalost ruské lidové tvorby a jazyka.

Sbor provedl několik tisíc koncertů, projel celý Sovětský svaz a navštívil i zahraničí: byl v Československu, v Polsku, v Bulharsku, v Rumunsku a v Rakousku. Vystupoval v Povolží, na Urale, ve Střední Asii, na Sibiři, v Donbase atd. Sbor nevystupoval jen v koncertních sálech, ochotně přinášel všechno své umění do továren, závodů, na kolchozy i do vojenských útvarů a viděl v tom svůj dluh a závazek sovětských umělců.

Pjatnického sbor bylo možno potkat i na stavbě kanálu na Severním Kavkazu, na kolchozech Kujbiševské oblasti i na Sibiři. Zpíval na dalekých pohraničních stanicích Dálného Východu, na lodích sovětské flotily, vystupoval v útvarcích sovětské armády.

Pjatnického sbor se účastnil téměř všech slavnostních koncertů. Sovětský lid si zvykl slyšet jeho hlas v koncertech, vysílaných na počest vítězství udatné sovětské armády. Jím nahrané desky je možno nalézt na pohraničních zastávkách, v bytech moskevských pracujících i v povolžské kolchozní vesnici. Jeho umění se stalo majetkem širokých lidových mas.

Takové oblíbené těší se sbor nejen za překrásné provádění ruských lidových písní. Je milován proto, že je jedním z prvních průkopnických kolektivů, živě odpovídajících na všechny události života sovětské vlasti, proto, že vnáší své skvělé umění mezi široké masy sovětského lidu.

Všenárodní popularita Pjatnického sboru byla vyjádřena i ve vysokém ocenění jeho umění samotnou sovětskou vládou. V lednu roku 1944 byli pracovníci sboru odměněni řády a medailami. Mezi vyznamenanými byli nejlepší pěvci, tanečníci a hudebníci. Skladateli V. Zacharovovi bylo uděleno jméno Národního umělce Svazu Sovětských socialistických republik, P. Kazminovi Národního umělce RSFSR. Vysoká pocta, udělená v krutých dnech války, byla nejlepším důkazem všeobecného a uměleckého významu Pjat-

nického sboru, tvůrčího kolektivu, vysoko nesoucího praporu předního ruského realistického umění."

Tolik vyčteme z textu programu Pjatnického souboru. Naučme se v něm čísti co nejpozorněji, neboť nenajdeme hned tak spolehlivých rádců, jako byli členové Pjatnického souboru, kteří nám snad nejvíce ze všech souborů za naší cesty po Sovětském svazu přirostli k srdci. Od milého uvítání na moskevském nádraží, kde jsme uviděli z Prahy dobře známé tváře, až po soukromé představení ve zkušebním sále Domu Čajkovského, jež se vyrovnalo všem oficiálním vystoupením, přijímali nás naši hostitelé s pozorností velikých učitelů. Dodnes jsme hrdi na laskavost, s níž nás zahrnuli svými dary i velkorysou snahou, odevzdati nám všechny své zkušenosti, o něž se zase my chceme rozdělit se všemi našimi soubory. Chtěli bychom vám tedy povědět, co ještě z těchto zkušeností považujeme za zvláště důležité pro naši práci.

Naši přátelé nám ochotně vysvětlili i bližší metody své práce a tu se nám potvrdily všechny naše domněnky, které jsme dříve spíše instinktivně uplatňovali ve směru práce našeho souboru. Avšak naše tušení byla nejen potvrzena, ale také postavena na důkladný vědecký základ. Poznali jsme, že tajemství úspěchu podání Pjatnického souboru je založeno na nesmírně pečlivém studiu a výzkumu jak lidového charakteru zpěvu a tance, tak i na důkladném osvojení si jeho techniky. Dozvěděli jsme se, že Pjatnického sbor pracuje na základě t. zv. speciálních „škol“ lidového zpěvu a tance, které jsou vlastně jednotlivými metodikami, shrnutými podle určitých oblastí a přesně odlišenými podle charakteru i techniky provedení písní a tanců. Na základě těchto „národních škol“ pracují i ostatní profesionální a amatérské soubory a je to právě dobrá znalost „škol“, která umožňuje sovětským souborům provádět tak bohatý repertoár. Tak existuje na př. škola smolenská, voroněžská, volžská, archangelská, kalužská atd. pro zpěv a obdobně „školy“ tance obsahují opět charakteristické prvky tanců pro určitou oblast, jako jsou na př. prisjadky pro oblast Sředoruskou, chorovodová chůze pro Voroněžskou, čtverylkové kroky pro Kalininskou atd. Z těchto prvků si pak soubor tvoří zvláštní „studýrky“, které umožňují nácvik jednotlivých oblastí od nejjednodušších pohybů po složité taneční komposice. Hlasové „školy“ soustřeďují se na lidové podání, techniku zpěvu, dynamiku, a to vše na základě vědeckého rozboru tvoření tónů. Můžeme tedy říci, že je tu zcela vědecky podchycena a všemožně zužitkována staletá zkušenost z umělecké tvorby lidu. Tento příklad staví i před nás veliké úkoly v poznávání našeho vzácného lidového umění, které je tak bohaté, že si vyžádá také podobných metod práce.

Pečlivé studium materiálu je však jen jednou z mnohých stránek, které ze sovětského umění dělají tu velkou všelidskou záležitost života, ověřenou skutečností a vyjádřenou tou nejdokonalejší formou. Neboť na příkladě Pjatnické-

ho souboru jsme si také ověřili i důležitost mistrovství pro neustálý rozvoj umělecké práce. Ačkoliv členové Pjatnického souboru jsou již hotovými umělci, denně procházejí několikerým výcvikem z oboru klasického baletu, rytmiky a theorie. Vedle národopisného školení klade se obzvláště velký důraz na studium herecké metody Stanislavského, jež se také různě aplikuje i na studium taneční. Viděli jsme na př. nově nastudovaný kurdský tanec o čápu, o kterém nám Tatjana Ustinova prozradila, že byl studován i v zoologické zahradě. Od ní jsme se také dozvěděli, jak se postupuje při uměleckém zpracovávání tanců. Některé tance jsou nechávány zcela v původní choreografii a některé se přizpůsobují, ale vždy tak, aby princip tance byl co nejlépe podtržen. Tatjana Ustinova nám potvrdila ještě jedno naše veliké poznání z kulturního života Sovětského svazu, a to mohutnou spolupráci všech kulturních pracovníků a umělců, kteří se uplatňováním této zásady staví po bok velikým úspěchům sovětských dělníků. Rozhovořila se o spolupráci Pjatnického sboru s ostatními soubory, o tom, jak se vzájemně navštěvují, odevzdávají si materiál, radí si a kritizují. Není tu ošklivé konkurence, pracuje se na společném zdatu jedné věci, k čemuž také napomáhá důležité a správné rozdělení úloh. Důležitým spolupracovníkem všech profesionálních i amatérských souborů lidové tvořivosti jsou t. zv. Domy lidové tvořivosti, jež jsou dokonalými vědeckými ústavy a kulturně politickými středisky práce na poli lidové tvořivosti. Zajišťují všechny potřeby souborů a zprostředkují výměnu zkušeností ve všech oborech umělecké práce. Tatjana Ustinova je také jednou z hlavních členek Vsesvazového domu lidové tvořivosti v Moskvě, který má vpravdě historické zásluhy na rozvoji lidové tvořivosti v Sovětském svazu. Ani zde se však pro soubory nekončí řada nejdokonalejší metody prověřování umělecké práce — kritiky a sebekritiky, jež je hybnou silou vývoje, zvláště charakteristické pro sovětskou společnost. Soubory těsně spolupracují i s Komitétem umění, který jim přiděluje úkoly, radí a svolává předpremiové debaty o novém programu. Jednou z nejkrásnějších forem kritické spolupráce je však přímá spolupráce s lidem na jeho pracovištích, jíž Pjatnického soubor obzvláště bohatě využívá. Soudruzi nám vyprávěli o užitečích, které jim přinesl styk s pracujícím lidem na kolcho-

zech, v závodech, na brigádách a komsomolských schůzích, kde si vždy ověřují jednak původní správnost a jednak i všeobecnou platnost svého uměleckého pojetí písní a tanců.

Lidové vrstvy jsou oporou práce Pjatnického souboru i po jiné stránce. Odtud přicházejí do souboru nové umělecké kádry. Děje se tak převážně při příležitosti oblastní přehlídky lidové tvořivosti, kde je každoročně objevováno množství nových talentů. Hudebníci, dokonalí mistři na své lidové nástroje, přicházejí do sboru většinou již z konservatoří, neboť hra na lidové nástroje si vydobyla v Sovětském svazu svoje pevné místo na nej přednějších hudebních učilištích a dovoluje tak vychovávat a rozvíjet hudební nadání sovětského lidu.

Kdybychom chtěli jen krátce shrnout význam Pjatnického souboru pro sovětský umělecký život a pro nesčetné množství souborů lidové tvořivosti, jímž spolu s jinými dokonalými soubory je velikým vzorem, myslím, že bychom museli především zdůraznit jeho dosud u nás neznámou a také nedoceněnou zkušenost a zásluhu o metodu realistické práce a o skutečné výsledky vědeckého studia lidové kultury. Neboť to byl především Pjatnického soubor, který soustavně již prozkoumal řadu oblastí a dal podnět k vytvoření tak osobité metody práce.

Letošní rok je pro Pjatnického soubor zvláště slavnostní. Soubor slaví čtyřicáté výročí svého založení. K této příležitosti učinil i socialistickou smlouvu na zvýšený počet představení a vzal si za úkol nastudovat nový program, ve kterém chce ukázat nejširším masám pracujícího lidu nové výsledky socialistické kultury, krásu a bohatství nových kolchozních tanců celého Povolží. Jde mu především o to, ukázat nový typ zábavy a nového svatebního obřadu na kolchozech, nejen kopírovat staré, ale ukázat i novou cestu v tanečním umění, právě tak jako se to podařilo soudruhovi Zacharovovi v jeho pozoruhodných skladbách, které vycházejí z lidových písní a přetvářejí je na prosté, opravdu lidové, ale mohutné kantáty o budovatelském úsilí a veliké vlastenecké lásce sovětského člověka k jeho šťastné zemi. Vzpomínám si na př. na jednu kolchozní píseň o Stalinu, který „uježdájet“ z Kremle ke svým dětem — sovětskému lidu, a dojem, jakým na rano zapůsobila v podání Pjatnického souboru, zůstane hluboce zapsán v mé paměti jako výraz nového bohatství života.

MILOŠ BORSKÝ

LUDOVÁ TVORIVOSŤ NA SLOVENSKU A JEJ NAJBLIŽŠIE PERSPEKTIVY

Bolo by nesprávne pri hodnotení činnosti súborov ľudovej tvorivosti za posledné obdobie, nepozrieť sa aspoň prehľadne na vývoj ochotníckeho hnutia na Slovensku v minulosti vôbec. Tento fakt vyvierá zo samotnej skutočnosti

dnešnej existencie masového prejavu ľudovej umeleckej tvorivosti. Je len samozrejme, že je žiadúce zaoberať sa viacej s prácou kultúrnych súborov v poslednom čase a charakterizovať jej podstatné a pokrokové znaky dnešné, keď sa

kultúrni pracovníci svojou činnosťou zapojili do celkovej výstavby socializmu na Slovensku a v Republike.

V minulosti, najmä za čias feudálneho Uhorska napomáhalo ochotnícke umenie na Slovensku burcovať národné povedomie, ktorého v tých časoch bolo naozaj veľmi treba. A bolo to hlavne ochotnícke divadlo a ľudový spev ako základné faktory tejto pomoci. No, aj ľudový tanec, viacmenej produkováný scénicky v divadelných predstaveniach, oživoval národnú príslušnosť, pričom vlastne uvedomovať ľud znamenalo vo veľkej miere pomáhať aj v jeho snáhach po sociálnom vyrovnaní sa. Všetka táto ochotnícka činnosť z týchto čias, dovtedy ešte neorganizovaná, ale improvizovane uskutočňovaná, ako aj práca ochotníckych súborov z dôb prvej ČSR, kedy sa aspoň v oblasti divadelnej organizačne zachycovala a usmerňovala (v roku 1922 vzniklo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel), sa vytvárala zväčša v ochotníckych spolkoch, v ktorých stála izolovane od úsilia robotníckej triedy oslobodiť sa zpod sociálneho útlaku svojich vykorisťovateľov. To vyhovovalo najmä buržoázno-kapitalistickému režimu prvej ČSR. No hoci ani tieto spolky nemali podporu štátu a pracovali poväčšine z vlastných zdrojov, vtedajší režim žičil ich činnosti, zatiaľ čo pracovníkov súborov robotníckych, ktorí uplatňovali hry s tematikou pokrokovou, v ich práci obmedzoval. No, práve v činnosti týchto pokrokových robotníckych súborov nachádzame vzor aj pre dnešnú ochotnícku prácu, ktorej cieľom je, aby plne slúžila pracujúcemu ľudu, pomáhala pri socialistickej výstavbe, pri výchove politickej, mobilizácii ľudu do budovateľskej práce v plnení úloh päťročnice, čo je práve na Slovensku pri obrovskom rozmachu priemyslu mimoriadne potrebné, a aby sa zapájala do úsilia pri obhajobe svetového mieru, ktorého vedúcim predstaviteľom je SSSR.

Prvé súbory, ktoré sa chytili zodpovedne týchto úloh, boli predovšetkým závodné kluby ROH, vyrastajúce na pôde priemyselných závodov a iných podnikov ako nové ideové a organizačne sformované organizácie, ktorých predvojom boli robotnícke spolky a organizácie v minulosti. Je pravda, že do historického februára 1948 pracovali za ťažších podmienok ako dnes, pretože reakčná časť nášho režimu po oslobodení sa snažila aj prostredníctvom svojich orgánov, nevynímajúc ani kultúrne ustanovizne, podporovať samostatné ochotnícke spolky a závodné kluby ponechávať stranou. No zásluhou ideologicky vyspelých ochotníkov v závodných kluboch a ich ústredných orgánov, ale aj za pomoci niektorých pokrokových pracovníkov v organizáciách a ustanovizniach kultúrnych sa uplatňovalo ideologické poslanie ochotníckych súborov napriek všetkým záludným taktikám reakcie. A postupne posilovali pokrokové hnutie v ochotníckej práci ďalšie súbory, ktoré vyrastali na pôde Českoslo-

venského sväzu mládeže. Pravdaže ideologicky označenú líniu mali predovšetkým skupiny ČSM v závodoch, kým na dedinách vo veľkej miere produkovaly ideologicky a umelecky negatívnejšiu prácu, čo možno odôvodniť jednak ešte slabším ideovým usmerňovaním týchto súborov vo vlastnom jeho prostredí a isteže aj neskúsenosťou.

Situácia sa však rapídne lepšila. A február 1948, ktorý sa ukázal potrebný aj pre kultúrnu výchovu pracujúcich mas, uvoľnil všetky prekážky. Reakčná bublina, ktorá sa neopodstatnene nafukovala, praskla, a tak sa otvorila jasná cesta aj pre kľutúrnú výchovu — pre pokrokovú kultúrnu výchovu, vytváranú predovšetkým pracovníkmi z pracujúcich mas. Závodné kluby a skupiny ČSM sa rozrastali do tisícov. A s kvantitatívnym rozširovaním sa postupne zlepšuje aj kvalita práce súborov. Prácu súborov ČSM usmernila všestranne aj Súťaž tvorivosti mládeže, ktorá aj na Slovensku dosiahla povzbudzujúci úspech. Okrem súborov divadelných vynikali súbory hudobné, spevácke, recitačné a tanečné, ktoré sa vyskytovaly predtým iba ojedinele.

Pri tomto naozaj veľkom rozmachu práce ľudovej tvorivosti a najmä pri výchove ochotníckych pracovníkov zásluhou činnosti vykonáva Matica slovenská, ktorej odbor umeleckej výchovy so všetkými svojimi ústrediami organizuje rozličné školenia, kurzy a inštruktáže. Na školeniach sa vychovávajú ideologicky a odborne pracovníci zo všetkých druhov súborov ľudovej tvorivosti, a to rovnako zo súborov ZK, ROH, ČSM a iných organizácií. O skutočnosti týchto výchovných akcií MS svedčí aj krátky prehľad o školeniach a kurzoch, vykonaných Maticou slovenskou v roku 1950. Je len prirodzené, že školenia usporiadaly jednotlivé ústredia ľudovej tvorivosti MS za spolupráce s orgánmi masových organizácií a osvetovými orgánmi ľudovej správy. Školenia prebiehali jednak v okresoch a krajoch a ako školenia celoslovenské. Tak bolo usporiadaných 38 okresných kurzov pre pracovníkov divadelných s celkovou účasťou 946 poslucháčov. Na krajových divadelných školeniach, ktorých bolo 5, sa zúčastnilo 458 osôb. Celoslovenské divadelné školenie v Banskej Bystrici navštívilo 80 ochotníckych pracovníkov. Popri divadelných školeniach, ktoré boli najpočetnejšie, Matica slovenská usporiadala 2 krajové školenia pre dirigentov speváckych sborov, 2 školenia celoslovenské pre vedúcich pracovníkov v sborovom speve, 2 krajové školenia pre dirigentov dychových hudieb, väčšinou hudieb ZK ROH, jedno celoslovenské školenie hudobníkov, 2 školenia pre vedúcich tanečných súborov, z ktorých 1 celoslovenské bolo špeciálne venované pre výchovu vedúcich tanečných súborov ČSM. Okrem týchto sa uskutočnilo 5 krajových školení pre bábkarov. Tak ako na školeniach všetkých druhov, tak aj na rozličných súťažiach ľudovej tvorivosti sa zúčastňovali pracovníci ZK ROH,

ČSM a iných organizácií. Starý spôsob súťažení však už nevyhovoval, nakoľko sa hodnotila v podstate iba práca súborov, preukázaná vystúpením na súťaži. Preto týmto rokom sa aj na Slovensku zavádza hodnotenie celoročnej práce v smysle smerníc »Súťaže ľudovej umeleckej tvorivosti« (SLUT).

Rok 1951 je aj v práci súborov ľudovej umeleckej tvorivosti tretím rokom päťročnice. V oblasti ľudovej tvorivosti však znamená nástup do nového spôsobu ideových a výchovných metód pri popularizovaní ochotníckeho hnutia a jeho poslania. Základným pilierom je rapidnejší rast súborov na pôde ZK ROH, ČSM a JRD, podporovaný vo veľkej miere aj preskupovaním doteraz samostatných súborov a spolkov do masových organizácií. Je zaujímavé a hodné konštatovania, že celá táto akcia vychádzala už v roku minulom zdola. Súbory samy vyčítali potrebu spájať sa plne s pracujúcimi masami a týmto slúžiť svojou kultúrnou prácou. A pozoruhodné je, že práve najaktívnejšie spolky pochopili kultúrnopolitickú líniu a preskupovali sa do závodných klubov, miestnych skupín ČSM a niekoľko desiatok do JRD. Uvádzame niektoré ako príklad: Mestské divadelné združenie v Banskej Bystrici do ZK ROH, Divadelný súbor MOMS Kežmarok do ZK ROH, MDS MOMS Levice do MSČSM, Divadelný krúžok MOMS Cajla do MSČSM, Divadelný súbor MOMS Závodie do JRD, Divadelný krúžok MOMS Kremnické Bane do JRD. Uviedli sme ako vzor iba minimálny počet súborov, ktoré prešli do organizácií čo najužšie spätých s pracujúcimi masami a budujúcich socialistickú výstavbu našej vlasti — organizácii, v ktorých najmä z týchto príčin je najúčelnejšie koncentrovať všetko úsilie pracovníkov ľudovej tvorivosti. Preskupovanie súborov mohutnie a Matica slovenská sama inštruuje súbory o kultúrnopolitickej potrebe tejto akcie. Sjedením ochot-

nickej práce na túto základňu sa aj odstraňujú určité nedorozumenia medzi spolkami a masovými organizáciami, ktoré boli iba na škodu celkového vývoja v ľudovej tvorivosti. Podoprie sa ďalej oveľa markantnejšie potreba centrálneho ústavu pre ľudovú osvetu, ktorý má usmerňovať, vychovávať rozličnými metódami aj kádre pracovníkov ľudovej tvorivosti. A týmto ústavom sa práve stáva Matica slovenská, ktorá takto stojí plne k službám masových organizácií v činnosti z oblasti kultúrnej. Matica slovenská spolu s poverením informácií a osvetu a masovými organizáciami vypracovala smernice na Súťaž ľudovej tvorivosti, vypracovávajú sa smernice pre všetky druhy súborov k rozličným politickým a kultúrnym akciám, buduje sa sieť inštruktorov a spolupracovníkov, zbiera sa národný kultúrny materiál, ktorý prehodnotený sa dáva k dispozícii kultúrnym súborom a mnohé iné práce a akcie, potrebné pre ideologický a umelecký rozvoj ľudovej tvorivosti, sa vytvárajú ústredne v tomto ústave.

Perspektívy sú jasné. Dáva ich samo socialistické budovateľské úsilie našich pracujúcich. Treba ich iba ideove, organizačne a odborne sformovať, vytýčiť prehľadný program a výsledky, potrebné pre našu celkovú výstavbu, budú iste presvedčivé. A to najmä vtedy, keď ho postavíme v spolupráci s kultúrnymi pracovníkmi masových organizácií a pracujúcimi

A ešte jeden fakt je tu dôležitý. Cesta ľudovej tvorivosti na Slovensku nemôže ísť samostatne. Treba ju udržiavať v úzkom spojení s ľudovou tvorivosťou zemí českých, a to predovšetkým s jej centrálnym orgánom — Ústredím ľudovej tvorivosti v Prahe. Skúsenosti ukázali, že táto spolupráca priniesla nielen určité vyrovnanie v celkovej ideovosti ľudovej umeleckej tvorivosti, ale najmä usmerňuje čo najbližšie spôsoby výchovných a organizačných metód.

F. BONUŠ

PODSTATA A ÚKOLY NOVÉ PRÁCE TANEČNÍCH SOUBORŮ

Nové sociálně ekonomické podmínky v našem státě vytvořily předpoklady pro neobyčejný rozkvět kultury, pro rozmach lidové tvořivosti. S úkoly, které přináší nové pojetí kultury vůbec, objevuje se i zcela jiné chápání lidových písní a tanců.

Nová lidová tvořivost neznamená roubování kultury shora, ale přímo zákonitý růst zdola, z nejširších lidových mas a především z vrstev dělnických, kde se pro ni objevila nejplodnější půda. Člověk se musel stát nejdříve tvůrcem v práci, aby se mohl stát znovu spolutvůrcem národní kultury. Promítneme-li si pak tyto základní principy tvůrčího procesu v naší kultuře do vlastního oboru lidových písní a tanců,

můžeme již jasně vyslovit, oč nám při této obnově půjde: navázat na tradiční lidové písně, tance, na vyspělý typ české instrumentální muziky a rozvinout tento odkaz našeho lidu dále, rozvinout jej v duchu nové epochy, v duchu nového života. Pro lidové umění je vůbec příznačné, že je odrazem života lidu, jeho bojů, třídních zápasů, tužeb, stesku — že je prostě realistickým výrazem jeho života. A jako takové podléhá v proudu historických, hospodářských a sociálních převratů proměnám, vyvíjí se, nabývá nových forem, proměňuje své prvky formální i obsahové. Obnovujeme lidové písně a tance proto, abychom navrátili dnešnímu pracujícímu člověku velké dědictví jeho předků,

od kterého byl násilně oddělen rozkladnou kulturou skomírající buržoasie. Jsme však hrdi na to, že se dnes můžeme hlásit k pokrokovým tradicím našeho lidu, našich klasiků, a na nich budovat kulturní stavbu novou; obnovíme lidové písně a tance proto, abychom vrátili našemu lidu zpěvnost a pohybovou schopnost, aby mohl písně a tance rozvíjet dále.

Při obnově lidových písní, tanců a lidové hudby si musíme uvědomit, že pohybová a hudební tvořivost tvoří dialektickou jednotu s ostatními složkami lidového umění. Na tuto jednotu musíme stále myslet a snažit se ji ve výchově uplatňovat. Náš lid si dovedl tuto jednotu vytvořit ze svých vlastních prostředků: ozdobil si chalupu, vytvořil nádherné ornamenty na žudech, krojích, stavbách, dovedl se velmi vkusně oblékat a svůj oblek přizpůsobit všem důležitým životním podmínkám, podmínkám pracovním, podnebním, dovedl vytvořit oblek-kroj pro různé životní a roční události, celý svůj život zkrášlil písní a dovedl se v umění i plně vyžít — tance, různé obřady, hry, zábavy; dokonce i sochy, obrazy, dovedl vytvořit pro svou potřebu a přerozmanitá lidová keramika svědčí i o jeho vytříbeném vkusu výtvarném.

Kapitalistická industrialisace a tak zvaná technická civilisace tuto jednotu rozbila a nahradila obchodním brakem. Kapitalistická industrialisace byla opravdu hrotem pro lidovou tvořivost, protože člověk se zde stával robotem, kolečkem ve velkém kapitalistickém stroji, který z něho vyssával poslední záchránky uměleckého citění a duchovního života vůbec. Prostředí, do kterého byl kapitalistickým systémem uvržen pracující lid, znamenalo přímo umrtvování jakékoliv tvůrčí mohoucnosti.

Teprve socialistická revoluce zvrátila tento úpadek, zbavila nás špinavé přítěže a ukázala čisté zdroje opravdové lidové kultury. Socialistická industrialisace, technický pokrok v socialistickém státě vede lid k opravdovému osvobození tělesnému i duchovnímu. Vyrábí se, buduje se pro lid — pro jeho lepší život. Ne, aby se z lidí nadělali lenoši, kterým budou stroje němě sloužit, ale aby člověk zvládl přírodu, dovedl ji postavit do svých služeb, osvobodil se ode všech předsudků, nánosů kosmopolitické civilisace, aby mohl rozvinout všechny své skryté duchovní a tělesné síly.

S touto technickou a industrializační výstavbou pokračuje ruku v ruce výstavba života duchovního — kulturního. Vytváří se znovu ta obdivuhodná jednotu, která vrací člověku plný život a umožňuje mu stát se spolutvůrcem nových kulturních hodnot. Staví se kulturní domy, závoňní kluby, budují se kulturní jízdby, pionýrské domy, domy mládeže, čtenářské kluby, staví se nové domy pro pracující; filharmonie jezdí krát dělníkům do továren, po celé republice putuje národní galerie, vydávají se pohlednice, kde jsou v reprodukci zachycena nejkrásnější díla našich malířů, mládež se zapojuje do tvůrčího

zápolení v STM, rostou stále nové soubory, navazující na naše národní tradice. Toto všechno je příznakem nového života, nové umělecké jednoty, která zde vytváří a buduje na nových základech, v nových životních podmínkách. A do této jednoty pak patří i nové tance, písně, nová hudba, vyrostlé z národních tradic. Do tohoto nového prostředí nemůžeme přece zařadit písně a tance, jejichž obsah a melodika odpovídá měšťácké secesi nebo dokonce barovým a revuálním přehlídkám. Do této společnosti patří kolečka, polky, sousedské, vrtáky, prostě jása-vé melodie, které mohou znásobit všechnu tu sílu a radost našeho dnešního života.

Museli jsme se u tohoto bodu pozdržet, protože by nemělo vůbec cenu obnovovat jen a jen tance jakožto nějaké samostatné prvky, ale nutno stále vidět souvislost k celému dnešnímu dění, k celému novému prostředí, které si lid vytváří.

Díváme-li se na lidový tanec v této velké jednotě lidového umění, vidíme, že se nám rýsuje jako složka obsahující tři části, které musíme brát při jeho studiu vždy v úvahu: vlastní pohybové prvky, zpěv a hudba, oblek. V tomto stručném článku není místa, abychom se mohli o všech důkladně rozhovět, ale znovu připomínáme, abyste si pod pojmem lidový tanec nepředstavovali pouhá pohybová schemata, ale abyste jej viděli vzhledem k člověku, jeho prostředí, a konečně jako souhrn tří složek — z p ě v u, h u d b y a p o h y b u. Tyto věty mají základní význam jak pro studium, zápis a theoretické zpracování, tak pro vlastní obnovovatelskou a uměleckou práci v oboru lidového tance. Z těchto základních pohledů na lidový tanec, jeho zařazení v celkové lidové kultuře, vyrůstající přímo z dnešního nového hospodářského a sociálního života, vyrůstají pak úkoly našich souborů lidové tvořivosti.

Jaké jsou ty nové podmínky života, ve kterých vyrůstají naše soubory? Než si zodpovíme tuto otázku, připomeneme si, z jakého základu vyrůstaly všechny ty staré »národopisné krúžky, skupiny«, »folkloristické družiny« atd. Základem práce pro sdružení tohoto typu bylo udržování a konservace »národopisných a svérázných« zvláštností. Bylo to základní nepochopení lidového umění a umělecké tvůrčí práce vůbec. Vždyť jsme si v úvodu vysvětlili, že lidové umění představuje nepřetržitý tvůrčí proces, odrážející a zobrazující život lidu, jeho zápas za lepší život, že přímo zosobňuje třídní boj. Některé z těchto konservativních skupin pak přímo pracovaly pod agrárnickým vedením, které v nich pod heslem »venkov jedná rodina« provozovalo svou reakční politiku.

A konečně církvi a celému kapitalistickému systému vyhovovalo, když lid zůstával na stejném stupni vývoje, když žil po staru ve své »světybné kultuře«, protože se v tomto stavu dal dobře ovládat a vykořisťovat. Náš lidové demokratický stát, který nastoupil cestu k so-

cialismu, vytváří však zcela jiné podmínky života. Není tím však řečeno, že by chtěl odstranit zvláštnosti a krásy našich jednotlivých krajových oblastí. Naopak — naše lidově demokratické zřízení nám podle zásad stalinské národnostní politiky přímo ukládá prostudovat, poznat a rozvinout lidovou kulturu jednotlivých typických oblastí a převést ji do nových sociálně ekonomických podmínek. V tomto obrodném vývojovém procesu se skrývá netušená krása a míra rozkvětu celé naší kulturní výstavby. Všimněme si též, jak naše plánovaná hospodářská obnova vytváří přímo nové podmínky pro rozvinutí různých druhů tradičního lidového umění, které za kapitalistické éry zaniklo. Na př. zavádí se znovu chov ovcí, budují se moderní salaše a opuštěné hory se tak probouzejí k novému životu. Dobře víme, jak za kapitalismu se zrušením salaší, chovu ovcí, zmizely i překrásné horské a pastevecké písně. Nový, na moderních hospodářských principech založený salašnický život, má zde široké možnosti čerpat z tradiční lidové tvořivosti, která v tomto prostředí vyrostla a promítnout ji do nového způsobu práce a vytvořit na základě starých lidových tradic tradici novou.

Mohli bychom si zde uvést nesčetné příklady z SSSR, kde národy, žijící na horských svazích Kavkazu, vytvořily v nových životních sovětských podmínkách nové horské písně, tance a eposy.

Pro naši práci si však musíme uvědomit, jaký je stav »oblastí« dnes, a podle toho usměrnit celou činnost. Soubory lidové tvořivosti pracují v těchto různých oblastech nebo územích:

1. Území, kde přirozený proud lidové tvořivosti nebyl přerušen a z něho se rozvíjí v nových životních podmínkách i nové lidové umění (některá místa na Moravě a na Slovensku).

2. Území, kde je nutno lidové umění záměrně obnovit, vrátit lidu pevnou základnu hudební a taneční, aby z nich mohly vytvářet kulturní hodnoty nové.

3. Města.

Musíme si však uvědomit, že tento nevyrovnaný stav (především mezi městem a vesnicí) je přechodný a představuje určité stadium ve vývoji našeho společenského řádu. Rozdíly mezi městem a vesnicí budou čím dále tím více mizet a časem se vytvoří zcela stejné podmínky pro kulturní život města i venkova.

4. Pohraniční území, kde se sešli různí lidé ze všech končin naší vlasti. Jejich kulturní přínosy se navzájem ovlivní, prolnou a v nových životních podmínkách vytvoří jednodlitou novou lidovou kulturu. Základním činitelem, činitelem ujednocujícím tvůrčí úsilí našeho lidu, jsou však nové hospodářské a výrobní poměry. Vytvářejí se velké hospodářské oblasti, které si vytvoří svou vlastní kulturní mluvu v obsahu i formě.

Idea budování socialismu a výchovy nového člověka zůstane jistě pro všechny oblasti stejná,

ale způsob, jak bude pracující lid z těchto nových oblastí promlouvat umělecky k dnešku, bude různý, bude se v něm odrazet specifická tohoto prostředí. Hornické a hutnické Ostravsko, nové Gottwaldovsko a Osoblažsko, textilářské Podkrkonoší jsou na př. takovými novými oblastmi, které najdou svůj specifický umělecký výraz, vycházející z hospodářských zvláštností a tradičního lidového umění těchto krajů. Vzpomínám si tu na sovětský hornický soubor z Donbasu, který přenesl tradiční lidové taneční prvky z okolního kraje do svého vlastního prostředí a vytvořil tak zcela nové, ale přitom svým charakterem typicky sovětské hornické tance.

Tento příklad a celá řada jiných souborů v SSSR nám ukazují, jak lidové umění za socialismu přímo rozkvétá a rozvíjí se do nebývalé šíře. Pro tvůrčí záměry pracujících vyrůstají bohaté náměty, které jsou dány přímo jejich novým životem a budováním vyššího společenského řádu.

Po těchto základních výkladech si můžeme shrnout úkoly souborů lidové tvořivosti do 4 bodů:

1. Každý soubor si musí stanovit pevnou a jasnou kulturně politickou linku, která mu umožní plnit všechny úkoly, které před něj staví budování socialismu v naší vlasti. S tímto prvořadým úkolem, který je společný pro všechny soubory LT, souvisí pak vytvoření takových uměleckých forem, které by jej plně a jasně vyjádřily. Nutno se důkladně seznámit s metodou socialistického realismu a promítnout ji do vlastní umělecké činnosti. Metodu soc. realismu v tanci zde nemůžeme rozvádět, ale bude to jedno z našich nejdůležitějších temat, kterými se budeme soustavně zabývat v dalších číslech našeho časopisu.

2. Starat se o obnovu lidové tvořivosti v nejširších lidových vrstvách, rozvíjet nové formy lidové zábavy a starat se o přenášení zkušeností na méně vyspělé soubory (instruktáž).

3. Zpracovávat vlastní zkušenosti, sbírat, třídit a zpracovávat materiál (u souborů lidových písní a tanců).

Soubory lidových písní a tanců mají pro svou programovou náplň tyto možnosti: lidové tance, písně a lidová hudba, lidové hry (dětské a chlapecké), využití a přehodnocení obřadních tradic (masopust, velikonoce, obžínky, vánoce atp.), vyjádření slavnostních výročních událostí (Den armády, Dny přátelství ČSR-SSSR atp.), lidové hry s písněmi a s tanci, pásma tanců a písní navazující na revoluční tradice lidu (Jánošík, Ondráš), vyjádření života v nových pracovních prostředích (Gottwaldovsko, Osoblažsko atd.), podtržení zvláštního hospodářského charakteru kraje v písních a tancích (jihočeské rybníky, nové salaše, chmelařské oblasti).

Do kapitoly o programu a náplni souboru patří též otázka našich »besed«, a proto o nich na tomto místě stručně pojednáme.

Při různých slavnostech, besídkách, akade-

miích a dokonce i v STM se často setkáváme se všemi druhy našich besed. Je nutné, abychom zde zaujali zásadní stanovisko a s tímto problémem se nekompromisně vyrovnali. Obnovovat besedy nebo je ponechat v zapomenutí? Musíme si nejdříve uvědomit, že všechny besedy nejsou stejné svou taneční a hudební kvalitou a i doba jejich vzniku je rozmanitá. Víme, že besedy již dávno splnily svůj kulturně politický úkol v druhé polovině minulého a na začátku tohoto století. Besedy, které pak vznikly v posledních letech, jsou napodobeninami předchozích a nemá smyslu se o nich širě rozepisovat, protože představují zkomoleniny taneční i hudební.

Česká beseda měla velký význam v našem národním obrození, v době národnostních bojů a navazovala svým obsahem hudebním a tanečním na taneční tradice z let třicátých, kdy se lidové písně a tance staly manifestačním prostředkem tehdy pokrokové české buržoasie.

Otcem Besedy byl sám Jan Neruda, který znal velmi dobře české lidové tance a sám byl výtečným tanečníkem. Hudební stránku Besedy zpracoval Ferdinand Heller a o taneční úpravu, vhodnou pro městské bály, se postaral zemský taneční učitel Karel Link. Heller a Link byli prostě postaveni před úkol vytvořit z českých lidových tanců zábavnou směs, která by se mohla stát součástí českých bálů, která by bojovala proti cizím »moderním« tancům. Po této stránce splnila Česká beseda svůj úkol velmi dobře, ale dnes je již záležitostí čistě historickou, která nám připomíná způsob tehdejší zábavy, způsob provedení původních lidových tanců v salonech, v upjaté, pohyb omezující toaletě. V jednom z popisů základních tanečních kroků k České besedě čteme: »Při besedách se poskok vynechává, protože besedy jsou tance salonní, s pohyby zmírněnými a přizpůsobenými obleku a obuvi pro salon a parkety, jak je tomu u všech řadových tanců všech národů. Jen když se tančí beseda v krojích, tančí se s poskokem.« Toto přizpůsobení »vyšším mravům společnosti«, kde byl každý sebemenší projev radosti považován za prohřešení proti společenské etiketě, činí pak z besed jakýsi vylouhovaný taneční preparát bez života, veselí a radosti. Besedy nacvičovali především taneční mistři, kteří se o tento »společenský požadavek« dobře postarali a dozírali, aby pohyby byly podle měšťácké šablonovité etikety.

Moravská beseda od Richarda Kasky měla pak být tanečním a hudebním pendantem besedy české. Museli bychom se pozastavit nad chudobou a primitivností moravské taneční lidové kultury a hudby, kdybychom ji měli posuzovat pouze podle tanců, které vybral R. Kaska pro svou besedu. S klidem můžeme říci, že je na ní moravský jen nadpis, ale náplň představuje (až na Čeladenský) typické úpadkové barokní tanečky, které jsou ještě pokrouceny »salonní« úpravou. O hudbě se pak ani nezmiňují. Marně bychom hledali typické slovácké točivé tance,

marně bychom hledali výrazně rytmicky prokreslené lašské tance, jako jsou Pilky, Kohut, Požehnaný atd. Dále si musíme uvědomit, že nelze v jednom tanečním pásmu najednou zvládnout všechny možné charakteristické projevy — slovácký vedle hanáckého, lašský vedle valašského. Kdybychom už nějakou besedu připustili, pak by musela mít vyhraněný krajový charakter — buď z Valašska, z Lašska, Hané atp. Ale tím, že bychom dali lidu předem stanovený pořádek, zkomplikované figury, které jsou upraveny pro salony a postrádají veškeré živosti a temperamentu, zbavili bychom lidový tanec jeho základního poslání: vrátit našemu lidu taneční pohybovou schopnost, kterou by mohl rozvíjet dále. Nechceme dát lidu nějaké předepsané pohybové formulky, přechody a těžkopádnou, nelidovou hudbu. Musíme umět vzbudit zájem o opravdově nefalšované lidové tance, které jsou schopny dalšího vývoje, který by byl těsně spjat s novou radostnou dobou. Je tudíž nutné vysvětlit pořadatelům lidových zábav, aby vyřadili z programu jakoukoli besedu (nejhorší je tak zv. Československá beseda — prototyp měšťáckých tanečků) a nahradili ji opravdovými lidovými tanci. Při tomto obnovovacím procesu si však musíme uvědomit, že nemůžeme prostě použít zákazu a nařídít, aby se besedy netančily a nehrály. Je nutné obstarat hodnotný materiál — kterého už máme dnes dost — a přesvědčit výkladem a ukázkami o nové cestě, která má vést k obnově tanečnosti a hudebnosti našeho lidu.

A nakonec nám zbývá pojednat povšechně o nových formách lidové zábavy. Řekli jsme, že je přímo úkolem souboru, aby se staral o jejich novou náplň a pomáhal tak vytvářet pro naše pracující prostředí, které by jim dalo nový elán do práce, radost, odpočinek a zdravé veselí, pramenící ze šťastné přítomnosti.

Organisace a zcela nová náplň tak zv. »lidových zábav« souvisí pochopitelně se zcela jiným chápáním života, využitím volného času a rekreací pracujícího člověka v lidové demokratickém zřízení. V době kapitalismu byla i zábava obchodem, na kterém se lehko a hodně vydělávalo, kdy lidová zábava není myšlena tak, aby opravdu sloužila lidu, ale slovo lidový zde znamená podřadný, kýčový, snadno prodejný. Zábava se musí rychle a dobře prodat. Není nutno dlouho přemýšlet o její úrovni. Sensace, akrobatické zrůdnosti, monstr-kabarety, profesionální zápasy, věštění, hypnosa, ukázky lidských zrůd (žena-lev, hadí žena) a abnormalit, panoptika pro »dámy« a »pány« jsou pak vrcholem a zároveň i pádem »lidové zábavy« v kapitalistické společnosti. V kapitalistickém světě se též zrodilo falešné hudební umění v podobě různých odrůd jazzu, které zavalilo taneční síně divokými neuropathetickými zvuky a písněmi opěvujícími pessimismus, zahálku, sebevraždy, šedost života, aby tak odvrátilo pozornost mas od hrozné kapitalistické skutečnosti. Tento svět

hudebního a tanečního třetění jsme u nás svrhli a musíme jej vyvrátit ze všech jeho kořenů a kořínků.

Lidová zábava — jak si stále někteří mylně představují — se však netýká pouze zábavy taneční. Zábava nesmí být jen samoučelné tancování, ale musí se stát přímo součástí bohatého života dnešního člověka. Tento člověk žije na svém pracovišti, jezdí na brigády, žije doma, v závodním klubu, jezdí na rekreaci do hor a do lázní, zúčastňuje se celonárodních slavností a manifestací. Celý jeho bohatý způsob života probíhá pak v rámci roku, kterému vtiskla nová doba zcela jiný charakter. Stará doba nám zanechala dva typy roku: církevní, rozdělený podle různých oslav svatých a náboženských obřadů, a měšťácký rok, který se vcelku kryje s rokem církevním, ale měšťák jej obohatil o různé domácí konvenční zábavičky, dýchánky, aby se rodina mohla »blýsknout« a zejména, aby před sousedy na »oficiálním« plese dobře reprezentoval svůj stav. Slaví se a neví se proč. Vše je konvence nebo peněžní výdělečný podnik — ať už je to průvod dětiček-neviňátek o Božím těle nebo Silvestr, kdy je nutné se opít, aby se zapomnělo na bídu roku minulého a nemyslelo příliš na rok příští. Bezplánovitost, konvence, ztrnulost, povrchnost, nicota a všechny další ostatní znaky kapitalistické společnosti si můžeme promítnout do zábav, které probíhají během církevního a měšťáckého roku. Opravdovým lidovým zábavám a upřímně pojímaným výročním obřadům, které se udržely v některých zapadlých koutech republiky jako součást života lidu, se měšťák smál. Snad mu tak ještě byly vhodné pro občasnou podívanou na »národopisných přehlídkách«, aby poněkud zpestřil styl svého zkorumpovaného života podle francouzského nebo amerického střihu. Zábavy dělnického lidu, který je pořádal proto, aby získal

hmotné prostředky pro svou uvědomovací činnost, nestojí pro měšťáka ani za řeč. Jsou-li příliš nebezpečné — spojené s nějakým politickým projevem nebo dokonce se srocováním — tak se zakáží a jinak se o ně nemůže starat, protože si nemůže zadat s »nějakým dělníkem« a jít s ním na zábavu. Náš opravdu nový rok však patří plně pracujícímu lidu, jeho budovatelskému úsilí. Rok — to je plán, První máj, Den československo-sovětského přátelství, Dny horníků, to jsou význačné politické a kulturní události, mírové manifestace, oslavy úderníků, staré tradiční svátky s novou náplní. Vzpomeňme si jen na den, kdy byl zahájen třetí rok našeho pětiletého plánu. Hudby, ověnčené vchody do továren, vyzdobené místnosti vítaly své pracovníky, kteří přišli po bohatých vánočních svátcích zahájit pracovní boj o splnění a překročení pracovních plánů. Přijde čas, kdy si lid k této krásným událostem našeho života složí vlastní písně, tance a básně. Tak musíme chápat novou lidovou zábavu. V celé její šíři, v rámci celého nového socialistického roku a všech slavností, které jej naplňují. Přidáme si sem ještě organizaci velkých výročních trhů, poutí, nové uspořádání zábav masopustních, josefských, rekrutských, stavění a kácení májů, dožínky vyjadřující úspěchy JZD a jiné tradiční zábavy, které dostávají nový obsah (zábavy mikulášské, vánoční a silvestrovské). Soubory lidové tvořivosti mají celou svou činnost — činností celého kolektivu i jednotlivců — zasahovat do přetváření a nového uspořádání zábav v novém duchu. Z této nové skutečnosti, z těchto nových zábav mohou pak soubory velmi mnoho načerpat pro svou vlastní uměleckou práci. Je nutné jen dobře vidět všechny důsledky přestavby celého hospodářského života, vidět tyto nové mohutné výrobní základy, z nichž vyrůstá nový život, nový socialistický člověk.

ANNA SOKOLOVÁ

ZKUŠENOSTI Z ROZVOJE LIDOVÉ TVOŘIVOSTI V KRAJI HRADEC KRÁLOVÉ

Zároveň s uvolněním iniciativy pracujících v hospodářském budování státu, jehož úspěchy po skončení druhého roku pětiletky právě přehlídíme, nastává v našem lidu i uvolňování tvůrčích schopností v oboru umělecké tvořivosti.

Je to přirozené. Kapitalistický řád, který vytvářel životní podmínky, postačující jen k bednému žití širokých mas pracujícího lidu, bral sílu každému rodícímu se talentu a udusil ho svými kořistnickými chapadly ještě dřív, než se mohl rozvinout. Masy pracujících musely soustředit všechnu svou energii na boj za uhájení života, za lidská práva a za osvobození od utlačovatelů.

Teprve svoboda, zvýšená životní úroveň a zajištění práva na práci, zabezpečené naší lidové demokratickou vládou, dávají lidu pocit existenční jistoty, jež je živnou půdou pro rozvoj lidové tvořivosti. Od vítězného února 1948, kdy se celý náš stát dal jednoznačně na cestu k socialismu, je možno krok za krokem sledovat nástup lidové tvořivosti téměř ve všech oborech umělecké činnosti.

V nově vytvořených klubech Revolučního odborového hnutí, jednotných zemědělských družstev, Osvětových besedách i souborech ČSM je lidová tvořivost spojena s budovatelskou pracovní činností a prostoupena úsilím zvítězit v boji za socialismus a za světový mír.

Je přirozené, že v Královéhradeckém kraji, který je kolébkou ochotnického divadelnictví, je i dnes umělecký jevištní projev mezi lidem na výši. Po dvacátém Jiráskově Hronovu bylo všem divadelním pracovníkům jasné, že v době, kdy na troskách starého řádu budujeme řád nový, nemůže ani ochotnictvo zůstat pozadu. Divadelní ochotníci si uvědomili, že nesmějí otálet, že musí vyrovnat krok s těmi, kteří novými formami práce vytvářejí v závodech i na vesnicích první linii v boji o vítězství socialismu a světového míru.

K 30. červnu 1950 bylo v Hradeckém kraji 474 tradičních ochotnických spolků a 80 divadelních kroužků při závodních klubech ROH, při JZD, OB a ČSM. Po přesvědčovací kampani, prováděné osvětovými a kulturními pracovníky hlavně v říjnu a v listopadu, zvýšil se k 30. listopadu počet kroužků při klubech na 110. Nebyla to nikterak bouřlivá proměna. Teprve v prosinci se celá akce převádění ochotnických spolků na základnu masových organizací dala do pohybu.

Všude tam, kde se spolky zapojily do masových organizací, hlásí se jim velký počet nových spolupracovníků, takže padnou dosavadní stížnosti ochotníků, že mají málo dorostu. Ochotnické soubory budou v masových organizacích přílivem nových členů omlazeny a zaktivisovány a založí novou, slavnou tradici, v níž odkaz minulosti bude přecházet ve velkou přítomnost a nadějnou budoucnost. Je nyní na funkcionářích ochotnických spolků i na funkcionářích závodních rad, JZD i ČSM, aby dokončili tuto proměnu tak, aby celý národ mohl společně rychleji a směleji vykročit na cestě k socialismu, kde pomáhá zrychlovat krok i pokrokové divadlo.

Hudba

Vedle lidových kapel má už i několik závodů na Hradecku své vlastní hudební soubory, v nichž se členové umělecky vyžívají a jejichž hudby zároveň slouží širokému kolektivu pracujících ve vlastním závodě i v závodech jiných při různých příležitostech. A tady se opět ukazuje rozdíl péče o pracující v lidově demokratickém zřízení proti zřízení kapitalistickému. Byli jsme národem muzikantů, ale nakonec to dopadlo tak, že se v městech nedal ustavit ani slušný orchestr hudebníků-amatérů. Nic nebylo platné hudební nadání, když rodiče neměli peněz ani na nástroj, ani aby mohli zaplatit vyučování. Pěstování hudby se stalo výsadou těch, kteří na to měli. Dnes větší závody v kraji, jako na příklad Východočeské uhelné doly, Škodovy závody v Hradci Králové, textilní závody v Červeném Kostelci a jinde, zakoupí učňům, kteří se chtějí věnovat hudbě, nástroje, platí jim učitele a podporují tak lidovou tvořivost, aby úpadkový stav, do něhož jsme se ne vlastní vi-

nou dostali, se změnil v nový rozvoj tvůrčích sil národa.

Královéhradecko má v nynější době tři symfonické orchestry, v Hradci Králové, v České Skalici a v Hořicích, a vedle toho i menší hudební tělesa. Mezi jinými dělá záslužnou práci zvláště jičínské kvarteto, které uspořádalo velký počet zájezdů. Zajíždí i na vesnice, kde před vystoupením jeden jeho člen seznámí obecenstvo se skladatelem i předváděnou skladbou. Jičínští hudebníci dobře chápou poslání lidové tvorivosti, jež je jedním z nejvýznamnějších prostředků k výchově mas.

Také před hudebními spolky stojí otázka zapojení na masové organizace. Hudebních kroužků při JZD, ROH a ČSM bylo v kraji v červnu 39 a ke konci listopadu vzrostl jejich počet na 48. Závodní hudby zaznamenaly od června do listopadu rovněž vzestup z devíti na jedenáct.

V souborech lidové hudby čeká na kulturní pracovníky ještě mnoho přesvědčovací práce, než se jejich členové přestanou dívat na hudbu jen jako na prostředek k vydělávání peněz. Je nutno jim stále vysvětlovat, že i tato věc je přežitkem z kapitalistických dob, kdy pracující si vyhráváním musel doplňovat svou hubenou mzdu, aby mohl uživit sebe a svou rodinu. Dnes každý vydělá ve svém zaměstnání tolik, aby mohl být slušně živ, a nepotřebuje otrocky prodávat to, co má sloužit k povznesení vlastního i jeho přátel a naplňovat hodnotnou a ušlechtilou zábavou jeho volné chvíle. Snaha jít ve šlépějích starých kapel v tomto ohledu se projevuje i u některých závodních hudebních souborů.

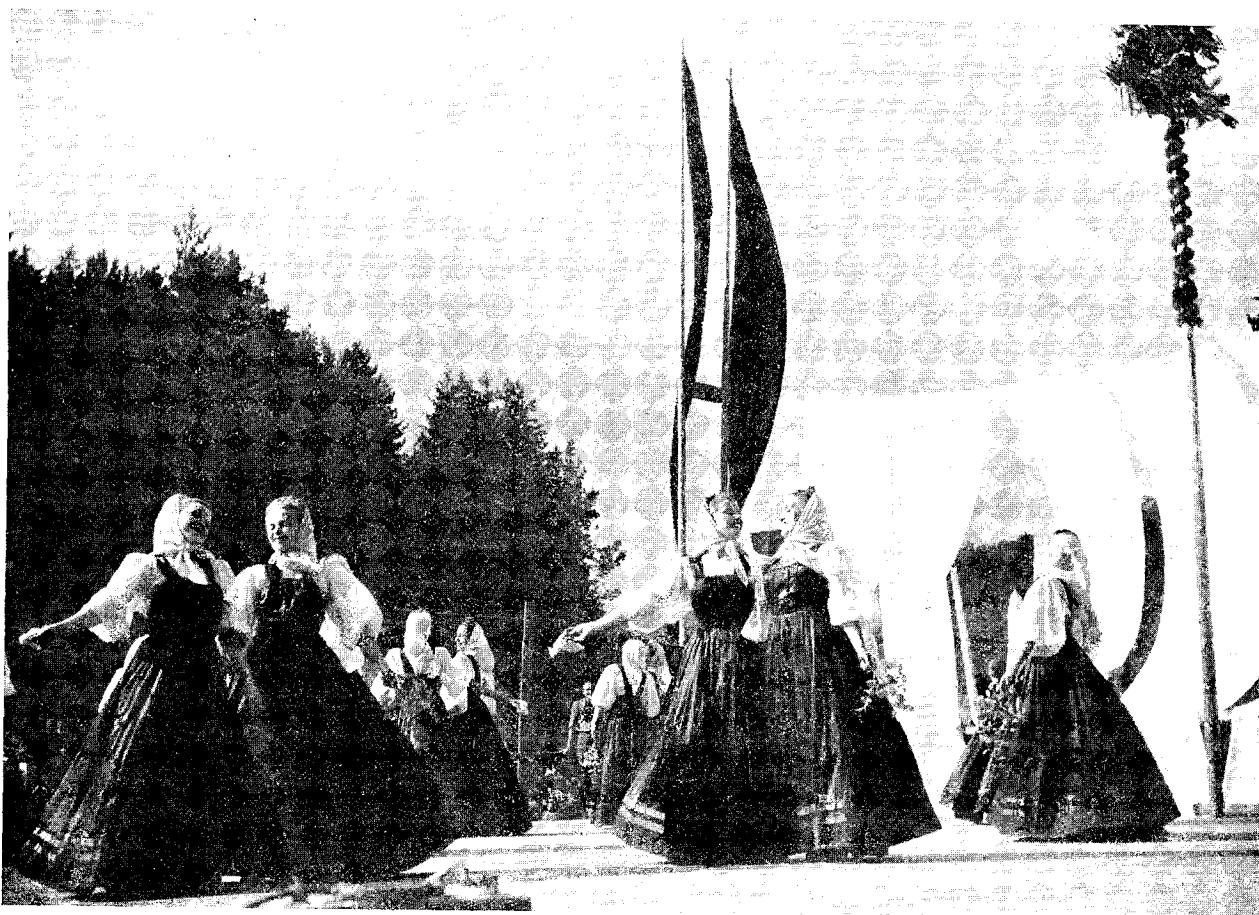
To, co brzdí všechny soubory v předvádění skladeb, odpovídajících dnešnímu duchu, je velký nedostatek nového notového materiálu. To především bude nutno odstranit, aby odpadlo přepisování a rozepisování not, zdržující hudebníky od nácvičky nových skladeb.

K zvýšení umělecké i politické úrovně vedoucích hudebních souborů připravuje krajský národní výbor společně s krajskou odborovou radou dvoudenní kursy, které budou uspořádány dvanáctkrát po sobě v několika střediscích v kraji.

Zpěv

Velmi dobrou práci dělají zpěvácké kroužky, především mládežnické soubory, ať už školní nebo závodní. Také zpěvácké spolky dospělých se dobře zapojují do závodních klubů ROH. V náchodské Tepně je to Tylšův sbor, v němž zpívají dělníci i úředníci, v hradecké Rubeně je to soubor Hlas míru, který rozšiřuje stále okruh členstva. Zase zde vidíme totéž, co při zapojování divadelních souborů. Členská základna roste, neboť mezi pracujícími je přímo živelná touha po aktivní umělecké činnosti, dávající nám tušit bohaté zdroje nadání našeho lidu.

Zpěváckých kroužků při masových organiza-

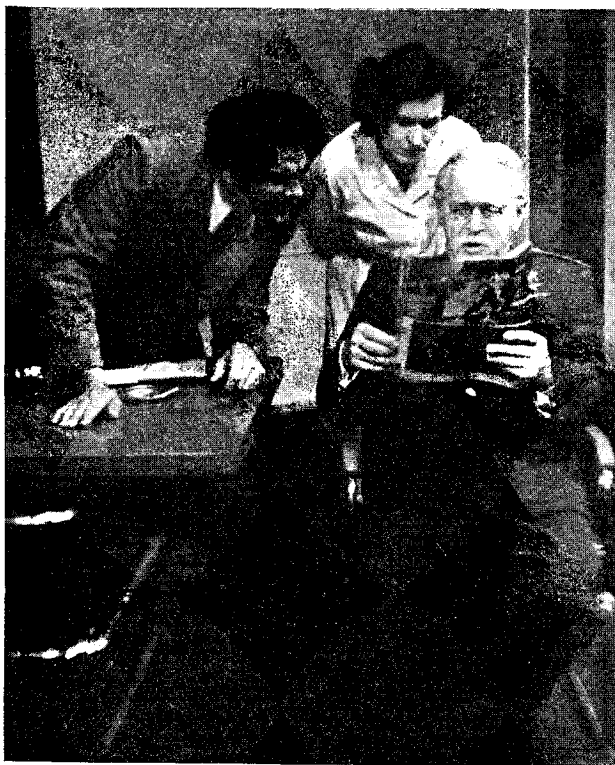
Skvělý sovětský taneční soubor Berjoska. — Záběr ze zájezdu v Československu

Slavná sovětská umělkyně Tamara Chanum. — Obraz M. Strettiho, záběr ze zájezdu v Československu

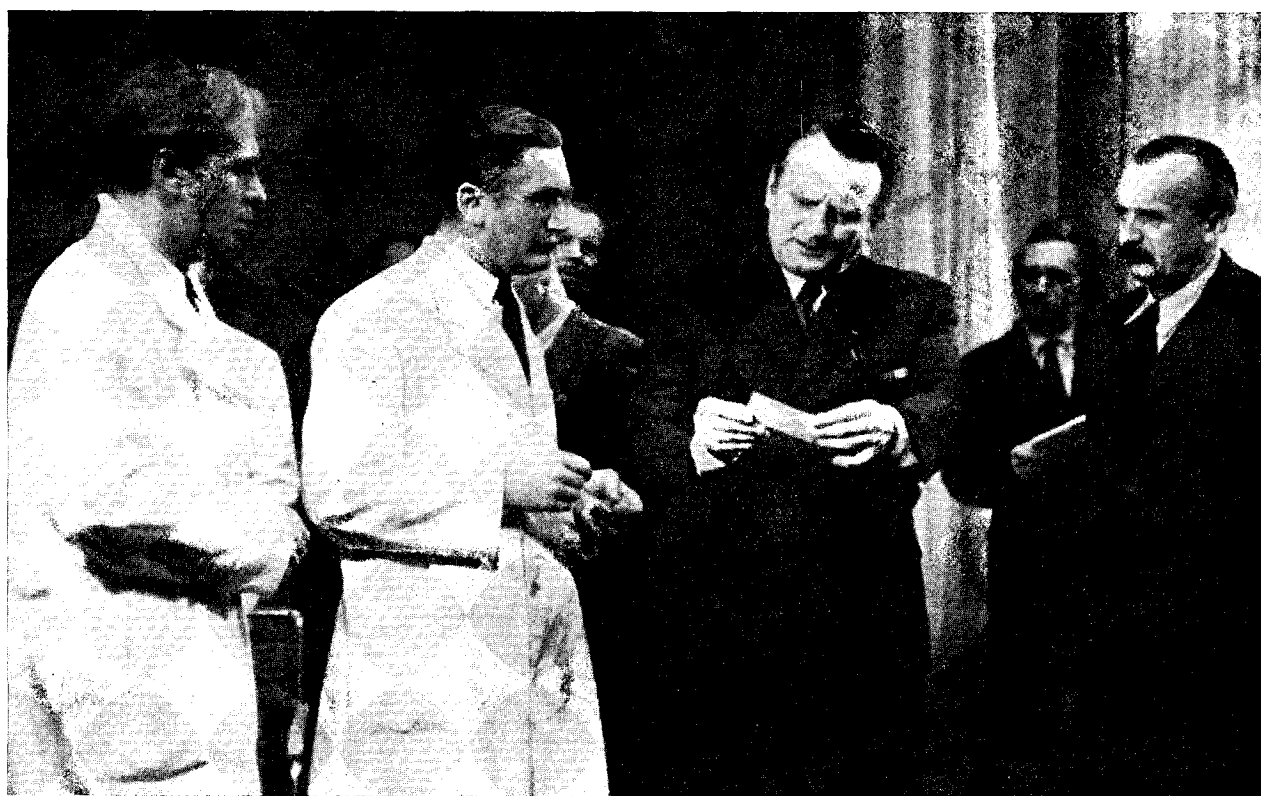
Činohra Národního divadla v Bratislavě získala I. cenu Divadelní žatvy 50 v kategorii činohr stálých divadel za provedení hry P. Pavlenka »Šťastie« (M. Sýkorová, V. Jamnická)

Činohra Národního divadla v Praze získala v DŽ cenu Svazu československo-sovětského přátelství za provedení Štejnovy hry »Čestný soud« (V. Vejražka, E. Klenová, J. Průcha). — Činohra Středoslovenského divadla ve Zvoleni získala II. cenu DŽ 50 v kategorii činohr oblastních divadel a cenu Svazu čs.-sovětského přátelství za provedení Kornejčukovy hry »Makar Dubrava« (Dubovská, Bullová, Paulendová, Čaplová)

Národní divadlo nastudovalo hru V. Višněvského »Nezapomenutelný rok devatenáctý« (Stalin — M. Nedbal, Šibajev — J. Průcha)

Činohra Národního divadla v Praze — Štejn: »Čestný soud« (K. Pech, L. Boháč, J. Plachý, Fr. Smolík)

Na loňském XX. Jiráskově Hronovu mládež z Vítkovic nadšeně zdravila ministra školství, věd a umění prof. dr. Zd. Nejedlého

ÚSPĚŠNÁ PRÁCE NAŠICH LOUTKAŘŮ

Maňásek Honza při zájezdu Vycpálkoviců do Sovětského svazu sklízel velké úspěchy. — Maňáskový soubor Papíráčci při práci

cích má dnes Hradecký kraj 121 a vedle nich ještě 45 tradičních zpěváckých spolků. Také jejich členstvo však projevuje snahu zapojit se do celostátních organizací. Je to nutné, nemá-li členstvo zůstat mimo hlavní proud dnešního vývoje a radostného budování, kde je pravé místo pro zpěv. O tom, že skutečně zpěváckým spolkům hrozí nebezpečí myšlenkového a duchovního ustrnutí, svědčí i tento případ: Při národní pouti v Ratibořicích, která se konala v uplynulém roce v rámci oslav Boženy Němcové, vystupovalo také osm zpěváckých spolků asi se třemi sty členy. V závěru slavnosti, kdy celé shromáždění zpívalo Píseň práce, mlčeli právě zpěváci těchto spolků, neboť neuměli zpívat píseň, která je všem pracujícím našeho národa chorálem, který, svobodně zpíván svobodným člověkem, hlásá do celého světa vítězství práce nad kapitálem. Také tyto spolky vstupem na půdu masových organizací najdou pro sebe zdravé pole působnosti v boji za nejvznešenější ideály, za trvalý mír a za lidské štěstí, na něm založené.

Tanec

Osvětovým a kulturním pracovníkům se podařilo v minulém roce podchytit v kraji i zájem o lidový tanec. Uspořádali v dubnu v Jaroměři kurs lidových tanců v celokrajovém měřítku, do něhož pozvali z každého okresu zástupce ČSM, ROH, JSČZ, Sokola, státní péče osvětové a všechny taneční mistry z kraje. Praktický nácvik tanců, doplňovaný přednáškami a debatou, ukázal, že všechno to, z čeho v minulosti rostlo lidové taneční umění, v našich lidech stále ještě žije a že způsob tanečního projevu, jak je vyjádřen v lidových tancích, odpovídá naší přirozenosti. Účastníci měli za úkol uspořádat podobné kursy v okresním měřítku a taneční mistři se zavázali, že zařadí lidové tance do programu tanečních hodin, které pořádají na základě svých koncesí.

Výsledek této péče o probuzení lidového tance se projevil. V době pořádání prvního kursu byly v Hradeckém kraji tři taneční soubory, a to v Hořicích, v Hradci Králové a v Jaroměři. Za několik měsíců vyrostlo v kraji několik nových tanečních souborů, které jsou propagátory lidových tanců ve svém okolí. Taneční soubor má dnes už také Jičín, Horní Nová Ves na Novopacku, Rychnov nad Kněžnou, Dvůr Králové a Červený Kostelec. Některé soubory jsou zapojeny do závodních klubů ROH a je to z velké části dělnická mládež, která se stává nositelkou kulturních tradic, obsažených v lidovém tanci.

Všechny tyto soubory, staré i nové, šíří svým vystupováním zájem o lidové tance a obohatily v uplynulém roce po celém kraji pořady lidových slavností. Že tento zájem o lidový tanec je opravdový, o tom svědčí skutečnost, že ačkoliv se počet souborů značně zvýšil, nestačí ani zdálka jejich vystupování potřebám kraje a skupiny mají tolik pozvání, že nemohou ani všem vyhovět.

Výtvarnictví

Ve výtvarnictví je nejlépe vidět, jak téměř všechno, co zde dnes je, vyprýstilo zdola, z živelné potřeby lidu umělecky se vyžívat a tvořit. V tomto oboru, organizace, mající za úkol vést lidovou tvořivost a poskytovat jí všemožnou pomoc, se opozdily za bystrým krokem umělecké činnosti pracujících. Těm se nedostalo ani valné pomoci z krajského střediska výtvarných umělců v Hradci Králové, kteří se sice zavázali, že převezmou patronáty nad výtvarníky-amatéry v závodech, ale tyto patronáty nevykonávali buď vůbec, nebo nedostatečně. Uspořádali však v mnoha závodech výstavy svých děl, aby tak seznámili pracující se skutečným uměním. I když výstavy uměleckých děl v závodech měly nesporně velký význam a přispěly značně k umělecké výchově pracujících, přece je to podpora pro výtvarníky-amatéry jen jednostranná a bude nutno ji rozšířit i v jiných směrech. Přesto však vznikají na Královéhradecku při závodních klubech ROH výtvarnické kroužky, z nichž jsou zatím nejpočetnější a nejvýznamnější v závodě Tepna Náchod, závod Kl. Gottwalda, v náchodském závodě Rubeny a kroužek železničářů-výtvarníků v Hradci Králové. Tyto kroužky, v nichž jsou zastoupeni malíři-amatéri, uspořádaly už také velké výstavy prací svých členů v závodech. Mezi pracujícími jsou však i amatéři řezbáři a sochaři, u nichž není ještě zaznamenána ani jediná položka na účtě pomoci, kterou by jim někdo přispěl k jejich růstu a rozvoji talentu. To všechno na pracovníky v oboru lidové tvořivosti teprve čeká, ale podle slibných náznaků bude to práce radostná a přínášející mnoho úspěchů. Osvětové besedy na Hradecku plánují pro rok 1951 vytvoření kroužků výtvarníků, které se budou tvořit všude, kde bude dostatečný počet zájemců. Kroužky povedou odborníci, učitelé nebo výkonní umělci. Členové krajského střediska výtvarných umělců plánují tvorbu malých, drobných děl, která by byla každému cenově přístupná a která by vytlačila reprodukcemi hodnotných děl z domácností kýče.

Literatura

K povzbuzení umělecké tvorby literární a za účelem objevení nových literárních talentů vypsala krajský národní výbor v Hradci Králové v polovině minulého roku soutěž na literární díla větších i menších forem. Přes velmi krátkou lhůtu tří měsíců se sešlo v soutěži 47 děl, mezi nimiž bylo 14 her divadelních, 16 rozhlasových her a 17 povídek. Většina autorů, mezi nimiž byli i dělníci, se obírala tematikou ze současné doby. Divadelní hra Stanislava Kratochvíla, dělníka ze Šmeralových závodů v Hronově, počtená cenou v soutěži, bude uvedena v nejbližší době na ochotnickou scénu.

Soutěž však nevyzněla jako podpora lidové tvořivosti, neboť byla jen vyhlášena a uzavřena a o soutěžící se nikdo víc nestaral. Přinesla jen

jediný klad: ukázala, že mezi pracujícími v kraji jsou lidé, mající potřebu literárně tvořit, a že lidová tvořivost v této formě se může v kraji Aloise Jiráska a Boženy Němcové stát úrodnou půdou, v níž by pod péčí mohly vyrůst a uzrát talenty velikosti těchto světlých vzorů.

Z tohoto výseku celkového obrazu probouzené lidové tvořivosti v Královéhradeckém kraji, jenž

se v hrubých rysech jistě mnoho neliší od situace v krajích jiných, nabýváme jasné poznání, že obzory lidové tvořivosti v našem národě jsou nedohledné. Lid nastupuje sám tuto dráhu na všech frontách a je nyní na vedoucích organizacích, na výkonných umělcích a na všech kulturních pracovnících, aby mu k tomu poskytl co největší podporu.

DR. A. SYCHRA

STRANICKÁ HUDEBNÍ KRITIKA SPOLUTVŮRCEM NOVÉ HUDBY

Své velké výchovné a uvědomovací poslání mohou lidové hudební žánry splnit jen tehdy, budou-li to obrazy života našeho lidu. Život našeho lidu je bohatě mnohotvárný. Socialistické budování má různý obsah v různých oblastech, průmyslové kraje se pronikavě liší od početných ještě polofeudálních vesnic atd. Vznik a rozvoj nové lidové hudby nutně předpokládá aktivní spoluúčast širokých mas pracujících.

Chtěli bychom znovu poukázat na to, o čem se dnes tolik mluví, že totiž spoluúčast širokých pracujících vrstev neznámá jen provozování hotových skladeb lidovými soubory, nýbrž v nejširším slova smyslu rozvinutí lidové tvořivosti, že lid sám bude tvořit nové skladby. Není to žádná utopie, jak by si snad někdo myslel. Hudební tvořivost a vůbec tvořivost na všech pracovních úsecích je součástí osvobození člověka a všestranného rozvinutí jeho schopností, je to zákonitý důsledek zavádění socialistických forem práce. Není to ovšem něco, co by přišlo samo sebou. Jde tu o dlouhý uvědomovací proces, který je nutnou součástí výchovy socialistického člověka a má nedozírný dosah politický. Člověk, který se plně účastní kulturní tvorby, který se v uměleckých obrazech vyrovnává s obtížnými otázkami, jaké každodenně přináší socialistické budování — takový člověk má docela jiný postoj k společenskému dění, nabývá sebevědomí a nebojí se zasahovat, kde je toho třeba, rozhodně a nesmlouvavě do veřejného života. Nový člověk, člověk socialistický s novým poměrem k práci a veřejné správě — to je konečný cíl všestranného rozvinutí lidové tvořivosti; tak je také třeba rozumět známému Stalinovu výroku, adresovanému sovětským spisovatelům, že umělci mají být »inženýry lidských duší«. A z jakých jiných kořenů a zdrojů, ne-li z lidové písně a z odkazu našich klasiků, měla by se napájet nová lidová tvořivost, která byla za kapitalistické éry záměrně potlačována a pokřívována zkomercializovanou produkcí šlágrů a izolována tak od opravdové pokrokové kulturní tvorby? Nadto v lidové písni jsou dány všechny předpoklady, které — jak jsme viděli — musí splnit nové lidové žánry. Lidové písně jsou skutečně realistické konkrétní obrazy lidového života; jejich realistické intonace se vytvářejí ruku v ruce s bojem širokých vrstev proti vykořisťovatelům a proti národnostnímu útlaku

(vzpomeňme jen na husitský chorál, na písně o robotě a na zbojnické); rostou z obsahu a rytmu práce; rostou z optimistických lidových slavností a zvyků; přizpůsobují se nejrozmanitějším potřebám (jak se na př. liší dětské říkanky od písní tanečních, taneční písně od lyrickodramatických písní táhlých); přizpůsobují se akustice prostředí (písně žňové, »helekání«, »hojakání«); vystihují obsah a spád slova (jak se třeba liší plynulá kantiléna táhlé písně lyrické od dramaticky rozvrásněných nářevů balad); zachycují mnohotvárný obsah lidového života bohatě rozrůzněnými žánry (vzpomeňme jen, jak dovede lidová píseň zobrazit robotu tou tklivou táhlou písní, jindy zase odbojnou zbojnickou, jednou vtipnou satirou, po druhé radostným a slavnostním zpěvem o rušení roboty); vystihují krajové zvláštnosti (jak se na př. liší kopaničářská z chudého kraje, kde bylo třeba ukrádat na zpěv chvílky mezi prací, od bohaté dolňácké, kde bylo dosti času na velké lidové festivaly a zábavy); a při všem tom bohatství, při vši té konkrétnosti je zase lidová píseň dosti obecná, aby dovedla zachytit a vyzpívat nálady celého národního kolektiva na podkladě objektivních, reálných zákonů hudebního zobrazení. Právem tedy praví Paul Robeson, že »v lidových písních je básnický vyjádření to nejskrytější a nejhlubší, co má své kořeny v povaze národa, co je spjato s podmínkami jeho života a s jeho zvyky, to nejmoudřejší a nejvyšší, v čem se odráží velká dějinná cesta a zkušenost národa.*) Vypěstování lidové tvořivosti, rozpoutání tvůrčí soutěže v lidu, mezi jednotlivými oblastmi v našich zemích, předpokládá nutně obnovení celé bohatosti lidové tvorby.

Očekáváme nyní najisto velmi vážnou námitku, s jakou se pořád setkáváme na různých domácích i mezinárodních kongresech, kdykoli přijde řeč na obnovení lidové tvořivosti, na otázku navázání na tradice lidové tvorby. Nač navazovat v zemích a krajích, zejména převážně průmyslových, kde už lidová tvořivost byla udušena seriovou kapitalistickou produkcí, kde už lidová píseň v lidu nežije? Nuže, tu je právě velký

*) Paul Robeson, Pěsni moego naroda. Sovětskaja muzyka z r. 1949, č. 7, 100.

konkretní a praktický úkol hudebního národopisu, který lze arci s plným úspěchem splnit jen v lidových demokraciích nebo v zemích socialistických. Národopisné vědě dnes už nepřísluší jenom shromažďovat a třídit fakta, zachraňovat a konservovat z lidové tvorby, co se ještě zachrání dá. Přibývá jí táž úloha jako všem ostatním vědám: nejenom skutečnost poznávat, nýbrž — a to je právě nejdůležitější — také m ě n i t s k u t e ě n o s t. Studium lidové tradice by mělo a bude sloužit národopisné vědě k tomu, aby dovedla v tom či onom kraji, kde už lidová tvořivost pohasla, naroubovat s úspěchem takovou lidovou kulturu, jaké je v onom kraji třeba, rozpoutat tak mohutnou vlnu nové lidové tvořivosti, o jaké v minulosti nebylo ani potuchy. Víc než třicet let zkušeností ze Sovětského svazu ukazuje, že je to možné, ba v SSSR bylo třeba překoná-

vat daleko větší potíže, negramotnost, primitivismus, nekulturnost — a přece se úsilí sovětských politiků a vědců setkalo s úspěchem. Ostatně na jiných úsecích zdoláváme úkoly daleko obtížnější. Přestavujeme průmyslovou výrobu, veřejnou správu, mechanisujeme a kolektivisujeme zemědělství — ba leckde přímo přetváříme přírodu. Je ovšem třeba, aby národopisci spolupracovali soustavně s lidovými soubory a skupinami, s kulturními patrony, se skladateli, básníky i divadelníky, aby jezdili na venkov a neomezovali se jenom na práci v centrech, aby spolu s tvůrčími umělci vytvářeli nové písně, tance, lidové hry — a to národní, po případě regionální formou a socialistické obsahem. Naroubování nové lidové kultury, nové lidové tvořivosti — to prostě je nejdůležitější politický úkol soudobé národopisné vědy.

JAN MARTINEC

„HÁDAJÚ SA O ROZUMNÉ“ V DIVADLE MALOSTRANSKÉ BESEDY

V našem časopise pro soubory budeme uveřejňovat pravidelně kritiky našich divadelních souborů. Je samozřejmé, že není možno psát o všech divadelních souborech. Vždyť jich dnes už máme několik tisíc.

Proto si vybereme představení, ve kterých soubory v něčem ukazují cestu ostatním divadelníkům ze závodů a vesnic. Jako první přinášíme referát o představení Prachařovy veselohry »Hádají sa o rozumné« v divadle Malostranské besedy v Praze III.

Představení je zajímavé již proto, že je to po žatevním představení Divadla pracujících z Gottwaldova první uvedení této hry o naší vesnici v Praze. A soubor, který hru uvedl, dovede i jinak vzorně vytvářet svůj repertoár. V roce 1950 jsme viděli na repertoáru tohoto souboru »Nemá kocour pořad posvícení«, »Vstanou noví bojovníci«, »Cizí stín«, »A kdo je víc«, »Lesní panna«, »Začínáme žít«, »Vrána vráně oči nevyklove«, »Hádají sa o rozumné«. Připravují: »Neklidné stáří«, »Střetnutí«, »Vassa Železnovova«, »Buky pod Polanou«, »Pět přítelkyň«, »Otcovský dům«.

Soubor se připravuje na každé představení 6 neděl. Členové souboru jsou rozděleni do pracovních skupin, a tak je možné uskutečňovat každý měsíc dobře připravenou premiéru a nejméně každou sobotu a neděli sehrát představení. Členové souboru pracují velmi odpovědně, a přece každý z nich má tolik času, aby mohl splnit své povinnosti ve straně a v masových organizacích.

Nyní tedy k představení. Vybrali jsme si »Hádají sa o rozumné«. Věděli jsme, že příprava představení nebyla snadná. Je to městský soubor, jehož členové jsou dělníci a úředníci z hlavního města. Lidé, kteří neznají dokonale naši vesnici a kteří téměř vůbec neznají moravskou ves-

nici, ve které se tato veselohra odehrává. Byli jsme však opravdu překvapeni tím, co připravili v Malostranské besedě. Nebudeme hodnotit maličkosti v nářečí a v kostymech, ale můžeme říci, že jsme byli přesvědčeni o pravdivosti toho, co se dalo na jevišti. Po představení jsme se dozvěděli, že celý soubor velmi důkladně prostudoval různé brožurky a velmi mnoho článků o hospodářských a politických problémech jednotlivých zemědělských družstev. Prostudovali i věci, které s hrou samou mají už velmi málo společného. Výsledek byl, že přistupovali ke hře tak důkladně ideově připraveni, že některé nedostatky v krojích a nářečí byly závadami, které jsme skoro nezpozorovali a na které jsme zapomínali, čím více se herci rozehrávali.

Režie přistoupila ke hře velmi správně. Hra je jednou z nejlepších o naší nové vesnici. Líčí vznik JZD. Vystupují v ní všechny typy vesnických lidí. A v zásadě se režisérce, soudružce Pokorné, podařilo, že tyto postavy byly věrohodné. Bylo vidět, že si vzala k srdci Stanislavského heslo, které platí jak pro režiséry, tak i pro herce: »Hraješ-li dobrého člověka, hledej, co je v něm špatného a naopak.« Tak, až na některé omyly, o kterých se ještě zmíníme, lidé na jevišti byli opravdu živými postavami, jak se s nimi setkáváme. A i když jsme Žožiňáka (Vladimír Lakota) — vesnického boháče ze srdce nenáviděli, přece jsme v něm poznali člověka. Když přijde kdokoli z nás po zhlédnutí tohoto představení na vesnici, pozná i za krásnými slovy a zdánlivě velmi slušným chováním třídního nepřitele. A právě tak tomu bylo v tomto představení s kladnými postavami. Žádní andělé, ale noví lidé, kteří se vypořádávají se svými chybami a jdou uvědoměle kupředu. Režisérka také velmi šťastně vystihla rytmus hry. První a druhé jednání jsou o něco slab-

ší než třetí a čtvrtý obraz. Proto velmi správně režisérka vypracovala představení tak, že první dvě jednání měla veliký spád. Tím, jak hra vrcholila, rozehrávali se herci. Takový režijní plán má veliké nebezpečí. Mohlo by se totiž stát, že se první polovička nějak »odbude«. V tom případě by obecnost, když přijdou nejsilnější okamžiky, nebylo ochotno a schopno hru vychutnávat. Tomuto nebezpečí se však soubor velmi dobře vyhnul. Větší tempo v začátku naprosto neznamenalo menší průpravu a méně odpovědné propracování. A tak se obecnost velmi rychle dostalo do správné nálady a napětí během představení stále rostlo.

A nyní ještě k výkonu některých herců.

Propracovaná byla Mařena Paděrová Zdeňky Brennerové. Mařena je žena středního rolníka, který se staví z nedůvěřivosti proti jednotnému zemědělskému družstvu. Je ale zároveň dcerou hlavní postavy hry, starého výměnkáře Andrýse, bývalého továrního dělníka, který svou moudrostí a lidovým humorem diriguje všechny lidi tak, aby nakonec udělali to, co je správné, pokrokové. Zdena Brennerová právě své Mařeně dovedla dát to, že jsme byli přesvědčeni, že pochází z dělnického prostředí. Nepoužívala násilných gest a mluvy. Nezapomněla také, že už celý život Mařena žije s tvrdohlavým Paděrou. Byla unavena a smutna nad neústupností svého muže, ale přitom nebyla nikdy zoufalá, protože dobře cítí, že pravda starého dělníka zvítězí. A její poměr k muži? Bojuje proti němu, ale stále zůstává jeho ženou, která chce, aby se dostal na správnou cestu. Vytvořila tak krásný typ venkovské ženy. Tato herečka objevila ve své úloze nové prvky, které neodkryla ani znamenitá představitelka z Gottwaldova.

Jejího otce Andrýse hrál František Brychta. Jeho starý Andrýs byl přesvědčující. Vyrovnal se šťastně s potížemi, které tato úloha má. Je to postava plná humoru. Každý okamžik se směje. Svádí však neuvědomělého herce ke komickému »špílčům«, k násilnému vyvolání smíchu. Takto pochopený starý Andrýs by nebyl vůdčí figurou, ale výsměchem starému, nemocnému dělníkovi. Na Brychtově pojetí bylo vidět, že si uvědomil tento problém své role. Vcelku se mu to podařilo. Nemůžeme vyčerpat v tomto referátu

všechny osoby. Jak jsme už řekli při posuzování režijní práce, vcelku všichni, ať už jde o tvrdohlavého Paděru Jindřicha Narenty, milou a přesvědčující venkovskou dívku Dáši Grodecové a skromného, ale rozhodného krmiče praset Jiřího Hrušky anebo všechny ostatní, nás přesvědčili. Jen jedna figura byla špatně pochopena. Je to Krápčena. Krápčena je ženou jednoho z družstevníků. Je to venkovská klevetnice. Starý Andrýs o ní říká, že je vesnickým radiem. Každou paniku, kterou jí namluví vesnický boháč, ihned přenáší mezi lidi a vyvolává neklid na vesnici. Tato Krápčena je určitě komická. Není také zvláště chytrá, jinak by Žožinákovi nesedla na lep. Není však vyložený hlupák, jak ji hraje Božena Havlová. Je-li venkovská žena neuvědomělá, dělá-li směšnosti, děje se tak proto, že venkovské ženy neměly možnost pořádného vzdělání a velmi malou příležitost politického růstu. Ale ne proto, že jsou hloupé. Celá řada našich panikářů, zvláště na naší vesnici, nejsou ani zlí, ani hloupí. Jsou nedůvěřiví, a proto se bojí novot. Proto vesnickým boháčům ještě často uvěří, a proto se pak dostanou do situace, kdy se jim vysmívá celá vesnice. Vesnice ano. Ale divák ne. Vždyť musí pochopit, proč tato jednoduchá žena je takovou, jakou je, a musí vidět, že i z ní bude budovatelka socialismu. A tak je to také ve hře napsáno. Tím, že v provedení na scéně byla jenom hloupou, minula se tato postava účinkem. Bylo to, jak jsme zjistili, vinou režisérky, která, jak sama přiznala, herečku tlačila do této chyby. Kdyby si herečka i režisérka včas uvědomily chybné pojetí Krápčeny, určitě by nadaná Božena Havlová tuto postavu správně vytvořila.

Obdivovali jsme, jak jednoduše na velmi malém jevišti řešil výtvarnou stránku představení K. Tomsa.

Soubor Malostranské besedy ve svém režijně uvědomělém a umělecky přesvědčivě koncipovaném představení diváky znovu přesvědčil o tom, že to, co se děje na naší vesnici, je veliký dějinný převrat, že je krásné žít v době, kdy venkovský člověk se zbavuje za pomoci dělnické třídy staletých pout. Naplňovalo nás radostí, že smíme žít v epoše, ve které mírová práce vede ke krásnému životu v socialismu.

»Náš vztah k národní minulosti je velmi živý a chceme se z ní mnoho učit. Avšak jde o to, orientovat se na ta dějinná období, kdy náš národ šel vpřed, orientovat se na pokrokové, osvobozené tradice našeho národa a kultury. Tedy nikoliv na příklad doba pobělohorská je nám dobou národního rozkvětu, jak se to nerozpakovali tvrdit reakční pekařovští dějepisci i spisovatelé, nýbrž doba husitská a probuzenecká tvoří nejsvětější stránky našich dějin a je nám příkladem.«

Z projevu Klementa Gottwalda o významu díla Aloise Jiráska ze dne 10. listopadu 1948.

NÁVRAT JIRÁSKOVY „LUCERNY“

Poznámky k »Lucerně« v RD

Nejoblíbenější Jiráskovo dramatické dílo s námi prožilo všechny výrazové proměny, postup i zvraty, všechny události životní i umělecké, kterými jsme za posledních půl sta let prošli. Naši divadelníci mírou svého zájmu a hodnotou svých inscenací projevovali v »Lucerně« svůj názor na umění a život. Ohotníci vyhledávali »Lucernu« častěji než profesionálové, protože se obraceli svou prací přirozeně více k lidu, méně k buržoasii. Napodobovali však pojetí »Lucerny« profesionály.

Otázkou chápání »Lucerny« bychom měli svou rozvahu o naší inscenaci začít.

Do první světové války — podle novinářských posudků — bylo »Lucerně« daleko lépe rozuměno, byla chápána jako národní pohádková hra; za tak zv. první republiky, jak vím už z vlastní zkušenosti, se z ní stala veselohra. Ve druhé světové válce, kdy by se bylo naše divadlo rozpomnělo na její vůdčí myšlenku věrnosti našeho lidu ideím národní a sociální svobody, na její myšlenku odboje a víry, byla okupanty i zrádci zakázána. Až tedy po osvobození se nám k milovanému dílu otevřela volná cesta.

»Lucerna« je vážná i veselá.

Živel veselý nesmí ovšem potlačit vážný. Musí se navzájem prostupovat a doplňovat, jak tomu chtěl Jirásek. Srážka mezi lidem a pány, která v »Lucerně« končí vítězstvím představitelů lidu, byla — v našem profesionálním i ochotnickém divadelnictví mezi dvěma válkami — přemírou komiky zmenšována a potlačována. Dalo by se čekat, že po druhé světové válce — poučení léty nesvobody a krachem buržoasního divadelnictví — vyrovnáme zvrácený poměr složek v »Lucerně«. Ale nestalo se tak v našem divadle hned.

V podstatě všechny profesionální i ochotnické inscenace tohoto díla — pokud jsem je mohl sledovat — trpěly po osvobození starými nedostatky, zvláště nedostatky buržoasního pojetí z období první republiky, kdy divadelníci vemlouvali »Lucernu« tehdejšímu svému obecnstvu pochybenou veseloherností, kdy její ryzí lidé byli nahrazováni levnými figurkami, kdy divadelníci vědomě i bezděčně oslabovali třídní srážku mezi feudálním světem a živlem lidu.

Přejali povýšený postoj buržoasie k Jiráskovu dílu. Proto se pustili do domnělého zlepšování »Lucerny«. S falešnými představami o lidovosti ji totiž po svém vulgarisovali.

Čin vašeho Realistického divadla tkví podle mého v tom, že jste se po osvobození vrátili k pravé »Lucerně« Jiráskově. Vstoupili jste s ní s režisérem Paloušem zase na správnou cestu. Vaše představení — vedle velikých kladů, na které poukáží — není zajisté prosto větších nebo menších nedostatků, na které rovněž upozorním. Avšak hodnotu vaší inscenace »Lucerny« pro

celé naše divadelnictví nutno spatřovat v tom, že se jí naše divadlo po oklikách různých profesionálních bludů vrací k realistické tradici. A v mnohém ji skutečně také obohacuje.

Vaše »Lucerna« úhrnem: je hodně bojovná, je skutečně lidská. A je lidově česká.

Její bojovnost vyplývá z vašeho ideologického uvědomění. Přistoupili jste k její inscenaci s hlediska bojů a cílů pracujícího lidu. Přestala u vás být pouze poučnou idylou. Stala se z ní zase nabádavá a smavá národní hra lidové prostoty a síly, svěžesti a kouzla. Konflikt mezi selským a panským živlem je zdůrazněn. Rozpor mezi vulgárním realismem a básnickou symbolikou, tak příznačný pro někdejší buržoasní republikánské inscenace, odstraněn. Poměr mezi vážným a veselým vyvážen.

Myslím, že jste svou »Lucernou« navázali na »Lucerny« před první světovou válkou. Tehdy za Rakouska se rozumělo odbojnému i hrdému a lidovému duchu tohoto díla. Později za republiky byl zrazován. Nyní je konečně zase docenován. Náš lid, který probouzí svůj třídní zápas se zbytky buržoasního panstva a kosmopolitickými zrádci, chápe dobře srážku mlynáře a sekerníka s feudálními pány i s jejich služebníky, s dvořanem, panem vrchním, panem Francem a mušketýry — s tehdejšími vykořisťovateli a tehdejšími kosmopolity. Tento třídní konflikt už ve vaší »Lucerně« není zastírán přehnanou komikou, ani se neutápí v pochybné idyle. V tom je velký ideový klad vaší »Lucerny«.

A přece: ještě více by bylo ve vašem představení třeba — s citem pro celek — tuto srážku přiostrit, ještě více ji dramaticky vyhrotit. Jestliže zatím nevystupuje docela, je to jednak proto, že postavám feudálního světa se posud nedostává úplné třídní vyhraněnosti, a jednak proto, že v prvním, třetím a posledním obraze nutno zdůraznit samy nárazy světa lidového s feudálním.

Třídnost ovšem musí pronikat především z pojetí a podání postav »Lucerny«. Ty musí být lidské. Jejich pravdivost musí být třídní i individuální. A u vás zpravidla jsou takové. Kromě toho znamenají přínos do tradice. Probereme si je:

Tak na příklad Rohanův mlynář.

Je nebývale mladý a prostý. Mně se to zdá správné. Většinou jsem vídal mlynáře staré a starší, letité a tělnaté. Jak bych to jen řekl? Mlynář, pokud se pamatuji, byl vždycky — vdovec! Bývalo líto Haničky. Pokud ovšem Haničku nehrála stárnoucí herečka, která si chtěla zahrát dívčinku. Ještě horším jevem na mlynářích ovšem bylo, že bývali hrdinové každým coulem už od samého začátku. Na vašem mlynáři shle-

dávám neobyčejně šťastným to, že v hrdinu teprve vyrosté — před námi se jím stane. To je krásné a správné. Proto mu poshovíme, že není statnější. Zato mu věříme jeho chvilkové opojení z kněžny za čarovné noci před lesním zámečkem. Jeho statečnost a vřelost mají zvláštní lidskou zrající míru — prostý mladý hrdina.

To je také poutavý rys sekerníka Smutného. Kolikrát to býval rytíř, ochránivší sirotka, rytíř, na kterém přímo chřestila romantická zbroj. Váš sekerník je opět zase prostý člověk z lidu. Kdysi voják, nyní pracující. Mlynářův přítel, pomocník. Cítíte plnost jejich družby. Žádná vojácká rytírna, žádná sukovitá povaha, žádná herecká šarže. Tento sekerník je dělný člověk, spíše uzavřený, starší, vážný a pevný muž.

A vaše bába a vaše Hanička?

Bába Jelínkové je z nejstarších, na které se pamatují. Je tichá, tichounká, drobná, mluví slabým hlasem — chodí pomalou, až cupitavou chůzí. Této bábě lze věřit, že se stará už jen o své nejbližší, a bylinky — a o věci jen podstatné. Nevnímá už vše. Pravda, mohla by být čilejší, účastnější. Tím by také zažehnávala nebezpečí sentimentality. Ale je to při zvoleném stáří bytost živá a pravdivá, role prožívaná.

Hanička je hraná. Eliška Svobodová je opravdu mladá a přesto trochu mládí nahrává. Proč? Není to mnoho, ale je to znát. Svobodová je vaše nová herečka, která si to jistě odvykne. Co nám dává naději? Již na dvou představeních, která jsem v delším časovém rozpětí viděl, byla podstatně jiná, a po druhé lepší — jmenovitě ve třetím a posledním obraze. Zbývá tedy zlepšit ještě obtížný začátek větší vřelosti a větší prostotou. A co je na její Haničce dobré? Pravdivost zjevu především. A potom: tato Hanička chodí po zemi. Není to křehký motýlek, vzdušný, přelétavý. Ano, Pampeliška! Hanička bývala často zaměňována s Pampeliškou. To ovšem byl hrubý omyl. Zvláště první jednání mnoho hereček vytančilo místo vyhrálo. Hanička je jistě křehké a líbezné divčí stvoření. Ale je to zároveň bytost reálná, zdravá, vědomá. Tak ji Jirásek vytvořil. Nelíbí se jí služebná pokornost učitelského mládence, dovede vážně odpovědět panu vrchnímu, atd. Je to tedy vědomá a dokonce sebevědomá dívka.

Hovořili jsme nyní o lidech ze mlýna, poho-vořme si tedy dále o lidech ze zámku.

Paní kněžna...

Kněžna je u vás mladá, až trochu příliš. Důležitější však je, že je milá a sympatická — příliš! Nechci postavě kněžny brát půvab, nelze však připustit takovou přímou a upřímnost jejich myšlenek a citů. Obraťme se zase k Jiráskovi! Jeho kněžna je starší — nikoliv ovšem stará — života zkušená a dosti se nudící žena, krásná paní, která zatouží — značně romanticky — po přírodě a po lidech, kteří by se »nehrbili« — náležejíc ovšem k třídě, která je hrbí. Zklamána ve svých ženských a romantických

představách a znavena obřadností vítání na svém panství, chopí se lákové změny a příležitosti — k dobrodružství, které se jí naskýtá s hrdým, mužným mlynářem. Kněžna si s ním zafirtuje. Zahraje si s ohněm — a popálí se. Je to rozmar, při kterém podléhá okouzlení. To je potom upřímné. Ale až teprve ono. Rozbílí posléze lucernu, protože je dotčena podezřením, že věděla o úkladu svých služebníků, jehož zneužila. Při veškeré společenské a psychologické rozdílnosti od ostatních příslušníků feudálního světa je i ona feudální paní. Na to nelze zapomínat. Její jasné třídní zařazení je základním ideovým požadavkem role i hry.

Skálová, která se nám zde po první objevuje v docela novém úkolu, rozehrála ženskou podobu mladé kněžny, otvírajíc si tímto svým výkonem nové tvůrčí možnosti. Zvláště vyhrávala velmi přesvědčivě obraz milostného úchvatu. Zbývá ovšem podkreslit její třídní, panskou podobu. Z jejího chování — totiž ve druhém obraze, v nudící se dámě, a ve třetím, v dámě rozmarné — musí a může snadno vystoupit. Stejně z její poetičnosti. Je zajisté poetická, jenže je to poetičnost feudální paní. Spor zde není o to, jak Skálová hraje — není pochyby, že pozoruhodně — ale o to, co hraje. Její věc je věcí nejen hereckou, ale také režijní, ostatně jako vždy, zejména u vás. Skálová může ideově dotvořit svou postavu. To je v její moci. Pomůže tím nejen své roli, ale celému představení. A hlavně: chce to udělat. Tím dává vzácný příklad.

Posílením kněžny se posílí třídní a dramatický konflikt i napětí. To je také skutečně třeba. Režijně nutno dramatické situace trochu více vyhrotil. Tím se ideově a divadelně dotvoří vaše krásné představení.

Uvedené zásady revise postavy kněžny se týkají ještě dvou rolí: dvořana a vrchního, prvního více, druhého méně. Zásady už nyní opakovat netřeba.

Dvořan Švecův má onen správný rys násilnosti až zpupnosti vykořisťující třídy. Jen větší důraznost a výraznost je nutná. Ten dvořan, to je zde ten nejhorší pán, ať to tedy pěkně vynikne.

A pan vrchní Májův?

Na něm se mi líbí, že s tímto vrchním nejsou žerty. Ten vládne ještě sám, za něho to ještě nedělá pan Franc, tento pan vrchní si dovede počínat tvrdě a násilně. Je komický, když se učí vítací řeč, když je neschopen ji proslovit, ale není o to méně zlý a nebezpečný. Dále: je to vrchní, jemuž lze plně věřit jeho selský původ: Poturčenec horší Turka. To jsou velké klady Májova jádrného výkonu.

Právě postavy pana vrchního to bývaly, jimiž do »Lucerny« pronikala zhoubná komika. Pan vrchní býval hrán tak, že byl k smíchu, tak jako by si z něho nikdo nic nedělal a nemusel dělat. Ale pravý opak byla pravda v panských dobách a pravý opak je pravda i u Jirásky. Pan vrchní

býval více funicí než soptící děda s náramným břichem, vystupujícím prudce na změkčilém těle, komický »paprika«, který koktá a blekotá slavnostní řeč, který se více naparuje než poroučí; zkrátka nejhrubší omyl, který zase neblaze postihoval postavu i hru, stupňovaný snad ještě více v charakteristice pana France, stále vyjeveného, uhoněného, bázlivého služebníka, který nevěděl, kam má dřív skočit a jak by se zachoval, zase tak nesmyslně skreslený, že se docela vytrácela představa o poddanství lidu, jehož byli tito služebníci a služebníčkové představiteli.

Máj vrátil panu vrchnímu jeho vlastní podobu. To je očividné. Snad jen ve vítacím obraze ještě zůstává mnoho půvabné komiky. Mimochoodem řečeno: hrát zlého a směšného zároveň, to je to nejtěžší. Jistě by bylo správné položit ještě větší důraz na hrubou panovačnost tohoto pána. Spíše je to ovšem u Máje otázka správné míry než nesprávného založení. Vcelku lze právem říci: jeho panem vrchním se tato postava zase stává postavou Jiráskovou.

A Gübelova postava pana France — je také Jiráskova! Není jí nikterak méně proto, že tu zjevně herec čerpal zároveň z pana France Alšova. U obou klasiků totiž to není upachtěný pan Franc, který slídí po polích za robotníky, ale pan Franc — písař ze zámku.

Za zvláštní pozornost stojí, že u obou, jak u Máje, tak i u Gübela, třídní prohloubení postav jim nikterak neubralo na přiměřené komice a směšnosti.

Zato skutečně ubral Palouš na komice vítacího obřadu a zejména na komičnosti rychtářů a poddaných. To je dobře. Dříve tomu tak nebylo. Vítání kněžny bývala legrace. Více než zámečtí služebníci byli směšní rychtáři a poddaní. Půvab komiky zde má být v tom, že prostí a přirození venkované se necítí na zámku dobře a že působí zábavně, jak se vyjímá panský ceremoniel tváří v tvář jim a oni v něm. Vždyť ostatně tam nejdou z vlastní vůle. Byli tam nakomandováni. Ti chytrí stejně zůstali vzadu, nejchytrější — mlynář, dokonce doma. A vpředu jsou ti méně chytrí. Avšak ani Kroužilka a družičky nemají ztratit lidskou důstojnost. Ani Votruba, který se »šklíbí« ne z hlouposti, ale proto, že prostě má takové vzezření. Palouš dal komice této scény správnou míru a rozvrhl správný poměr komiky mezi obě dvě třídy. Neodstranil ji. Ztlumil. Umístil a vyrovnal ji.

Komikou této scény proniká humor. A to je víc.

Nejlépe to vzácné koření rozdávají vaši šumaři: Kühnmundův, Prokošův a Huberův. Ten trojlístek je vzácně vyrovnán vcelku a vzácně odstíněn v jedincích. Vytáhlý Zima, nejstarší a nejpomalejší: čilý, rošťácký, chytrý Sejtka; milý Klásek, vlastně rozšafný člověk, který zná chyby své ženy a má ji skutečně rád. Co je pozoruhodného na těchto šumařích? Opakuji: jsou

odlišní a přitom tvoří družnou trojici. Kolikrát bývali tak různí, že k sobě nepatřili! Zima býval starý a cizí, jakoby tatík Sejtka a Kláska. Sejtka potrhlý a Klásek dokonce záletný. A ještě co bývalo? Byly to šarže. Řekněme na příklad: Zima pajdal a nepřítomně najednou vždy vyřázel své úsloví »já bych čet a čet«, opět potom umlkáje do své osamocení. Sejtka zase měl jiné zvláštnosti. A nejvíce jimi na sebe upozorňoval Klásek. Takový lišák, stále rejdl, pobafoval, tékal myslí i pohyby. Vnějškové zvláštnosti, chyby, návyky měly často, přechasto nahrazovat skutečnou vnitřní individuálnost této trojice postav. Vnějšková šarže nahrazovala skutečné lidi. Na vašich šumařích se nenaleznou takové levné vnějškovosti. Jsou osobitě vnitřně, každý z nich celý člověk! Nejsou skoro vůbec komičti. Ale mají humor. Proto budí úsměv, radost, pohodu — vesničtí muzikanti!

Do tohoto trojlístku patří ještě dvě postavy, každá jiná, Zajíček a Klásková. Ale také nebývaly — každá jiná. Naopak, obě bývaly komické.

Bylo to u Zajíčka nesmyslné, ale bylo tomu často tak. Byl vyhráván ve své ušlápnutosti a zkroušenosti do komické naivity. Ale Jiráskův učitelský mládenec se nesmí tak zahazovat, vždyť on si přece ani nezačal! Rád už by se stal učitelem, protože se chce ženit, dovede pokorně zaprosit, neboť se mu těžko žije, musí službičkovat, je měkčí povahy, ale nezaprodá se a nezradí. Tento lyrický a zamilovaný mládenec má dobré srdce a poctivý charakter — a tak jej pěkně zahrál Kadeřávek. Právě tak vážně, jemně, důstojně — lidsky. Mohl, pravda, být upracovanější — to možno ještě zlepšit — aby lépe vynikl jeho tíživý úděl. Na prosté pravdivosti svého výkonu může Kadeřávek budovat směle dál.

Klásková samozřejmě je postavou komickou. Hráská ji tak také hraje. Ani ona ovšem není jen komická. I ona má vážné starosti. Klásek rád muzicíruje, co chvíli utíká od stavu. A žije se těžko, pracně. Jí jde také o to, aby si hleděl díla. Ovšem nesmíme tohleto přehnat! A dále: Klásková ho má ráda. Žárlí. Ani ne tolik nebo pouze na něj samotného, jako na ostatní, které a kteří ho mají rádi. Její žárlivost není nějakou zhoubnou vášní. Je to žárlení z prosté opravdové lásky. Zavycítá mu, vycinká, ale nenadává mu a nenatluče. Tak ji Hráská také vyhrává. A jen někde ji přehraje. Bývala ovšem dříve také hrána jinak. Kolikrát to byla semetrika! Kolikrát divá ženská! V její rozjařené hubaté poznámce k vodníkovi Michalovi, že takový by ji nedostal, byla kdysi, v třicátých letech, spatřována vyzývavá neukojenost a posedlost, sexuální komplex! Také tato postava má více humoru. Hráská to, myslím, vystihuje a vyvažuje.

Jen jedno této pěkné Kláskové chybí. Nemá vztah ke kartám. Když si vykládá karty, nelze jí věřit, že by se bez nich nemohla obejít. Proč? Proto, že Klásková není docela pošetilá. A to

Klášková je — celkem rozumná ženská, ale trochu pošetilá! Jestliže ještě tento rys do kresby své lidské Kláškové Hráská dostane, bude potom její Klášková ve všem všudy pravdivě pravdoucí.

Když jsem už tolikrát zdůraznil lidskost, právem, musím nyní nakonec si ve vašem představení všimnout těch, kdož nejsou lidé, ale lidskosti nicméně nepostrádají, vašich vodníků. Vodníci »Lucerny« patří k nejlidštějším bytostem Jiráskovým v »Lucerně«. A patří k nejlidštějším zjevům i u vás.

Michal Horákův!

Musím říci, že se na tak hodného Michala nepamatuji. Je to zjev lidský i zjev báchorečný. Tohleto vyrovnané spojení, toť pozoruhodné dílo Horákovo! Jeho lidské cítění a bájně chování spojil, správněji, prolнул Horák v udivující a přesvědčující jednotu. Jeho Michal miluje vřele, vzdychá upřímně, zasteskne si smutně, fintí se. Ale není naprosto sentimentální. Touží, heká, ale nekňourá. Našlapuje po lidsku, náhle však se střelhitě zatočí, zavíří, zavětrí jako pohádkové stvoření. Ale žádný skřet. Pohádková bytost z našeho lidského světa! Jeho milostná resignace je na konec plna vyčítavé tesknoty a přejemného humoru. Žádná naivita. Žádná komika či dokonce groteska. Jako byl dříve samý střeh a skok, číhání a napětí, nyní potichle sedí na balustrádě lesního záměčku, provinile chlapecky skloní hlavu a zlehka se mu smutně zakomíhají spuštěné nohy — uvolnění, zesmutnění. Co jímavého kouzla! Jeho mladost přežije vše. Jeho jinošská láska vzbuzuje účast, lítost i úsměv. Až se zklamání a stesk rozptýlí, vzejde opět slunečná pohoda. Životní jarost, citová vřelost, pohybové rozehrání, důmyslná charakteristika a opravdová poetičnost činí z tohoto výkonu velké dílo.

Horák si Jiráskova Michala skutečně herecky vybásnil.

Přínos Rýdlův v starém vodníkovi tkví v jeho lidském rozměru a souvislosti s domácí lidovou tradicí.

Ivan je samotář! Stařík! Neztratil však smysl pro svět. Ačkoliv se zlobí na lidi, má smysl pro přírodu. Má rád klid, lesy, měsíc. Dokonce i žert. Má po svém rád život. A tak jej také Rýdl vytváří.

U nás býval hrán docela jinak. Z jeho výčitek lidem, z jeho stranění se jich, z jeho samotářství bývala vyvozována pesimistická filosofie. Ivan našich jevišť se točil zády nejen k lidem, ale k celému světu. V jeho pesimismu bývalo obsaženo hotové zatracení. Úplná metafysika!

Tak se Ivan stával nelidským zjevem. Unikál z českého bájeslovného světa. Stával se bytostí nadlidskou. Ocítal se v rodokmenu německých bájí. Nebylo tomu tak vždycky, ale často. Byl poznamenán několika ismy najednou: pesimismem, romantismem a na konec expresionismem. Ale tento výklad by nás zavedl daleko. Vraťme se proto k vašemu Ivanovi.

Tedy: Rýdlův Ivan je přínosem, protože vrací tohoto vodníka do našeho světa. Tam ho jeho tvůrce našel a tam patří. Rýdlův vodník, věrný dílu Jiráskovu a podobný s Alšovým, je vodník lidský a český.

A nakonec režisér a výtvarník.

O Paloušovi jsem již mluvil přímo i nepřímo, neboť se podílí nejen na pojetí postav, ale také na jejich utváření. Vždyť realistický režisér právě do postav vkládá svůj um. Palouš se také samozřejmě zasloužil o správné celkové pojetí hry. Přece však nutno se zvlášť zmínit o citlivě odvažovaném poměru vážnosti a veselí, zejména o lidsky zarůzněném humoru a bohatě odlišné komice. A vyzvednout konečně vnímavé uplatnění hudby Arnošta Košťála, jejíž melodický a slohový půvab má neobyčejnou sílu. V nočních výjevech vystupňoval Palouš básnické kouzlo Jiráskovy hry k nebývalé úrovni. Paloušovi hrají lidé i příroda.

Výtvarník Sládek přímo vyčaroval lesní krajiny. Vyvolal hloubku lesa, jako málokdy vidíme. Jeho tajuplný les oddechuje za vysoké hvězdnaté noci zešířoka a zhluboka. Zvlněná půda se stromy i obzor s vršky se vemlouvají českou podobou.

Jen před mlýnem u vody by scenerie potřebovala dvojí tvářnost — i na stísněném prostoru vašeho jeviště. Dobrá je levá část s lávkou a stavidlem. Tu je chlad, mokro, stín. Nedobrá je pravá část. Před mlýnem by totiž mělo být výsluní! A pak ten mlýn sám je malý a není obydlen. Má dokonce slepé okno. Zato mlýnská světnice, ta je krásná. Poznámka: Ta by se do té stavby nevešla. Exteriér a interiér k sobě nepatří. To nutno dodat. Ta světnice však je prostorná, útulná, čistá, V ní je dobře.

Zbývá zámecký sál. Tady je zřejmě vidět, že výtvarník ustoupil od realistické zkratky k náznaku. Prostorově — bez vnějškového prostranství, vybavením — malé křesílko, barevně — v černé látce, vše svědčí, jak musel dělat z nouze ctnost, ale věděl, že to není ctnost, ale nouze. Dělal, co mohl. Proto se s jeho řešením smírujeme. Ale zůstává nám tento druhý obraz »Lucerny« dlužen. Sládek jej zajisté jednou splatí snadno.

Sládkova příroda a světnice »Lucerny« jsou jeho štědrým přínosem do výtvarné tradice tohoto díla.

A závěr?

Vaší »Lucernou« se vrací na naše jeviště »Lucerna« Jiráskova. Vzdálenost, kterou jste s ní ušli jako celek i jedinci, lze určovat různě. Nemůže však být pochyb o správnosti směru, kterým jste se dali, a o jistotě, že jste s ní postoupili vpřed.

Pustili jste se dále a směleji v těžení a rozvíjení naší inscenační tradice tohoto vzácného díla.

Ať posiluje a oblažuje i nadále náš lid, jak tomu bylo vždycky dosud!

(Přetištěno z programu Realistického divadla.)

PREMIÉROU NEKONČÍ PRÁCE NA PŘEDSTAVENÍ

Práce herců, režiséra, výtvarníka, techniků, kteří připravovali premiéru hry, »objevenou« dramaturgií jejich divadla, probíhala dříve u většiny divadel velmi chvatně, ve spěchu, v rozčilení, a hlavně v neustálém napětí, bude-li »to« vůbec hotovo.

Začalo to obyčejně tím, že režisér dostal pozdě do rukou text hry, někdy až těsně před započatím zkoušek. Výtvarník se dohodl s režisérem pozdě a ve spěchu o scénické výpravě hry a tudíž pozdě dodal návrhy, dílny proto dodaly pozdě dekorace. Herci se chvatně učili textu, jemuž ani dobře nerozuměli, zkoušek bylo poměrně málo, vznikala nervosita, která se stupňovala až ke generálkám, které se především vyznačovaly slavnými, bohatýrskými kraválami. Tyto výbušné, nervy rozdírající aféry byly tak přirozenou výslednicí celého přípravného systému zkoušek u divadla, že se časem na ně zvyklo jako na samozřejmou věc a když se neobjevily samy, byly uměle vyvolávány, aby se prý premiéra podařila.

Takto ve chvatu a nervosním napětí připravovaná hra se předvedla o premiéře obecnstvu a takovou už zůstala až do poslední reprisy.

Představení mělo někdy závažné nedostatky, ale ty se už nikdy neodstranily, protože zájem divadla se upínal už k nastudování jiné hry. A nejenže nebyly odstraňovány nedostatky, objevené při premiéře, nýbrž vinou chvatného nastudování i toho, že se reprisy nastudované hry řádně nekontrolovaly, nedostatků spíše ještě přibývalo a představení od reprisy k reprise chátralo.

Nyní, bohudík, začínají divadla pracovat jinak, a lépe. Naše divadlo na příklad plánuje celou svoji práci na celý rok dopředu, jak v dramaturgickém plánu, tak v datech premiér, v hereckém obsazení her a ve zkouškách. V režisérově a výtvarníkově přípravě i v dodání scénických návrhů, v dílenské práci v truhlárně, v malírně, krejčovně, v práci na jevišti. Zkušební dobu proti dřívějším zvyklostem podstatně prodlužujeme, protože víme, že jen dobře nastudovaná hra může dosáhnout zamýšleného ideového účinku na diváka v hledišti. Ale naše práce na představeních nekončí ani tak zvanou premiérou.

Diskuse po premiéře i po reprisách pomáhají odstraňovat jak nedostatky v textu hry, tak i v režijním i hereckém zobrazení hry. Diskusní kritiku provádí jednak celý pracovní kolektiv mezi sebou, jednak zveme mezi sebe uvědomělé laické diváky nebo odborníky, aby nám svou kritikou pomohli odstranit nedostatky představení. Chceme, aby nejen premiéra, ale každé představení nastudované hry bylo dokonalé. Nejen to. Chceme, aby úroveň představení od reprisy k reprise neklesala, ale stoupala.

Domníváme se, že v celém novém pracovním postupu i v práci na reprisách představení obráží zcela změněný poměr divadelních pracovníků k jejich práci, to jest i k divákovi. Herci ani divadlu nezáleží už jen na tom, aby se blýskli premiérou, ale záleží jim na každém člověku, který v hledišti sedí. Divadlo cítí velikou odpovědnost před tímto divákem, kterého má v jeho životní práci posilovat a vést.

KAREL REINER

Z KONFERENCE O PRÁCI HUDEBNÍCH SOUBORŮ ČSM

Různé formy a nový způsob práce hudebních souborů ČSM jsou zásadním přínosem pro další rozvoj a vývoj našich hudebních souborů, lidových i profesionálních.

Velký význam hudebních souborů při budování socialismu, při boji za mír a pro rozvoj socialistické kultury nebyl z počátku zcela jasný ani těm mládežníkům, kteří s nevšední obětavostí a pilí pracovali ve svých orchestrech. Zdálo se, že pro pohotovou politicko-agitační i kulturně politickou práci znamená hudební soubor vedle souboru přívěšek či recitačního pouhý vnější, odborný přírůstek, vhodný jako výplň programu anebo jako podklad k taneční zábavě. Nebyly jako u pěveckých souborů hned z počátku známy velké vzory sovětských estrádních souborů. Dále působil na mnohé nadšené hráče záměrný názorový zmatek, který vládl kolem »původního« a »komerčního« jazzu i kolem »lidové hudby«.

A konečně ani tam, kde mládežnické orchestry pracovaly pod odborným vedením, zejména u orchestrů dechových a souborů, které provozovaly vážnou hudbu, nebylo vždy jasné jak veliký politicko-výchovný smysl má práce v hudebním souboru. Právě zde se sice pracovalo a mnohdy i dnes ještě pracuje odborně velmi přesně a svědomitě, ale zapomíná se, že samotná podstata kolektivní hry na hudební nástroje je skvělou školou kontroly práce, vzájemné kritiky a sebekritiky, školou zlepšování a zdokonalování práce, soutěžení jednotlivců i nástrojových skupin, školou, v níž více než jinde schopnosti, dobrá práce a svědomitost jednotlivce ovlivňují výsledek práce celku a kde je na druhé straně růst jednotlivce nerozlučně spjat s růstem celku. V tomto smyslu nejsou naše mládežnické hudební soubory ještě tam, kde by měly být: nemají vychovat jen dobré hráče, ale především také zlep-

šovatele, vzorné pracovníky, mistry oboru, úderníky, mají neustále přenášet zkušenosti z hudebního pracoviště na pracoviště v závodech, na vesnici a ve škole — a naopak.

Bude tedy jakýmsi prvním, úvodním závěrem naší úvahy o hudebních souborech ČSM poznání, že bude nutno u nich mnohem více a hlouběji než dosud zvýšit politickou a kulturně politickou úroveň jak členů, tak i především vedoucích, zejména tam, kde jde o vedoucí z řad starších hudebníků.

Mládežnické hudební soubory hrají buď jako tělesa samostatná, anebo pracují jako doprovodní složka při pěveckém nebo tanečním souboru. U samostatných souborů rozlišujeme pět hlavních typů: orchestr dechový, universální (smíšený) s tendencí jednak k symfonickému orchestru a komornímu souboru a s tendencí k orchestru estrádnímu, tanečnímu, doprovodnímu, dále orchestry taneční (jazzové), tamburašské a soubory lidových nástrojů. Je samozřejmé, že mezi těmito základními typy existuje velký počet přechodných forem podle obsazení, počtu hráčů, funkce souboru a pod.

V oboru dechových hudeb navazují mládežnické soubory na typickou formu hudebního souboru s typickým obsazením, repertoárem i s typickou funkčností. To je velká výhoda, ale současně to znamená i velkou brzdu vlastní a typicky mládežnické tvořivosti. Víme, jak právě v tomto oboru kapitalistický řád se svou »kapelnickou živností« deformoval dechové kapely, jednotlivé hráče i repertoár. Víme, jak na jejich úroveň musila působit snaha po zisku u jejího živnostenského provozovatele-»kapelníka«, jak musilo na její členy působit prostředí zábavy, na níž měl pořadatel a hostinský jediný zájem — aby prodal co nejvíce kořalek a lihovin — a jak musilo na jejich hudební úroveň působit všechno to, co jim jako »lidovou« hudbu prodával kapitalistický nakladatel. A podobné vlivy způsobily také jakýsi šovinismus dechovek, které sebe považovaly za jediné bojovníky pravé české muziky proti hudbě »moderní, jazzové«, a viděly v »lidové« polce a »lidovém« valčíku jedinou pravou českou taneční hudbu. Dnes jsme svědky toho, že sami lidoví hudebníci se zbavují těchto pozůstatků měšťácké éry a že se staví rozhodně do řady pokroku a správné funkčnosti dechové hudby. Vždyť pochod, masové shromáždění, zábava pod širým nebem nejsou představitelné bez dechové hudby. A nadto nalézá naše dechovka znovu cestu k vzorům minulosti a nejlepších vojenských souborů, k přednesu skladeb poslechových i k doprovodu souborového zpěvu a hry na sólové nástroje. Na tomto hnutí, na jehož konci stojí vyšší typ lidové dechovky — závodní dechová hudba a dechová hudba JZD — neměly mládežnické dechovky ještě takový podíl, jaký by mohly a měly mít. Jsou poměrně málo iniciativní v otázce nového repertoáru, v působení na formu lidových zábav, ve způsobu zkoušek a v nazírání na otázky organizační a materiální. Setkáváme se se soubory, které neznají slova pís-

ně, již hrají, a nedovedou ji ani zazpívat, kde hráč, který hraje bas a příznávkou, nezná melodii skladby, kde soubor nic neví o skladateli, jehož skladbu hraje, kde vůbec neví, proč právě tu a ne jinou skladbu hraje a co by jí měl dát posluchači. Dechovým souborům mládeže často chybí ona iniciativa a nadšení, s nímž třeba pěvecký, »hudecký« anebo i opovrhovaný jazzový soubor podle poslechu z rozhlasu nebo gramofonové desky opisují a aranžují písničku, kterou by rády hrály nebo doprovázely.

Z toho vyplývá, že bude nutno dechovým orchestřem mládeže a zejména jejich vedoucím věnovat zvláštní péči a pozornost. Dechovka zajisté nebude nikdy typicky mládežnickým souborem, ale tím spíše bude nutno, aby mládežnické dechovky i svazáci v dechovkách »starších« byli příkladem vzorné odborné a hlavně kulturně politické práce.

Se smíšeným mládežnickým orchestrem i s komorními soubory se setkáváme ponejvíce na školách třetího stupně. Tyto orchestry, které obvykle postrádají některé nástroje do »symfonického« obsazení a které mohou proto hrát především skladby vydané v edicích »Tempo« nebo »Universální orchestr«, velmi často podléhají formalistickým sklonům svých vedoucích-profesorů nebo učitelů hudby. Chtějí hrát po případě jenom »vážnou« hudbu a opovrhují orchestrálním zněním sovětské, národní nebo nové naší písně, které hrají jen z povinnosti. O nesprávné cestě zde často svědčí to, že někteří hráči se od nich odtrhují a hrají podle chuti v jazzovém souboru. Na druhé straně tam, kde školské skupiny ČSM dobře pracují, a tam, kde je dobrý školský pěvecký soubor, nalézají i školské orchestry správnou cestu. Půjde ovšem o to, aby »vážná« hudba nezůstala vyhrazena jenom školám III. stupně a aby právě závodní a vesnické soubory se ujal našeho a světového kulturního dědictví v hudbě. Jak jsou milováni naši i světoví mistři hudby právě v těchto souborech, vidíme tam, kde komorní sdružení (kvarteta, tria a pod.) vznikají přímo v pěveckých souborech z odborně školených jednotlivců, kteří svou hrou obohacují kulturní život své svazácké skupiny a jsou jí s nadšením podporováni.

Druhý typ universálního (smíšeného) orchestru, o r c h e s t r e s t r á d n í, je typem novým a typickým pro mládežnické hnutí. Je to soubor, který hraje k poslechu a k tanci, jako doprovod ke zpěvu sólovému i sborovému a také souboru tanečnímu. Neomezený co do počtu hráčů, od tria až k symfonickému obsazení, upravuje si a hraje podle vlastní potřeby i podle požadavků prostředí především písně sovětské, národní a nové písně naše. Nespecialisuje se ani na obsazení dechové, smyčcové nebo »jazzové«, ale zapojuje každého, kdo umí obstojně hrát na některý nástroj. Vzniká živelně z doprovodní složky pěveckého nebo tanečního souboru. Anebo vzniká také z jazzových souborů, jejichž hráči poznali, že živelná melodie a rytmus sovětské a národní písně jsou mnohem bohatší, rozmanitější a lidštější než

ztřeštěné synkopy, šablonovitě, bezbarvě a bezcharakterní melodie a formy a klouzavé harmonie komerční »Ameriky«. Estrádní soubory mládeže vznikají z nadšení a z lásky k obsahu a řeči nové pokrokové hudby a z téhož nadšení se rodí hráči, kteří se v neuvěřitelné krátké době naučí hrát na nástroj — ne, který se jim líbí anebo na který se snadno naučí hrát — ale který potřebuje jejich soubor! Kolik nových klarinetistů, basistů, cimbalistů, flétnistů, mandolinistů atd. nám již dalo takové nadšení pro hru v souboru! Estrádní soubor spojuje své hráče více než kterýkoliv jiný hudební soubor se skutečným životem mládeže, s jejím zpěvem a tancem, s její výchovnou prací i zábavou. Zde není místa ani pro řemeslnou šablonovitost aranžmá, ani pro formalistické hříčky, zde neexistuje samoučelná hra na nástroj. Všechno je podřízeno zájmu celku, obsahu skladby, výrazu zpěvu, významu slova. Estrádní soubor může hrát k tanci kolovému i párovému, k foxtrotu jako k polce, valčíku nebo mazurce, v něm je vyspělejšímu jednotlivci dána možnost, aby se vyznamenal v sólovém čísle, i zpěvákovi, aby zdravým, přirozeným hlasem vytlačil z tanečních zábav huhňání a »zajímavé« polohlasy jazzových zpěváků a zpěvaček. Estrádní soubor je schopen se proměnit v soubor převážně lidových nástrojů a — vymění-li housle za mandoliny — i v soubor tamburašský. Avšak bude mít před nimi přednost větší rozmanitosti, bohatšího zvuku a větší šířky repertoárové. Vzorem mu budou nejlepší soubory sovětské.

Avšak estrádní soubor nabádá také vedoucí ke zvýšení odborné a politické úrovni, k větší pohotovosti, mobilisuje skladatele k nové tvorbě, aranžéry k novým metodám práce, nakladatelství k novému způsobu vydávání hudebnin a především také profesionální taneční a zábavné orchestry (od K. Vlacha až k orchestru FAT) k zásadní změně nazírání na smysl hudebního souboru. Prvními byly soubory J. Fučíka, S. K. Neumanna, ČKD Stalingrad a také mládežnické soubory mimopražské, které ve vlastních úpravách hrály a doprovázely sovětské a naše písně. A už je vidět, jak zde a také u jiných souborů (třeba u Krajského souboru v Plzni, v Chocni, v Krásné Lípě atd.) se vyvíjejí různé typy těchto orchestrů. A po nich teprve dochází k založení profesionálního estrádního orchestru HAŮ »Jaroslava Ježka« nebo k pokusům o vytvoření estrádního orchestru Čs. rozhlasu.

Vidíme tedy, že vytváření podobných estrádních orchestrů mládeže, ať z doprovodných složek pěveckých souborů nebo ze souborů jazzových, se stává hnutím spontánním a typicky mládežnickým, které bude nutno všestranně podporovat tím spíše, že jím se také řeší problematika jazzových a tamburašských souborů.

Také nově vznikající soubory lidových nástrojů je nutno připsat k dobru mládežnickým souborům, ať tanečním či pěveckým. Také tyto soubory ukazují našim skladatelům a upravovatelům národních písní nové cesty při přehodnocování

vání národní písně a stávají se zdrojem nové lidové tvořivosti.

Zásadní otázkou je také pro hudební soubory repertoár a program. Repertoár musí samozřejmě být co nejrozmanitější, aby soubor mohl vždy pohotově reagovat na požadavek okamžiku i místa. Nečekejme jen na to, co se vydá. Upravme sami píseň, kterou bychom si rádi zahráli! Otázka programu je především otázkou politické vyspělosti a pohotovosti vedoucího. Těžší bude problémem programu pro hudební soubor ČSM tam, kde má vystoupit na samostatném koncertu. Zde bude zvláště nutno uvažovat o vhodném spojení souboru aspoň s jedním zpěvákem, ne-li s menším pěveckým souborem. Dále bude vždy vítaným příspěvkem programu číslo pro sólový nástroj. Nečekejme zde na to, co nám dodá nakladatelství, ale vytvořme sami úpravu třeba »Květů v máji« pro harmoniku s doprovodem ostatních nástrojů a pod.

Dbejme toho, aby nerostly hudební soubory, zejména dechovky, odděleně od pěveckých souborů a od práce svých závodních skupin. Příkladem zde může být práce souboru ČKD-Sokolovo, s nímž pracují mladí odborníci J. F. Fischer a L. Simon.

Věnujme veškerou péči politickému a odbornému růstu souboru a každého jednotlivého jeho člena! Samozřejmostí by měly být plnění FO, společná návštěva koncertů, poslech rozhlasu nebo desek, pravidelná politická a odborná instruktáž, diskuse o hraných skladbách, kontakt vedoucího s děním v hudebním životě a s jeho vrcholnou ideovou organizací, Svazem čs. skladatelů. Postarejme se o další důkladné odborné školení nadaných hráčů! Spojme se s učiteli hudebních škol a ústavů, využijme praktických zkušeností lidových hudebníků, zapojme do práce konservatoristy a posluchače AMU, pokrokové hráče z řad hudebníků z povolání i uvědomělé hráče a především svazáky z našich symfonických a divadelních orchestrů! Utužme také u hudebních souborů mládeže a hlavně u jejich estrádních souborů jejich družbu se skladateli a upravovateli!

Škarohlídové, kteří nechťeli vidět pravou podstatu poklesu hudební tvořivosti v tlaku kapitalistického řádu, naříkali, že už nejsme »národem muzikantů«. Avšak poslední léta, zejména od února 1948, jim dala pádnou odpověď nejen na úseku zpěvu, ale také hudby. A mládež, nad jejímiž hudebními zálibami titíž lidé lámali hůl, také zde jde v prvních řadách podněcovatelů rozvoje naší instrumentální lidové tvořivosti. Za první republiky byl mladý člověk nucen si vyžebrot hrou na harmoniku, trubku, kytaru nebo buben na dvorech činžáků dvacetník nebo kůrku chleba. Dnes kráčí podle vzoru sovětské mládeže a její tvořivosti novými cestami a navazuje na staré bojovné tradice našich hudeců. Už naši mládež »nerozpláče« harmonika, už jí nehrají dudy v pokřiveném swingu. Čím dále častěji hraje s ní píseň svěží, čistou, hluboce citovou i radostně pohyblivou, prostou i výsostně uměleckou, píseň, která bojuje za mír, za vlast a za socialismus.

JAK JSEM PŘIPRAVOVALA MAKARENKA V DIVADLE MALOSTRANSKÉ BESEDY

Mezi významnými sovětskými díly zaujímá jedno své zvláštní a důrazné místo. Je to Makarenkova kniha »Začínáme žít«. Veden jednou z dějových linií, vypracoval Miloslav Stehlík dramatisaci, která našemu diváku přibližuje postavu Makarenka a jeho kolonistů jevištní formou. Mohu říci, že práce na této dramatisaci a celkem práce na díle takového druhu je víc než radostná a zajímavá. Naše lidová tvořivost dává nám všem neomezené možnosti v kulturně politické práci. Proto i k režii dramatisace Makarenkova románu se připravujeme jako k odpovědnému kulturnímu úkolu s politickým cílem: vychovávat člověka, aby se naučil radostně pracovat a žít.

Jedním z hlavních úkolů bylo studovat a učit se ze všech Makarenkových spisů, hlavně pak znova a znova probírat jeho »Pedagogickou poemu«. Bylo nutno ujasnit si politické a hospodářské podmínky doby po Velké říjnové socialistické revoluci a správně zachytit zásady Makarenka jako vychovatele. Jeho politická úloha musela být jasná od prvního počátku režijní přípravy. Byla také hlavní ideou dramatisace. Jeho poměr k představitelům strany (Chalabuda) a jednání s pozůstávajícím elementem staré vychovatelské metody (Bregelová) musely být jasně odlišeny od celkového vztahu ke kolonistům, vychovatelce a spolupracovníku Jekatěrině Antonovně a správci Ivanovičovi. Hlavním druhým úkolem režie byla práce s kolektivem. Ani s výbornými kádry (které ještě nemáme) není možno vytvořit Makarenkovu hru řemeslnou zručností a chladem. Není možno mít všechny předpoklady k výborné inscenaci, není-li vytvořen kolektiv lidí, vědomých si své odpovědné práce.

Režii jsem připravovala asi šest neděl před zkouškami. Na společných debatách s dramaturgem našeho divadla s. Canglovou, s výtvarníkem s. Novákem a se s. Kilianem, který složil pro hru písničky, znovu jsme neúnavně probírali a hledali nejvhodnější formy, nejvhodnější výpravu a hudbu. Opět jsme čerpali ze všech Makarenkových postav, studovali znovu knihu.

K technické režijní přípravě samé jsem přikročila asi tři neděle před zkouškami, v době, kdy jsem již uměla celou hru nazpaměť. Měla jsem až na pět postav vesměs samé začátečníky, úplně nové, ale zdravý herecký kádr. Při studiu Makarenka musí mít herec hlavně jednu vlastnost: dokonale lásku k své roli; musí na své roli lpět a žít s ní. Naši soudruzi a soudružky nejenže chápali své úlohy, ale začínali chápat i Makarenka. Začínali vidět jeho elán, jeho práci, jeho touhu po výchově nového socialistického člověka. Nacházeli v Makarenkovi učitele ve své práci, svého vychovatele.

Nastaly zkoušky. Ve znamení Leninova hesla »Učit se, učit se, učit se«. A my jsme se učili. Dlouhé debaty, neúnavné hledání gest, charakterové ujasňování postav. Hledali jsme a nalézali. S herci jsem na zkouškách pracovala podrobně a přesně, dalo by se říci na krok, protože u začátečníků se tomu nevyhnete. Inscenační plán zůstával od první zkoušky stejný, jenom kolonisté a další postavy začínali opravdu žít a rostli. Obsazení rolí bylo celkem rámcové. To znamená, že se vlastně obsazovalo na prvních čtených zkouškách. Na jeviště se přešlo již s obsazením. Úlohu Makarenka jsem dala mladému soudruhovi V. Stýblovi, který byl úpině novým členem našeho souboru. Jeho dvacet let vůbec nerozhodovalo. Podle mého názoru splnil úkol. Jeho Makarenko byl lidský, byl to člověk, politicky myslící vychovatel. O ostatní role si vlastně chlapci říkali sami. Nebylo závisti. Každý byl plně upjat k roli svého chlapce a přitom se kolektivně podřizoval hře ostatních kolonistů. Záleželo v té době také dosti na mně a mých hlavních spolupracovnících, kteří jasně pochopili, že tato hra nemá hlavních postav, že to bude hra bez laciných efektů, že bude plynout tak jako život sám v té době a že se musí žít a ne hrát si divadlo. Hráli jsme Makarenka jako svého vychovatele, jako pomocníka nás všech. V diskusi nám řekla soudr. Rektorisová: »Ještě existuji i u nás bezprizorní. Jsou to ti, se kterými se setkáváme u lidových soudů, je to ta mládež, která ještě nepochopila naše budovatelské úsilí, která nevstoupila do řad naší pokrokové mládeže a stala se dokonce nástrojem zločinných protistátních rejdu.«

Práce při zkouškách pokračovala. Nebylo potřeba křiku a získávání autority. Kolektiv cítil a věřil, že moje práce patří jejich kolonistům a našemu společnému představení. Bylo potřeba žít. Hrajeme vlastně bez napovědy. Není možno mít napovědu v Makarenkovi, kde každé gesto a každé slovo má své proč a proto. Slovní zvládnutí textu rolí nebyla povinnost, ale samozřejmost. Také jsme měli nějaké potíže. Preobsazovalo se, soudruzi odjeli na brigádu, na školení. Preobsazovalo se, zkoušelo se. A kolektiv sílil a rostl. Své záležitosti si začínal vyřizovat po makarenkovsku. Uvedu malý příklad. Jedna soudružka, jinak vedoucí pionýrů, měla jinde schůzi a nepřišla nám na zkoušku. Neomluvila se. Bylo na mně jako režisérce, abych při další zkoušce vyvodila důsledky. Nebylo třeba. Již existoval kolektiv, který podle makarenkovského způsobu sám postavil soudružku do pozoru a vyřídil celou záležitost. A soudružka pochopila, že se zachovala neodpovědně k těm dvaceti lidem, s ni-

miž pracovala. Celá záležitost dopadla k naprosté spokojenosti obou stran. Soudružce byla role ponechána a kolektiv byl ve své výchově zase o krok dál.

Zkoušeli jsme a učili jsme se. Nalézali jsme hlasový výraz, gesta, správné vzájemné vztahy, vyrůstali jsme politicky. S nácvikem hry a hlubším chápáním rolí vyrůstali naši herci.

Děj i postavy knihy jsou dramatisací zhuštěny. Dramatisace ublížila všem ženským postavám, jak oběma vychovatelkám, tak i děvčatům v kolonii. Tato okolnost nám nesměla vadit. Přesně podle knihy řešili jsme s představitelkou Bregelové s. Brennerovou správný charakter a postavu. Bylo nutno opět hledět na roli se stránky politické. Vyjít z pocitu nadřazenosti v dámské sociální výchově, najít vhodný herecký projev, aby postava nevyzněla šablonovitě a uboze. Ani při postavě Jekatěriny Antonovny nebyl úkol jednoduchý, i když v textu se jeví herecky zcela jasně. Děvčata v knize zachycují další složku makarenkovského způsobu výchovy. Dramatisace nemohla obsáhnout všechny situace, které jsou v knize (narození děcka, otázky života dívek, než do kolonie přišly). Ale bylo nutno i v malých výstupech dramatisace vykreslit ony odlišné charaktery.

Společně se s. Kilianem jsme přemýšleli o vhodné předehře, která by přecházela do zpěvu popa na začátku prvního jednání. Soudruh vy-

tvořil předehru podle našich možností pomocí klavíru a trubky, od níž pop přejímal poslední tón. Další úkol byla písnička, kterou jsem chtěla zahájit poslední jednání a která také celým posledním jednáním prochází. Slova k písničce jsem si napsala sama a hudbu mi složil jmenovaný soudruh. I když se snad poněkud vymkla představě ruské písně, záleželo mi velice na tom, aby píseň měla charakter hry (její slova) a budovatelský rys v hudbě.

Náš herecký kádr tvořili soudružky a soudruzi ze závodů; přicházeli na zkoušky rovnou ze zaměstnání. Žili jsme takřka dva měsíce v divadle. Celé představení mělo celkem třicet šest zkoušek. Poslední tři neděle zkoušelo se na jevišti a poslední týden se světly a scénou. Při výtvarné inscenaci bylo použito jednopatrové palandy, kterou jsme si sami vyrobili.

Co jsme chtěli říci představením? Chtěli jsme náš pracující lid seznámit s Makarenkovou knihou. Chtěli jsme ukázat, že naše lidová tvořivost má své uvědomělé kádry, že máme možnosti hrát dnes hry, které nám přinášejí poučení a pomáhají nám v našich problémech. Chtěli jsme ukázat, že existuje výchova bez trestů a vězení, výchova socialistického státu. Makarenkova kniha a hra je příkladem, jak Sovětský svaz dbal hned po revoluci o svou mládež, která byla vlivem války pokřivena. Že to byl a jest Sovětský svaz, který i na tomto poli dává příklad nám všem.

JAROSLAVA VESELÁ

JAK JSEM STUDOVALA ZOJU

(Projev představitelky Zoji Kosmoděmjanské v diskusi po představení »Pohádky o pravdě« od Aligerové, sehraném skupinou ČSM v Loučeni dne 25. listopadu 1950.)

Zoja byla až dosud má nejtěžší role. Jsem od pětačtyřicátého roku členkou Československého svazu mládeže. Přihlásila jsem se do místní skupiny v Loučeni a stala se v ní kulturní referentkou. Později jsem se stala kulturní referentkou MNV v Loučeni. Byla jsem šťastna, že jsem mohla pracovat v souboru loučeňských svazáků. Tehdy jsme začali pěstovat kromě zpěvu a recitací také divadlo. Svěřili mi roli Laurencie ve »Vzbouření na vsi«. Hru jsme studovali na počest sjezdu ČSM a sehráli ji celkem sedmkrát v obcích nymburského okresu.

O prázdninách jsme měli úspěch ve žňových pracích a později i ve sklizni cukrovky pro JZD v Loučeni. Tehdy jsme studovali Zoju a já hlavní roli. Při premiéře jsme si dali závazek, že každý účinkující člen souboru získá Fučíkův odznak a odpracuje 10 hodin při stavbě kravína JZD.

Studium hry nás sblížilo s hrdinskou mládeží Sovětského svazu. Bereme si z ní vzor. Roli jsem studovala velmi ráda. Snažila jsem se Zoju poznat blíže. Přečetla jsem si článek z Rudého práva o Zoji, o její matce a jejím bratrovi. Dovedla jsem si ji už jasně představit a své představě jsem se snažila co nejvíce přiblížit. Při studiu jsem Zoje stále více rozuměla, zamilovala jsem si ji a přála bych si, abych mohla také já v životě vykonat aspoň malý kousíček z jejího hrdinství. Budu se vždy snažit, abych se jí aspoň trochu podobala.

Říkáte, že se mi podařilo zahrát Zoju, ptáte se, jak jsem to dokázala?

Tak, jako milovala Zoja svůj národ, za který se nebála položit vlastní život, tak miluji svůj národ také já, a také ani já bych se nebála položit za něj svůj život. Budete-li také tak milovat svůj národ jako já, každý z vás dokáže přiblížit se sovětskému člověku a zahrát Zoju tak, jako jsem to dokázala já.

O VÝPRAVĚ A TANEČNÍCH KOSTYMECH PRO SOUBORY LIDOVÝCH TANCŮ

Oblečení — kostymování souborů — je velmi důležitou složkou vnějšího dojmu, kterým působí každý soubor při svém vystoupení na veřejnosti. Smyslem tohoto článku je v hrubých rysech odpovédět na hlavní otázky, které se stavějí většině souborů lidových tanců do cesty. Tyto otázky jsou důležité také proto, že u tanečních souborů výprava spotřebuje většinu hospodářských nákladů na provoz souboru. Je často překážkou rychlejšího rozvoje souboru.

Nejdříve o úpravě prostoru — scény — na které soubor vystupuje. Protože hlavní uměleckou záležitostí celého představení souboru je tanec, směřují všechny prostředky výtvarníka, který má na starosti výpravu, k tomu, aby účinek pohybového projevu co nejvíce podpořil. Jevišť (nebo jiné místo, na kterém se vystupuje) nechává volné, za pozadí volí černý horizont nebo jinou stlumenou jednobarevnou plochu. Případná výzdoba (transparenty s hesly, znaky a pod.) musí být umístěna tak, aby nerušila a sama také byla dostatečně výrazná. Účelem je, aby diváci mohli zřetelně sledovat pohyby tanečníků, aby výzdoba (na př. nízko zavěšené odznaky) nepřekážela tanečníkům, aby výzdoba neskreslovala jevištní prostor, který má působit dojmem volného prostoru. Výzdoba musí tvořit důstojný rámec jeviště. Nejlépe je umístěna vzadu na horizontě dostatečně vysoko nad hlavami tanečníků (do výše vzpažení) nebo ještě lépe, na portálech jeviště.

Těžké rekvizity na scéně (nábytek, kulisy pokojů, světnice, návsí a pod.) jsou pro povahu práce souboru lidových tanců nevhodné! Hlavně proto, že dnešní repertoár souborů musí být zaměřen k co největšímu a nejintenzivnějšímu rozšíření lidových tanců mezi široké vrstvy našeho lidu. Místa, kde naše soubory dnes vystupují, jsou většinou improvizovaná podia, proto zařízení s kulisami a jinou spoustou rekvizit je pro tento účel těžkopádné. K tomu, abychom se naučili našim lidovým tancům, nepotřebujeme kulisy návsí nebo selské světnice či hospody. K tomu stačí jakékoliv volné, rovné prostranství, vhodné pro tancování. To však zase neznamená, když na př. součástí lidového tance je lavice nebo stůl, že je musíme odstranit. To bychom mohli oslabit dramatický účinek nebo i úplně změnit smysl tance.

Prostředí, ve kterém účinkujeme, se dá vyřešit prostě. Složitější je oblečení tanečníků. Musí odpovídat skutečnosti, již vyjadřujeme podle umělecké pravdivosti, která platí pro každého, kdo má poctivý zájem rozvíjet naši lidovou kulturu. Jako je mnohotvárná celá lidová tvořivost naší republiky, tak jsou bohaté i lidové kroje našeho lidu (i ty nejprostší). Není možno vytvořit nějaký »svéráz« — československý universální kroj, jak by se do něho bývali chtěli před válkou obléci čeští »vlastenečtí« měšťáci.

Oblečení účinkujících působí na diváka ve svém celku — jak je oblečen celý soubor, i v jednotlivostech — jak jsou oblečeny jednotlivé charaktery. Kostym určuje také charakter tanečního pohybu. Úplně jiný charakter má víření širokých, šerkových sukni blatského kroje z jižních Čech a krátkých skládaných sukni s množstvím spodniček u zemplinského kroje z východního Slovenska. Jinak vypadají taneční kroky valašských ogarů (chlapců) s nohama v huněných nohavících a krpcích při odzemku, a slováckých šohajů, obutých v čizmách při verbuňku.

Máme-li pravdivě — *realisticky a tedy s nejvyšším účinkem* vyjádřit lidové tance, musíme dbát všech okolností, které charakterisují určitý lidový tanec, který máme uvést na scénu.

1. Používáme na scénu lidového kroje z toho kraje, z něhož je tanec, který soubor tančí. Po uvedených uměleckých zásadách není možné v kroji z Moravského Slovácka (jak to někdy vidíme ještě dnes) tančit tance z Čech.

2. Používáme kroje z toho historického období, v němž se tanec tančil, a podle druhu tance (svatební, dožínkový, vojenský). Na př. tančíme-li starý, zaniklý tanec z konce 18. století, který se netančil již ani v 60. letech min. století, největšího účinku dosáhneme, předvedeme-li ho v kroji, ve kterém se tancoval tenkrát. Při dožínkovém tanci jsou na př. dívky ověčeny klasy, kdežto při svaatebním mají družičky nevěsty na hlavách korun-ky.

3. Nezapomínejme, že jako vše, i lidový kroj podléhá zákonům scény, t. j. optickým zákonům. Je důležité, aby barvy krojů byly výrazné a doplňovaly se v barevné harmonii, aby vzory ornamentů byly zřetelné na dálku.

4. Úpravu — stylisaci kroje zvlášť pro scénické účely — si můžeme dovolit jen po velmi pečlivém studiu. Stylisace kostymů podle lidových národních krojů vyžaduje důkladnou znalost historie lidového oblékání, srovnávacího studia a studia lidových textilií. Stylisace se nedá provádět bez přihlédnutí k charakteru tance, jeho pojetí (způsobu podání) ani bez přihlédnutí k osobám jeho představitelů — tanečníků. Tato zásada bude rozvedena v jednom z příštích článků.

Souborové pracovníky zajímá však mnohem více, jak odstranit potíže s nedostatkem vhodných lidových krojů pro vystupování, případně, jak tyto kroje nahradit — což už souvisí se stylisací, ale není ještě tak složitě.

V praxi se shledáváme s několika typickými příklady, na nichž snad najdou cestu k řešení mnohé soubory.

V prvním případě, obyčejně venkovské soubory, které tančí tance ze svého kraje, mají vlastní slavnostní původní kroje nebo si je mohou vypůjčit z blízkého okolí. Je to nejjednodušší, ale

obtížné v tom, že staré látky bývají chatrné. Nejlepší je pořídit podle starých vzorů přesně okopírované nové.

Jinde již slavnostní staré kroje nemají, ale v kraji se chodí ještě ve všedním novodobějším kroji (na př. na Chodsku). V tomto případě mohou použít v souboru i těchto nových krojů, pěkně nedělně upravených pro vystoupení.

Jiný venkovský soubor, který chce tancovat tance svého kraje, nemá vůbec žádných krojů a v kraji se již dávno ani nenosí. Staří lidé však ve svých skříních a truhlách a leckde na půdách mají staré součásti oděvů, různé lajblíky a košilky, kanafasové sukně. Je třeba prohledat a pozeptat se u známých a příbuzných a leccos se najde. Z těchto součástí oděvů mohou mít děvčata pěkné taneční kostymy: bílé košilky s rukávky nebo bez rukávků a s pestrobarevnými sukněmi — kanafaskami.

Soubory ve městech mají nejdále k takovým zdrojům, ale mají přístup do muzeí, knihoven a k přímé poradě s odborníky. Mohou se obrátit na krajské museum nebo v Praze na př. na národopisné oddělení Národního musea v Praze XVI, Kinského zahrada. (Tyto instituce poradí i venkovským zájemcům na dálku.) Na příkladě tohoto druhu souboru bychom chtěli také ostatním souborům shrnout různé možnosti pořízení kostymů od nejnákladnějších k nejprostším. (Jejich charakteristiky byly už naznačeny v předešlých příkladech.)

a) podle originálů pořídit si přesné kopie;

b) použít prostého všedního nebo pracovního kroje, který se dnes ještě nosí (jako na př. na Chodsku kanduše a rozplášenky nebo flámišky), nebo který se nosil (v Podkrkonoší kanduše, na Moravě i v Čechách modrotiskové sukně);

c) použít základů lidového obleku. Na př. v Čechách u děvčat sukně a košilky (barevná kanafasová sukně, bílá plátěná košilka), u chlapců dlouhé nohavice z rezného plátna, bílá košile s dlouhými širšími rukávy;

d) a konečně v takovýchto skromných poměrech byly dlouho i naše nynější ústřední soubory;

chlapci vystupovali v čistých, bílých košilích, tmavých kalhotách a děvčata v bílých blůzičkách a barevných sukních.

Naše soubory však dnes nemusí být již tak skromné. Společnou prací mohou si pořídit vlastní lidové kroje pro vystoupení. Největší potěšení z vlastní tvořivé umělecké práce mají děvčata Vycpálkova tanečního souboru, i Julia Fučíka, když si mohou své kroje stále zlepšovat nebo celé ušít.

Textilní materiál na ušití prostých lidových krojů je: bílé plátno na košile pro děvčata i chlapce, rezné plátno na chlapecké kalhoty, kaliková podšívka, různobarevné kretony pruhované (na způsob kanafasů), květované, modré s bílým vzorem (na způsob modrotisků). Z kretonů se mohou šít lajblíky (šněrovačky), sukně, kanduše i šátky na hlavu. K obutí stačí jednoduché střevíce s prazkou pro děvčata a tmavé polobotky pro chlapce. A nejlépe si tancujeme bosí. Příklad takového jednoduchého a přesto půvabného oblečení jsme viděli v loňské STM při vystoupení dětského souboru z Liptovských Sliací. Děvčátka tancovala bosa v pestrobarevných šatech z tištěné květované látky, ve kterých chodí do školy, a chlapci rovněž bosí v plátěných nohavicích a bílých košilkách.

Všímejte si při pořizování i takového jednoduchého lidového oblečení bedlivě jak výběru látek, tak jeho typického barevného odstínu i vzorku a střihu. I v tovární produkci mají jednotlivé kroje nebo ještě do nedávna měli své oblíbené druhy textilního zboží, které charakterisovaly oblečení prostého lidu. Nesmíme se však spokojit s takovou improvisací. Soubory se musí snažit zlepšovat stále svou garderobu ve spolupráci s lidem i s odborníky. I v oblékání musí ukázat největší skvosty naší lidové výtvarné tvořivosti. Jsou to naši velcí klasikové Mánes a Aleš. Studujte jejich obrazy českého lidu. Úvodem ke studiu lidových krojů vám může být také kniha doc. D. Stránské: Kroje lidu v Československu, I. díl: Čechy. Uvítáme vaše doplňky i dotazy a odpovíme na ně.

F. BONUŠ

STUDIA LIDOVÝCH TANCŮ

Srovnáváme-li práci tanečního souboru s uměleckou prací jiných souborů, poznáme, že v sobě uzavírá celou řadu složek dílčích, které jsou jeho nedílnou součástí. Musíme si je proto rozebrat a alespoň stručně o nich pohovořit. Tanec nazývá Ludvík Kuba »píseň písni« pravě pro jeho úzkou souvislost s ostatním uměním. Máme-li na mysli lidový tanec, jako materiál pro uměleckou činnost souboru, musíme vzít v úvahu tyto jeho složky: hudbu, zpěv, oblečení; k tomu přistupuje vlastní taneční choreografie (uspořádání tanečního materiálu pro scénu, čili jevištní práce), přizpůsobení tanečního projevu pro jevištní vystupování

(výraz) a celá řada speciálních otázek výtvarných, které musí řešit úpravu scény, oblečení tanečníků atd. Tanečník pak pracuje se svým vlastním nástrojem — s tělem. Tanec znamená zmobilizování bytosti až do posledního svalu a nervu. Tanečník musí ovládat tedy nejen své nohy, ale musí do tance umět vložit celou svou bytost, aby pohyby nebyly pouhou snůškou cvičebních prvků, které sice mohou mít určitý hygienický účel, ale nejsou uměním. Prozkoumání a příprava tance k vlastnímu nácviku vyžaduje pak zvláštních vědomostí národopisných, folkloristických, hudebních, pohybových, znalost taneční průpravy, li-

dové »študýrky«, která má přiblížit tanečníkovi základní charakteristické kroky určitých lidových tanců.

Jak už bylo připomenuto v úvodní studii, je nutné, abychom se na tanec nedívali jako na samostatný pohybový útvar, ale abychom jej stále viděli ve spojitosti s životem lidu. Tancem pak musíme přímo vystihnout a vyjádřit člověka, z jehož kraje nebo prostředí jsme tance vzali. Tančíme-li na př. lidové tance slezské z hornického prostředí, musí divák mít před sebou opravdu »slezského horníka«, musí z tance vycítit celou jeho životní atmosféru, vidět horníka člověka, horníka dneška. Studovat opravdu život a prostředí lidí, jejichž tance chceme umělecky zpracovat.

O jednotlivých složkách tanečního umění bude hovořeno v dalších číslech. Dnes si alespoň v přehledu nastíníme základní problematiku nácviku vlastních tanců.

1. Taneční průprava:

- a) gymnastika,
- b) rytmika,
- c) taneční příprava v užším slova smyslu (taneční gymnastika).

2. Lidová »študýrka«.

3. Vlastní lidové tance (methodický rozbor tance a jeho nácvik, varianty).

Člověk žijící ve venkovském prostředí dělal vlastně od malíčka důkladnou fyzickou průpravu celou svou prací. Druhy a způsoby práce se lišily podle prostředí a hospodářské vyspělosti kraje. Horské prostředí mělo své specifické druhy i způsoby práce, lišící se od hospodářské práce v rovinách, i když se v mnohém tyto způsoby podobaly a spolu souvisely (srpy, kosy, motyky). V horských krajích se však sváží dříví zcela jiným pracovním postupem než v lesích v rovinách. Prostě chceme tím říci, že tělesná stránka venkovského člověka byla formována podle způsobu jeho práce a prostředí, ve kterém vyrůstal. Tyto okolnosti musíme dobře znát, protože se velkou měrou zúčastňují na vytváření charakteru lidového tance.

Fysická zdatnost, zdravé, pružné tělo jsou tedy základním předpokladem pro nácvik lidového tance. Bez krásného těla není krásného tance. Proto první podmínkou je důkladný a správně methodicky vedený gymnastický výcvik, který připraví tělo na další námahu, rozvine veškerou vitální sílu těla tak, aby ji tanečník mohl dobře používat. Je nutné prostě připravit nástroj, kterým je tělo, aby se na něm dalo dobře hrát. S gymnastickou průpravou souvisí pak základní cvičení obratnosti, které dovršuje základní pohybový výcvik a naučí dokonale ovládat tělo v prostoru a rozvíjí dobře nervosvalovou koordinaci.

Rytmika pak znamená výcvik rytmického cítní. Pod pojmem rytmika se často skrývá nepodařená a vyumělkovaná pohybová škola, která

vede ke zcela mylnému chápání pohybového výcviku a v samém zárodku ničí pohybovou přirozenost a prosté taneční prvky. Jsou to ty známé »linie«, vlnovky, všelijaké krouceniny, »elegantní prohýbání«, graciózní výskoky, natahování špiček, nepřirozená chůze atd. Tuto rytmiku, která u nás byla zavedena jako »Otčenášková sokolská rytmika«, musíme z naší práce vymýtit jako bezduchý taneční formalismus. Taneční průprava nebo příprava v užším slova smyslu přichází v úvahu pro vyspělejší soubory, které již ovládly základní lidové taneční prvky a chtějí rozvíjet lidové tance dále. K této práci musí mít však dobrého instruktora, protože se zde velmi snadno sklouzne na scestí. Jsou to vybrané cviky, které rozvíjejí tanečnost všech částí těla a probouzejí v tanečníkovi schopnost hlouběji citově se v tanci vyjádřit. K této hlubší taneční přípravě řadí se i cvičení výrazu, kterého je třeba pro jevištní práci, pro různé dramatické scény, které se objevují v pásmech, která počítají s určitým dějem.

Lidová »študýrka« čerpá přímo z prvkových bohatství lidových tanců, skládá systematicky a methodicky charakteristické taneční prvky do jednoduchých cvičení, která pak tanečníkovi přiblíží základní typické kroky — naučí jej lidové tanečně myslet. Základy české taneční »študýrky« najdete v publikaci »České lidové tance«, kterou vydá edice závodních souborů ROH. Sbírka obsahuje 10 typických českých tanců, které byly nahrány na desky a v úvodě — v methodické části — seznamuje čtenáře se základními českými kroky. Začneme-li lidový tanec nacvičovat, aniž bychom k němu provedli důkladnou průpravu a přípravu, tanečníci se zbytečně motají a skreslují základní taneční kroky. Rozbořem tance, ze kterého sejmeme typické prvky a rozložené naučíme, usnadníme nácvik a ušetříme mnoho času. Prvkový pohybový rozbor je však nutno důkladně promyslet, abychom tanec nerozkouskovali natolik, že by nácvik představoval nudná pohybová schemata.

Nácvik vlastního tance je výslednicí předcházející průpravy. Ovládají-li všichni důkladně základní prvky, znají-li dobře charakter tance, stačí tanec vzorně ukázat a tanečníci se o něj mohou rovnou pokusit. Toto základní nácvikové schema se dá všelijak obměňovat, prokládat písněmi v chůzi, předzpěvováním před zahájením tance, abychom učili celkovému chování při tanci, správnému výrazu atd. Nácvik taneční písně můžeme zařadit před vlastní lidovou »študýrku«. Tuto novou metodu práce je nutno konkretisovat na celé řadě příkladů z praxe a ukázat rozličné možnosti, které vycházejí z různých přípravných situací a prací v souboru.

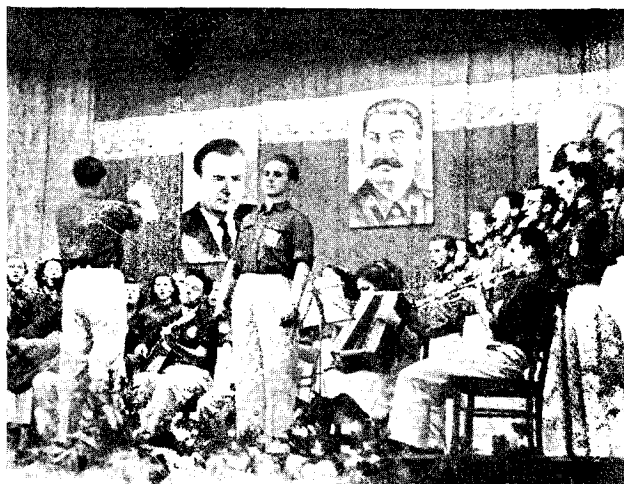
Do tohoto úvodního článku pak patří i návod, jak číst popisy tanců, jak tance popisovat, pořizovat choreografické náčrtky, taneční libreta, taneční a hudební skizzy, které jsou přípravnou prací pro konečný umělecký obraz. Dále je nutno rozpracovat nácvikovou metodu pro rozšiřování lidových tanců na zábavách. Budou to pochopi-

Soubor vystupoval během zájezdu třicetkrát v sedmnácti městech NDR. — Zástupce vlády NDR přivítal zájezdový soubor na náměstí v Schandau

Soudruh Jurášek a soudr. Mikulenková ze Souboru lidových písní a tanců ČSM se uplatnili lidovou písní a hrou na cimbál. — Pracující NDR v hale Polygrafických závodů v Heidenau sledovali s napětím program

Setkání souboru se stalingradským hrdinou generálem Čujkovem. — Pěvecký soubor se sólistou Jirkou Zeit-
hamlem

Členové souboru vyřizují německým pracujícím pozdrav dělnické třídy. — President Německé demokratické
republiky W. Pieck v družném rozhovoru s členy souboru

Taneční skupina v českých tancích a hrách. — První setkání s německými pionýry na hranicích

Pogodinův »Kremelský orloj« v provedení Tachovských. — Zápotockého »Vstanou noví bojovníci« v provedení závodního klubu ROH - Hořovice (XX. Jiráskův Hronov)

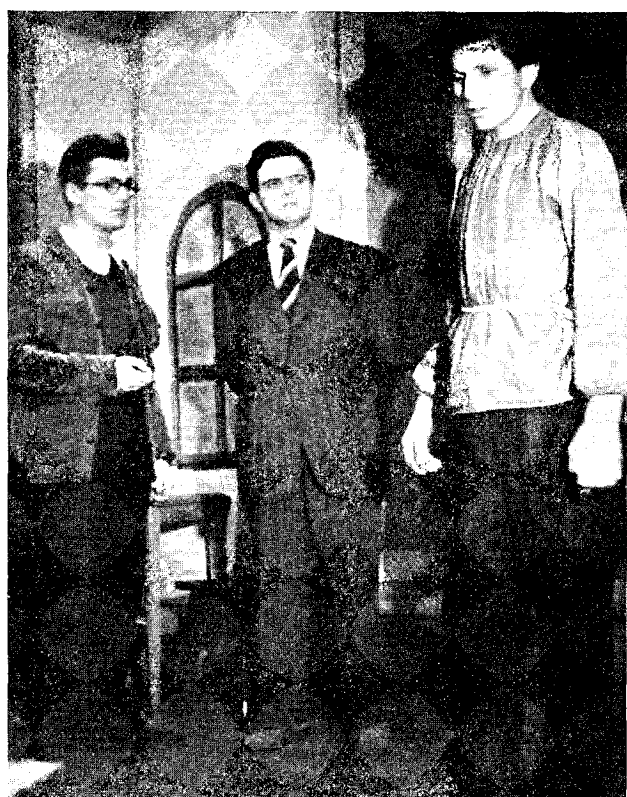
Pavlenkovo »Šťěstí«. V provedení vojenského souboru ČSM »Mladá garda«, Liberec (XX. Jiráskův Hronov)

Makarenkova-Stehlikova hra »Začínáme žít« v provedení Městského ľudového divadla ČSM, Levice (XX. Jiráskův Hronov). — »Začínáme žít« v provedení Divadla Malostranské besedy

Hr. I. Prachaře »Hádají sa o rozumné« v provedení Divadla Malostranské besedy

Makarenkova-Stehlíkova hra »Začínáme žít« v provedení krajského souboru ČSM, Mladá scéna, Hradec Králové — (XX. Jiráskův Hronov). — »Začínáme žít« v provedení Divadla Malostranské besedy

telně zcela jiné formy nácviu, než jak jsme je svrchu probrali, protože mají i jiné poslání. Též práce s pokročilým souborem bude jiná než s úplnými začátečníky. Důležitou složkou celého výcviku jsou pak hudební doprovody, ať už klavírní, houslové nebo s jinými hudebními nástroji.

K tomuto vlastnímu tanečnímu nácviu pak přistupuje metodika práce s hudebním a pěveckým tělesem a koordinační práce všech tří složek. Ke všem těmto otázkám se vrátíme v příštích číslech a důkladně si je rozebereme po stránce theoretické i praktické.

ČASOVÝ PLÁN VŠECH SOUTĚŽÍ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI NA R. 1951

1. Přehled a průběh jednotlivých soutěží:

- Okresní přehlídky lidové tvořivosti z činnosti souborů za r. 1950 probíhají v lednu, únoru a březnu 1951.
- Soutěž tvořivosti mládeže (soubory pěvecké, recitační, taneční, hudební) — průběh: okresní kola v březnu, dubnu, květnu, krajské přehlídky červen (červenec), ústřední přehlídka říjen, listopad — oslavy Velké říjnové revoluce.
- Soutěž tvořivosti mládeže — jednotlivci, obory: zpěv, hudba, recitace; průběh: soutěže jen v krajském měřítku, po skončení okresních kol STM, hlavně v květnu, červnu.
- STM — divadelní soubory, průběh: od 15. září do 15. listopadu v okresech.
- STM — soutěž tanečních hudeb od 15. září do 15. listopadu v krajích.
- Soutěž lidové tvořivosti: Příprava od dubna do září 1951 — okresní soutěže a přehlídky říjen, listopad, prosinec 1951, krajské přehlídky únor, březen, duben 1952, ústřední přehlídka (Festival) konec června, začátek července 1952.
Soutěže ve výtvarnictví, literatuře a hudebních skladbách pro pracovníky lidové tvořivosti pořádají příslušné odborné svazy.

2. Plán rozdělení podle měsíců:

ÚNOR: Pokračují přehlídky LT na základě zkušeností z prvního měsíce, co největší počet okresů, tak, aby hlavně v zemědělských okresech byly ukončeny pokud možno v únoru před zahájením jarních zemědělských prací. Pokračují aktivy vedoucích souborů a pracovníků lidové tvořivosti tak, aby pokud možno v únoru skončily.

BŘEZEN: Pokračují přehlídky lidové tvořivosti — dokončení — pokud možno malé procento okresů.

Začínají okresní kola STM 1951 — zásada: jen na těch okresech, kde již proběhly přehlídky lidové tvořivosti.

DUBEN: Ústředí lidové tvořivosti spolu s ministerstvem informací a osvěty vyhlásí Soutěž lidové tvořivosti na rok 1951—1952. Zásada: soubory, které procházejí okresními koly STM, jsou zároveň přihlášeny do Soutěže lidové tvořivosti.

Pokračují okresní kola STM — zásada: největší procento okresů.

KVĚTEN: Dokončují se okresní kola STM.

Na školách I. a II. stupně vrcholí vnitřní školní soutěž tvořivosti dětí. Přehlídky nejlepších souborů při oslavách 30. výročí strany.

ČERVEN: Počínají krajské přehlídky STM — při budovatelských slavnostech.

V polovině června končí vnitřní školní soutěž dětí.

Koncem června přehlídky dětské tvořivosti na okresech v rámci Radostných dnů na zakončení školního roku.

V Praze zároveň probíhá ústřední přehlídka nejlepších dětských souborů.

ČERVENEC: Pokračují krajské přehlídky STM. Letní činnost souborů. Mírové večery v přírodě, spojené s přípravou na Světový festival mládeže.

SRPEN: Letní akce souborů — pomoc při žních, pokračují mírové večery na počest Festivalu. Nejlepší soubory mládeže v ČSR se účastní Světového festivalu demokratické mládeže.

ZÁŘÍ: Příprava na okresní kola lidové tvořivosti a přehlídky, spojené se zvýšenou aktivitou v náboru do hornictví a hutnictví. (Dny horníků, festivaly hornických souborů v hornických střediscích — hlavně Ostrava, Most, Kladno, Plzeň, Brno.)

ŘÍJEN: Zahájení okresních kol a přehlídek lidové tvořivosti.

Zásada: na menším počtu okresů a jen tam, kde budou dobré organizační předpoklady.

Soutěž tvořivosti mládeže — průběh divadelní soutěže na okresech.

Průběh soutěže tanečních hudeb v krajích.

LISTOPAD: Pokračují okresní kola přehlídky lidové tvořivosti.

Zásada: co největší počet okresů, na základě zkušeností z října.

STM — ústřední přehlídka v Praze v rámci oslav 7. listopadu.

STM — soutěž divadelních souborů — zakončení do 15. listopadu.

STM — soutěž souborů tanečních hudeb — zakončení do 15. listopadu v krajích.

PROSINEC: Dokončení okresních kol a přehlídek LT (spojovat s nástupem do čtvrtého roku pětiletky).

Doplňky k časovému plánu:

K bodu 1. Na školách I. a II. stupně bude probíhat soutěž tvořivosti dětí, spojená se soutěží radostné práce tak, že v lednu a květnu bude probíhat uvnitř škol a v červnu vyvrcholí okresními přehlídkami na zakončení školního roku a ústřední přehlídkou v Praze.

K bodu 2. Po skončení okresních kol STM bude na jednotlivých krajích probíhat, hlavně v květnu a červnu, STM jednotlivců. Nejlepší z nich budou doporučeny na studium uměleckých škol a zařazeni do krajských přehlídek.

V rámci oslav 100 let Aloise Jiráska bude uspořádán v létě — od 18.—29. srpna — XXI. Jiráskův Hronov v Hronově tak, že nám ukáže v celé šíři kulturní dědictví nejen A. Jiráska, ale všech našich klasiků.

SOUTĚŽNÍ ŘÁD STM 1951

A. VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ

I.

1. Soutěž tvořivosti mládeže 1951 vypisuje ústřední výbor Československého svazu mládeže v přesvědčení, že zdravé soutěžení v kulturní tvořivosti se stává nezbytnou součástí života mladých lidí v lidově demokratickém státě.
2. Účelem soutěže je rozvinout tvůrčí síly mládeže v kulturním životě tak, aby se staly účinným nástrojem v rozvoji národní a lidové kultury, pomocí při výstavbě socialismu v naší vlasti a významným činitelem v úsilí všeho pracujícího lidu za udržení a posílení světového míru.
3. Na Slovensku řídí průběh Soutěže tvořivosti mládeže slovenský ústřední výbor ČSM.

II.

1. Soutěže tvořivosti mládeže 1951 se mohou zúčastnit mladí lidé, žijící v ČSR, a to jednotlivci od 15 do 28 let, soubory, pokud jejich průměrný věk nepřesahuje 26 let.
2. Přihlášky do STM 1951 přijímají okresní výbory ČSM v období od 1. ledna do 28. února 1951, a to na tiskopisech k tomu účelu vydaných. Přihlášky do soutěže tanečních hudeb a soutěže celovečerních divadelních her se přijímají od 1. ledna do 30. června 1951.

III.

1. Ke zdárnému průběhu soutěže jako pomocný orgán STM 1951 jmenuje ústřední výbor ČSM, každý krajský a okresní výbor ČSM soutěžní komisi.
2. Úkolem soutěžní komise je řídit přípravu a průběh soutěže, zejména též organisovat soutěžní kola a přehlídky vítězů, hodnotit soutěžící.
3. Ústřední výbor Československého svazu mládeže může kdykoliv po vyhlášení soutěže provést změny nebo doplňky soutěžního řádu, které po vyhlášení tiskem jsou závazné pro všechny soutěžící.

B. USTANOVENÍ O PRŮBĚHU A HODNOCENÍ SOUTĚŽE

I. Soutěž souborů

1. Soutěž probíhá pouze v jednom kole — okresním, kde soubory vystupují před soutěžní porotou. Vítězné soubory vystoupí na veřejných přehlídkách, pořádaných v rámci okresu. Nejlepší soubory z okresních kol navrhne okresní výbor ČSM na vystoupení na krajskou přehlídku vítězů, pořádanou v rámci kraje. Nejlepší soubory z krajských přehlídek navrhne krajský výbor ČSM na vystoupení na ústřední přehlídce nejvyspělejších souborů z celého území republiky, uspořádanou v Praze. V rámci krajských přehlídek a

ústředních přehlídek je provedena soutěž souborů podle zvláštních směrnic.

Před okresním kolem vystoupí každý soubor s připraveným programem na svém závodě, škole, vesnici a vyžádá si od osazenstva připomínky k vystoupení a k celkové práci souboru.

2. *Kategorie podle věku* se v STM 1951 u souborů nerozlišuje. Průměrný věk, vypočítaný ze součtu let jednotlivých členů souboru, nesmí přesahovat věkovou hranici 26 let. Umělecký vedoucí může být starší 26 let; pokud vystupuje se souborem, započítává se do počtu členů.
3. *Soutěžní obory*: zpěv, tanec lidový, tanec umělý, recitace, hudba vážná, hudba zábavná, pásma. Pro obory celovečerních divadelních her a tanečních hudeb budou uspořádány vlastní soutěže v rámci STM 1951 v jiných termínech a podle vlastních soutěžních řádů.
4. *Poroty* jsou jmenovány podle zvláštních směrnic okresními výbory ČSM.
5. *Hodnocení souborů* — hodnotí se výkon na soutěžním vystoupení před porotou podle těchto základních hledisek: výběr programu — pochopení tematiku — technická kvalita provedení — celkový dojem. Porota kromě výběru programu hodnotí i bohatost programu, který soubor ovládá.
6. *Soutěžní vystoupení před porotou* — soubor má být připraven na 10- až 15minutové vystoupení. (Před vystoupením předloží vedoucí souboru porotě opis programu, se kterým soubor vystupuje mimo soutěžní vystoupení. Z tohoto seznamu má porota právo žádat předvedení části dalšího programu souboru.)
7. *Účast souborů STM v Soutěži lidové tvořivosti* — všechny soubory, které se účastní STM 1951, jsou zařazeny zároveň do Soutěže lidové tvořivosti 1951 až 1952, kterou uspořádá Ústředí lidové tvořivosti a pro kterou vydá zvláštní soutěžní řád. Okresní kola a přehlídky soutěže lidové tvořivosti budou probíhat v říjnu, v listopadu a v prosinci 1951, krajské přehlídky na jaře a celostátní festival v létě 1952.

II. Soutěž jednotlivců

1. Soutěž probíhá pouze v jednom kole — krajském, kde jednotlivci vystupují před soutěžní porotou. Nejlepší vítězové soutěže vystoupí na krajských přehlídkách společně s vítěznými soubory z okresních kol. Několik nejvyspělejších jednotlivců navrhne krajské výbory ČSM na vystoupení na ústřední přehlídce vítězů.
2. *Rozdělení na kategorie*:
 - I. mládež od 15—19 let,
 - II. mládež od 19—26 let,
 - III. žáci a absolventi uměleckých škol.

3. *Soutěžní sbory* — zpěv, recitace, hra na hudební nástroje: harmonika, klavír, housle, kytara, klarinet, trubka, lidové nástroje (cimbál, dudy).

Pro obory literární práce, hudební skladby a výtvarné práce budou uspořádány vlastní soutěže, pořádané jednotlivými odbornými svazy: Svaz čs. spisovatelů, Svaz čs. skladatelů, Svaz čs. výtvarných umělců. Tyto soutěže jsou z STM 1951 vyňaty a mají vlastní soutěžní řády.

4. *Poroty* jsou jmenovány podle zvláštních směrnic krajskými výbory ČSM.
5. *Hodnocení jednotlivců* — hodnotí se výkon na soutěžním vystoupení před porotou podle těchto základních hledisek: výběr programu — pochopení thematic — technická vyspělost — celkový dojem.
6. *Soutěžní vystoupení před porotou* — jednotlivec má být připraven na 5- až 10minutové vystoupení.

C. USTANOVENÍ TÝKAJÍCÍ SE PRŮBĚHU A HODNOCENÍ SOUTĚŽE TANEČNÍCH HUDEB A SOUTĚŽE CELOVEČERNÍCH DIVADEL

1. *Soutěž tanečních hudeb* vyhlašuje se v rámci STM 1951 k 1. lednu 1951, uzávěrka přihlášek je 30. června 1951. Přihlášky se zasílají okresním sekretariátům ČSM na jednotných tiskopisech, vydaných pro všechny soubory soutěže. Soutěže se mohou zúčastnit všechny soubory, které provozují amatérsky hudbu k tanci a splňují všechny podmínky soutěžního řádu STM 1951.

Soutěž probíhá pouze v krajských kolech v podzimním období (od 15. září do 15. listopadu 1951). Všichni vedoucí přihlášených souborů se zúčastní pracovní programové konference, kde vystoupí nejlepší soubory s ukázkami svého programu. Konference se budou konat v podzimním období roku 1951 v Praze. Při hodnocení soutěžního vystoupení přihlíží porota k bohatosti a kvalitě programu, který soubor nacvičil od vyhlášení soutěže, a k počtu provedených vystoupení.

2. *Soutěž celovečerních divadelních her i loutkových a maňáskových her* vyhlašuje se v rámci STM 1951 k 1. lednu 1951, uzávěrka přihlášek je 30. června 1951.

3. Přihlášky se posílají okresním sekretariátům ČSM na jednotných tiskopisech, vydaných pro všechny obory soutěže.

Soutěže se mohou zúčastnit všechny soubory, které provozují amatérsky celovečerní divadlo a splňují všechny podmínky podle soutěžního řádu STM 1951. Soutěž probíhá pouze v okresních kolech. Soubory vystoupí na vlastní scéně před porotou, která soubor ohodnotí přímo na místě. Soutěžní porota provede ohodnocení všech přihlášených souborů v období od 15. září do 15. listopadu. Po uzávěrci soutěže navrhne pořadí a nejlepší soubory na vystupování v okresním, případně krajském městě.

Všichni vedoucí přihlášených souborů se zúčastní pracovní programové konference, kde vystoupí nejlepší divadelní soubory s ukázkami svého programu. Konference se bude konat v prosinci 1951 v Praze. Povinnosti soutěžících jsou stejné jako v ostatních oborech STM 1951. Při hodnocení soutěžního vystoupení přihlíží porota k bohatosti a kvalitě programu, který soubor nacvičil od vyhlášení soutěže, a k počtu provedených vystoupení.

D. POVINNOSTI SOUTĚŽÍCÍCH

1. *Soutěžící soubor je povinen* úzce spolupracovat se složkami Československého svazu mládeže, s orgány státní osvětové péče, aktivně pracovat a vystupovat především mezi mládeží. Svou práci řádně plánovat, nejméně jednou týdně zkoušet a vysílat svého uměleckého vedoucího nebo jeho zástupce na pracovní schůzky nebo i školení vedoucích souborů, pořádaných složkami ČSM ve spolupráci s orgány lidové tvořivosti a státní osvětové péče. Řádně se připravovat na soutěžní vystoupení, ve stanovený den se zúčastnit okresního kola, řídit se pokyny soutěžní komise a orgánů ČSM — vést deník souboru, ve kterém bude mít uvedena všechna vystoupení.
2. *Soutěžící jednotlivec je povinen* spolupracovat se složkami Československého svazu mládeže a své znalosti z oboru, ve kterém soutěží, zaměřit ve prospěch kolektivu, ve kterém žije a pracuje. Řádně se připravit na soutěžní vystoupení ve stanovený den a zúčastnit se soutěžního kola, řídit se pokyny soutěžní komise a orgánů ČSM. Soutěžícím jednotlivcům se doporučuje pracovat v některém souboru mládeže a uplatňovat své znalosti především v obohacování programu souborů.

ROZHLAS POMÁHÁ SOUBORŮM LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Československý rozhlas si všímá pozorně všech problémů a otázek naší lidové tvořivosti. Nově ustavený odbor lidové tvořivosti má přímo za úkol všem otázkám se podrobně věnovat ve svých pořadech i ve styku s posluchači. Upozor-

ňujeme vás proto, kdy se tyto pořady vysílají. Snažte se zařídit kolektivní poslech, protože relace jsou určeny souborům. Nemí-li to možné, pověřte alespoň dva členy (třeba střídavě), aby poslouchali pravidelně a aby pak napsali o tom,

jak se jim pořady líbí a co by chtěli slyšet, na adresu Programové skupiny rozhlasu pro mládež, Stalinova 12, Praha XII.

Především vysíláme pravidelně půlhodinové instruktáže každý pátek od 17,00 do 17,30 hodin na stanici Praha. V těchto pořadech uslyšíte o vydaném notovém materiálu pro soubory, zejména o sovětských písních, o práci souborů a zkušenostech z jejich práce i s hudebními ukázkami. Uslyšíte instruktáž, jak uspořádat lidovou zábavu; tento pořad je určen zejména závodním klubům, ale také všem svazáckým i jiným skupinám a organizacím, které chtějí uspořádat estrádu či lidovou zábavu s tancem. Pozveme si k mikrofonu naše mladé skladatele, aby si před vámi pohovořili o tom, jak skládat nové písně a kte-

rých chyb se vyvarovat. Pořad bude poučný pro všechny soubory, v jejichž středu je někdo, kdo se pokouší skládat písně a nemá potřebných zkušeností.

Každou neděli od 15 do 16 hodin uslyšíte přehlídku souborů lidové tvořivosti — střídavě vždy jednu neděli soubory z Čech a Moravy, druhou neděli soubory slovenské. Také každou sobotu v 17,40 můžete uslyšet na čs. okruhu M pořad, věnovaný našim cestám za lidovou tvořivostí — jde tu zejména o méně známé soubory z menších měst a vesnic, o soubory závodní atd. Jakmile začne samostatně vysílat stanice Mělník, budeme vás znovu informovat o jejich pořadech věnovaných lidové tvořivosti.

Těšíme se na shledanou u přijímačů!

ZDENĚK ROUBÍČEK

SOUBORY SE PŘIPRAVUJÍ NA OKRESNÍ KOLA STM

Prvního ledna tohoto roku byl vyhlášen nový, již šestý ročník Soutěže tvořivosti mládeže. Pouze šest let uplynulo od jejího vzniku, avšak význam, který měla pro rozvoj naší lidové tvořivosti, a hodnoty, které byly na její půdě vytvořeny, jsou velmi významné. V STM vyrostlo nejen mnoho tvůrčích talentů ve všech oborech umělecké činnosti, nýbrž i — a to je daleko důležitější — v Soutěži tvořivosti začaly vyrůstat stovky a tisíce našich souborů, které se dnes staly takřka samozřejmou součástí našeho života. Spontánnost, s jakou soubory za minulá léta vznikaly, je typická právě pro rozvoj lidové tvořivosti v našich zemích, je typická pro život v lidově demokratickém státě, kde kulturní tvořivost lidu je úzce spjata s osvobozením práce od kapitalistického útlatku a s rozmachem pracovní iniciativy širokých lidových mas.

Každý rok Soutěže tvořivosti mládeže přinášel novou náplň v práci souborů i nová hlediska pro jejich další vývoj. Nejpodstatnějším rysem dnešního vývoje souborů je jejich stoupající umělecká úroveň. Sledujeme-li po této stránce práci ať již pěveckých, tanečních či recitačních souborů, vidíme zřetelný přechod od nárazové a příležitostné práce, zaměřené k určitým slavnostním příležitostem, k soustavnému nácviku programu, můžeme pozorovat snahu po obohacení repertoaru z tradic a bohatství naší lidové tvořivosti i z tvorby současných našich a sovětských autorů, vidíme živelnou snahu a chuť po stále dokonalejším zpracování zvoleného materiálu.

Krátce řečeno — soubory nastoupily a nastupují cestu za vyšší úroveň své kulturní práce. Je to cesta jistě správná a byla-li prosazována již v minulém ročníku Soutěže tvořivosti mládeže, bude tím více zdůrazňována v průběhu okresních kol STM letošního roku.

Neznamená to ovšem, že otázka výběru je tím odsunuta na vedlejší kolej. Právě naopak. Soubory musí věnovat výběru svého programu a re-

pertoiru pro soutěžní vystoupení mimořádnou pozornost, a to nejen umělecké hodnotě vybraných čísel; musí zároveň dobře uvážit reprodukční schopnosti souboru vzhledem k vybrané písni, tanci, recitaci či divadlu.

Snaha o hodnotnou reprodukci musí být v každém případě podepřena o vhodný výběr nácvikového materiálu, který je během činnosti souboru neustále rozšiřován. Chceme, aby naše pěvecké soubory čerpaly i nadále z bohatství české, moravské a slovenské národní písně. Zde soubory vykonaly již velký kus záslužné práce. Zbavily národní píseň nezdravého nánosu formální reprodukce, kterou byla národní píseň zavalena za doby první republiky, ukázaly její zdravé a čisté jádro a co víc, soubory se někde pustily i na dráhu objevitelskou. Vybíraly z písní takové, které k nim hovořily živou, melodickou řečí, o kterých věděly, že budou blízké a milé našemu pracujícímu lidu.

Chceme od našich pěveckých souborů, aby zpívaly i nadále písně sovětské, které soubory zpívají velmi rády, a nezapomínaly ani na písně lidových demokracií a na nové písně našich hudebních skladatelů. Chceme, aby taneční soubory prohlubovaly a obohacovaly svůj program novými, třeba neznámými a zapomenutými tanci svého kraje, pokud ovšem ovládají a dobře znají tance již známé.

Recitační soubory se málo zabývaly výběrem z našich klasiků. Zde je zapotřebí neustále hledat a objevovat. Jak málo se recituje třeba jeden z našich nejmilejších básníků — Jan Neruda, nebo Jaroslav Vrchlický, či Svatopluk Čech, jak málo se projevuje u našich recitačních souborů snaha nalézt a zpracovat z našeho klasického dědictví básně, které by mluvily živým slovem k dnešnímu člověku.

Zde je nutno se zmínit o recitačních souborech, které často volí raději formu pásem, než aby se zabývaly nácvikem jedné, samostatné básně. Tato pásma jsou namnoze pro reproduk-

ění zpracování nevhodná již tím, že jsou po literární stránce umělecky nedostačující. Základní chybou, se kterou se u tohoto druhu pásem setkáváme, bývá obvykle přílišná šíře námětu. Pásmo je pak povšechné, nemluví konkrétně k událostem nebo příběhům, které lidé ze svého života znají, je psáno úvodníkovými, z novin vyčtenými a přenesenými slovy, nedovede pak také nikoho nadchnout a přesvědčit.

Zkušenosti nám neustále ukazují, že daleko působivější než tento druh pásem jsou dobře politicky a dramaturgicky sestavené programy krátkých písní, básní, případně tanců. Naše soubory se o tom přesvědčily letos na Jiráskově Hronově. Program, který tam soubory ČSM předváděly, byl sestaven tak, že taneční číslo souboru bylo přesunuto do středu druhé části programu, který pak uzavíral blok písní, převážně sovětských, ve kterých se hovořilo o Koreji, o Stalingradu, o boji za světový mír. Takto sestavený program měl veliký úspěch, a to nejenom umělecký, ale i politický. Obecenstvo bylo stavbou programu přivedeno k myšlence boje za světový mír, k myšlence boje za nezávislost a svobodu Koreje, uvědomilo si a prožilo tuto politickou linii programu daleko silněji, nežli by ji prožilo třeba ve dvacetiminutovém pásmu, sestaveném starým způsobem.

Sestavit program, aby měl jasnou a politicky správnou linii, není snadné. Je potřeba si uvědomit především dvě věci: co chceme říci a ke komu budeme mluvit. Pak teprve je možno přikro-

čit k vypracování programu vystoupení. I v patnáctiminutovém programu může soubor mnoho říci. Musí však posluchače nebo diváka k myšlence, kterou chce vyjádřit, přivést a uměleckými prostředky jej pro uskutečnění této myšlenky zapálit.

Je zapotřebí zmíniti se ještě o jedné věci. V loňském ročníku Soutěže tvořivosti se často stávalo, že se soubory připravovaly na soutěžní vystoupení na poslední chvíli a vybíraly svůj program náhodně. Má-li mít soubor v Soutěži tvořivosti dobré výsledky, je zapotřebí, aby si svou práci dobře plánoval. Okresní kola STM začnou v březnu. Soubor by měl z tohoto termínu vyjít a napláňovat si nejen počet písní, básní či tanců, které chce za dva měsíce nacvičit, ale i přesný počet zkoušek a rozsah toho, co na každé zkoušce bude zpracováno. Soubor pak může dobře sledovat plnění svého plánu, může dobře prodiskutovat chyby a včas přikročit k jejich odstranění. To je hlavně úkol vedení souboru a souborových plenárních schůzí, které by měly být u každého souboru alespoň jednou měsíčně. Půjde-li soubor do soutěže s přesným a dobře prodiskutovaným plánem, bude se mu nejenom lépe pracovat, ale celá příprava se jistě odrazí i v úrovni programu.

A nejenom to. Jedině neustále stoupající ideová a umělecká vyspělost souborů umožní splnění těch závažných politických úkolů, které soubory ČSM v našem životě mají.

JAK PRACUJÍ SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI V SSSR

Organisace práce kroužků umělecké lidové tvořivosti

V každém vesnickém klubu mohou být organizovány kroužky umělecké lidové tvořivosti, jako dramatický, taneční, lidový sbor, dechový orchestr, orchestr lidových nástrojů nebo smyčcový soubor, kroužek umělců-samouků, řezbářů, uměleckých vyšivaček a jiných milovníků opravdového umění.

Vytvoření každého kroužku musí předeházet masová práce mezi obyvatelstvem, zvláště mezi mládeží. Je třeba objevit lidi, kteří by měli nějaké zkušenosti s kroužky lidové tvořivosti, kteří dobře rozumějí věci a jsou schopni vésti práci kroužků. Při tvoření kroužků prokáže velkou pomoc pracovníkům klubů komsomolská organizace, učitelé školy, místní inteligence.

Je-li počet účastníků zprvu malý a nenajdou-li se hned vedoucí, kteří jsou schopni vést práci jednotlivých kroužků, je možno začít s přípravou koncertního vystoupení a neorganizovat zprvu každý kroužek odděleně.

Během přípravy pro první vystoupení se objeví ti jednotlivci, kteří projevují nejvíce iniciativy a kteří mohou vést ty či ony kroužky. Vedení je možno svěřit nejen jedinci, nýbrž i skupince soudruhů. Po objevení a výběru je možno přistoupit k doplnění a organizačnímu utváření každého kroužku jednotlivě. Na organizační schůzi se členům kroužku krátce vysvětlí cíle a úkoly kroužku, zjistí se podmínky práce a stupeň připravenosti účastníků, určí se pořadí práce v kroužku. Kde se posunuje

plán práce kroužku, vybere se vedení nebo předseda, určí se dny a hodiny zkoušek, zavede se sešit pro vedení presence.

Produktivní práce každého kolektivu lidové tvořivosti je nemyslitelná bez řádné disciplíny. Na tuto vážnou otázku je nutno hned ze začátku upozornit všechny členy kroužků.

Úspěch práce každého kolektivu v mnohém případě závisí na jeho vedoucím. Vedoucím kroužku bývá jeden ze starších členů kroužku, který nese odpovědnost za všechnu práci kroužku. Odpovídá nejenom za uměleckou část, ale i za celkový stav výchovné práce v kolektivu. Vedoucí je organizátorem veškerého života v kolektivu, na něm závisí, jak zajímavá a poutavá bude práce v kroužku.

Je samozřejmé, že musíme hledět, aby byli v čele kroužku kvalifikovaní odborníci, kteří mají odbornou zkušenost v umělecké práci. Avšak takové možnosti vesnický klub nebo kulturní jizba vždy nemají. Je třeba postarat se o to, aby vedoucí kroužků, kteří nemají odborné školení, prošli kursy dálkového školení, pořádaným i Vsesvazovým domem lidového umění N. K. Krupské, aby se aktivně zúčastňovali krátkodobých seminářů, přednášek, referátů, schůzek s tvůrčími umělci a konsultací, pořádaných Oblastním domem lidového umění a okresními odděleními kulturně osvětové práce.

Základním úkolem tvůrčí činnosti každého kolektivu je boj za vysokou ideovou a uměleckou náplň

repertoáru. Bezradné, primitivní provádění díla, divadelní hry nebo tance nemůže uspokojovat vzrůstající kulturní potřeby diváků v klubech.

Členové kolektivů lidové umělecké tvořivosti na vesnici musí mistrně ovládat techniku umění. Tento úkol je možno úspěšně řešit jedině při vzorné organizaci učebně výchovné práce, je-li organicky zapojena do tvůrčí práce kroužku. Kluby musí pečovat o všeobecný kulturní rozvoj členů kroužku, organizují pro ně přednášky, referáty na témata politická, historická, odborná, o literaturě a umění, návštěvy populárně naučných filmů. Je vhodné zapojit do práce kroužků okresní nebo místní knihovnu. Knihovničtí pracovníci pomohou kroužkům při výběru methodické literatury a v doplňování repertoáru. Vedou evidenci posudků nejlepších literárních děl, recenzí a článků o otázkách umění a literatury.

Členové kroužku musí tříbit svůj vkus studiem literárně kritických, uměleckých a historických článků, četbou umělecké literatury.

Politicko-výchovná práce pomáhá členům lidové umělecké tvořivosti hlouběji porozumět a pochopit skutečnost, pomáhá vychovávat v nich tvůrčí vztah k uměleckému dílu, umění analyzovat ideové a umělecké vlastnosti díla.

Nejodpovědnějším momentem v práci kroužků je předvádění výsledků tvůrčí práce divákovi. Vystoupení lidové umělecké tvořivosti musí být řádně promyšleno a připraveno, jeviště, hlediště a všechny klub je třeba uvést do vzorného pořádku. V žádném případě se nesmí divákovi předvádět práce nehotové, nepřipravené. Všechno musí být předem připraveno a vyzkoušeno. Nejvýše je možno před vystoupením kroužků s koncertem nebo s divadelním kusem před širokým publikem uspořádat uzavřenou generální zkoušku a pozvat na ni aktiv klubu a představitele správních, stranických a veřejných organizací.

Po předvedení se doporučuje posoudit divadelní hru nebo koncertní program a shrnout všechny cenné připomínky a přání.

Kromě řádných vystoupení má velký význam pro rozvoj lidové umělecké tvořivosti v klubech pořádání uměleckých přehlídek práce jednotlivých kroužků, soutěžení, organizování zájezdů koncertů a divadel jako výměny zkušeností práce se sousedními kluby. Takové formy práce získávají do kroužků lidové umělecké tvořivosti nové členy, znamenají tvůrčí růst kolektivu.

Pro práci lidové umělecké tvořivosti vesnického klubu se vytvoří zvláštní podmínky v letních měsících, když začínají polní zemědělské práce.

V tomto důležitém období boje za vysokou úrodu se práce kroužků od základu mění. Ještě dlouho před zahájením jarního osevu se tvoří z počtu členů lidové tvořivosti v klubech umělecké agitky o 8 až 10 lidech a připravuje se koncertní repertoár a vystoupení na volném prostranství, přímo v poli. Každé vystoupení umělecké agitky musí mobilisovat kolchozníky k boji za vysokou úrodu.

V agitce se mají podle možnosti předvádět různé druhy umění. Do programu, který trvá 30—40 minut, mohou být zahrnuty verše, úryvky z prózy, hudební čísla, malá dramatická scéna, písně,

(Zkušenosti ze SSSR — KULTURNĚ OSVĚTOVÁ PRÁCE NA VESNICI, sborník materiálu na pomoc pracovníkům vesnických kulturně osvětových institucí. Vyšlo v Knihovně Osvětové práce.)

P o z n á m k a: Tento sborník ukazuje nej názorněji všechny druhy kulturní a osvětové činnosti na sovětské vesnici. Poučuje nás o masové politické práci v klubech, v propagaci vědeckých poznatků, o nástěnných novinách, o knihovnické práci, organizování zábavy a ostatním. A vždy s konkrétními příklady. Tato příručka je nepostradatelnou pomůckou pro osvětové pracovníky, vedoucí a členy souboru lidové tvořivosti na vesnici.

AUGUSTIN VONDRICH

ZÁJEZD MLÁDEŽNICKÉHO SOUBORU DO NĚMECKÉ DEMOKRATICKÉ REPUBLIKY

ve zprávách německého a československého tisku

Dne 6. října 1950 odjelo 70 členů pěveckého a tanečního souboru S. K. Neumanna (dříve soubor I. kraje ČSM) na pozvání vlády na zájezd do Německé demokratické republiky. Vlastnímu zájezdu předcházela důkladná příprava odborná i politická. Všichni členové se zúčastnili čtrnáctidenního internátního školení. Také všechny večery a volné dny v srpnu a září věnoval soubor technické a ideové přípravě. Prostá fakta, že soubor se zúčastnil oslav 1. výročí založení Německé demokratické republiky (7. X.), předvolební kampaně k prvním volbám (15. X.), Dne úderníků (13. X.), mírových manifestací po ukončení pražské konference (24. X.) a oslav výročí našeho státního svátku (28. X.), ukazují politický význam zájezdu.

Úkolem souboru bylo posílit přátelství a důvěru mezi pracujícím lidem obou států, manifestovat lásku našeho lidu k SSSR a všem státům lidových demokracií, ukázat sílu a radost, která se rodí v zemích budujících socialismus, a tím podpořit pokrokové vrstvy německého národa při budování nového mírumilovného Německa a agitovat tak na masy německého lidu v posledním týdnu předvolební kampaně. Tyto úkoly splnil soubor nejen řadou vystoupení v největších sálech německých měst, ale také neustálým stykem s obyvatelstvem Německé demokratické republiky, zejména s mládeží FDJ a pionýry. Celkem uspořádal soubor 23 vystoupení za účasti 50.000 posluchačů a navštívil 17 německých měst. O tom, jak splnil soubor své poslání, nechme mluvit zprávy tisku:

Berlín, Berliner Zeitung 21. 10. 1950. — Soubor S. K. Neumanna přišel k volbám.

Jako hlasatelé lásky k míru přišli k našim volbám poslové přátelství z Československé republiky. Úmyslně šli od města k městu, napřed do závodů

a na pracoviště dělníků, neboť mladými dělníky, úderníky a dělnickými studenty jsou také oni.

... »Chceme mír, mír, mír!« — zpívají nám na pozdrav českoslovenští mladí přátelé naši píseň v německém jazyce.

Chceme mír, zpívají slova jejich písní.

Chceme mír, odposlouchááš z taktu dřevěných paliček a z chvění tamburiny při písni čínské mládeže.

Chceme mír, je tepem srdce všech písní milovaného Komsomolu.

... Lze se pak divit, že mezi jednotlivými čísly programu vystupovali na jeviště úderníci v krátké chvíli oddechu po směně, aby bezprostředně vyslovili svůj dík? Že náhodou přítomný host ze západního Německa se stal řečníkem, který náhle stojí před souborem a hovoří o boji za mír západoněmecké mládeže?

... Kdo tuto mládež opravdu poznal, ví, jaký mírumilovný, čínorodý, mladý národ je na jihovýchodě našim nejbližším sousedem. Kdo je viděl v jejich modrých halenách, bude šťasten, že také on nosí modrou košili a že je s nimi spojen v mnohamilionovém svazu mladých přátel.

Berlín, Tribune 20. 10. 1950. — Československý soubor mládeže v EAW Treptow.

Nepopsatelné nadšení vyvolalo první berlínské vystoupení československého souboru mládeže S. K. Neumanna v pátek večer v EAW Treptow. Potlesk nebral konce, když pěvecký sbor souboru na začátku pořadu zazpíval hymny Sovětského svazu, NDR a Československa.

»Píseň o Stalinovi« a »Kupředu, zpátky ni krok«, píseň, komponovaná na heslo K. Gottwalda, způsobily, že jásot zmohutněl v orkán.

... Mladí lidé v modré košili ČSM stáli zde na jevišti jednoho z největších berlínských závodů a vytvořili svými písněmi nerozborný most k pracujícím, kteří jim naslouchali. Po každé písni byl sbor zasypan květinami. Stále a znovu zaznívalo volání »Freundschaft«.

... Soubor se skládá z mladých lidí, kteří pracují na závodech a studují na školách své vlasti. Zosobňují nové lidové umění nádherných Čech a Moravy. Jejich radostná vitalita je tak pravá a nakažlivá, že si podmaní diváky a dá jim pocítit celou veselost a optimismus šťastného národa. Všechny tyto písně, tance a hudba umožňují nám hluboký pohled do národního života čs. lidu, a to přispívá k takovému dorozumění, jakého by se slovy nedalo dosáhnout. Vystoupení souboru přispělo k tomu, že pouta přátelství mezi československým a německým lidem se velmi upevnila.

Halle, Der neue Weg 18. 10. 1950. Bouře nadšení kolem souboru S. K. Neumanna.

... Sborem »Freundschaft«, zpívaným německy, získali mladí přátelé z Československa sympatie všech.

... Vysoce uměleckých výkonů pak dosáhli při přednesu děl sprátených lidových demokracií a Sovětského svazu.

... Pak následovala píseň čínské mládeže »Zdravíme vítězství« (zpívaná čínsky) a »Modré prapory«, věnované Eislerem a Becherem k sjezdu německé mládeže 1950. Když pak dirigent po nekonečném potlesku vyzval slovy: »Prosím pěkně, zpívejte s námi!«, k společnému zpěvu, dosáhl večer svého vrcholu.

... Písně přednesené dudáckou kapelou uvedly folkloristickou část večera. Když pak v následujících »Chodských tancích« ještě k tomu přistoupily nádherné kroje taneční skupiny, stupňoval se dojem v nezapomenutelný zážitek.

... »V náruč spějte miliony« ... Tato velká slova jednoho z nejlepších synů našeho národa se samovolně vybavují z bezmezného nadšení, jež se zmoc-

nilo návštěvníků v Domě pracujících od prvního okamžiku. Přednesům československého pěveckého a tanečního souboru S. K. Neumanna byl vzdáván dík, přicházející z hlubin srdce; od čísla k číslu se ovace stupňovaly, vzájemně provolávání pozdravů a hesel bylo přerušováno potleskem. To, o čem se napomíná, mluví téměř denně v tisku a rozhlasu, totiž o nutnosti přátelství mezi národy k zachování světového míru, nemohlo být otevřeněji proklamováno. To všichni společně a silně pociťovali.

Dresden, Sächsische Zeitung 11. 10. 1950.

První vystoupení čs. kulturního souboru před 6000 diváky v národním podniku Poligraph v Heidenau.

... Co předvádějí mladí členové souboru svým zpěvem a tancem, je právě lidové umění a výraz nového pokrokového vývoje v sousední lidové republice.

... Od začátku vznikl mezi mladými lidovými umělci a německými posluchači těsný kontakt, který ke konci skvělých výkonů stále více sílil a našel svůj nejkrásnější výraz ve společném zpěvu národní hymny Německé demokratické republiky.

Erfurt, Das Volk 16. 10. 1950. — Kráčíme cestou přátelství.

... Večer v Duryňské dvoraně byl více než slavnostní podnikem. Byla to více lidová slavnost v pravém slova smyslu a zároveň akt přátelství mezi národy. Zde bylo navázáno pouto srdečného přátelství mezi dvěma mírumilovnými zeměmi, Československem a Německou demokratickou republikou, které v budoucnosti přinese ještě mnohé ovoce. Dvě země vyslaly své nejlepší zástupce nového lidového umění (soubor S. K. Neumanna a soubor Maxovy huti), a tak zažilo více než 10.000 diváků důkazy toho, jak těsně jsou spolu spjaty mírová výstavba a kulturní rozvoj.

Halle, Freiheit 18. 10. 1950. — Shoda rytmu a taktu.

... V přeplněném sále nebral jásot konce, neboť to, co bylo předváděno, nebylo jen lidovým uměním, jemuž pracující rozumí a jež mu pomáhá v jeho práci a v boji za mír, to byla zároveň mohutná manifestace přátelství mezi národy. Trpká léta, jež kdysi způsobil nacistický režim československému lidu, jak to vyjádřil ve svých úvodních slovech básník a laureát národní ceny Kuba, jsou překonána, protože v demokratickém Německu, které vyrostlo v pěti poválečných letech, roste a vzkvétá duch demokracie a dorozumění mezi národy. Hrdý výsledek lidových voleb je nejlepším díkem, ježž můžeme vzdát československému lidu za přátelství a pomoc.

... Svým programem vyvolali českoslovenští hosté v halských pracujících opravdové nadšení. Hudba a tance z lidové demokratické Československa svědčily o velkém elánu, s kterým československý lid, ježž vede Komunistická strana Československa, buduje nový, lepší život. Českoslovenští přátelé vyzařovali svými uměleckými výkony na naše pracující sílu, kterou potřebují pro své budoucí úkoly.

Berlín, Berliner Zeitung 24. 10. 1950. — Jsou posly přátelství.

... Těmto otevřeným mladým lidem poděkoval srdečnými slovy Klaus Gysi. »Váš soubor přispívá k tomu, aby pražská deklarace nezůstala jen věcí vlády, ale stala se věcí všeho lidu. Nechť ukáže váš soubor těsně na hranicích sektoru v domě Vaterland západním Berlíňanům, že přátelství k lidovým demokraciím nezadržitelně roste.«

Berlín, Nacht Express 25. 10. 1950. — Elán a radost ze života.

Československý soubor v domě »Vaterland«.
... Čeští muzikanti byli vždy slavní. Tam, kde hrá-
jí, mizí vše, co rozděluje...

... Ve svých selských krojích, modrém kabátci,
vyšíváném a posázeném stříbrnými knoflíky a v žlu-
tých kalhotách, vystoupili praví čeští muzikanti
s houslemi, jasnými klarinetami a starými dudami.
K tomu taneční páry, řadící se při svých domácích
hrách a tancích v kruh, řady nebo skupiny. Byly
tu lidové tance a písně z domova, z Chodska, Va-
lašska, pastýřské písně, zpívané mladou selkou
s osvěžující přirozeností za doprovodu cimbálu, pís-
ně žertovné i milostné. Nebo když opravdová ves-
nická kapela vyhrávala polku! Co tu zaznívalo ně-
meckému lidovému tanci příbuzného! A mnohé da-
capo bylo vynuceno, čísla tu neexistovala. Hrál se,
zpívalo a tančilo tak nenuceně, jako doma na lidové
veselici k vlastnímu potěšení, se smíchem a jásotem.

Soubor rozdával plnými rukama. Svůj večer za-
končil světovou hymnou demokratické mládeže.

Chemnitz, 8. 10. 1950. — Československý soubor
— pionýr přátelství národů.

... Při vystoupení docházelo často k dojem-
ným scénám projevů přátelství mezi našimi česko-
slovenskými přáteli a posluchači. Když mladí pionýři
bohatě obdarovali milé hosty květinami, nebralo
vroucené tisknutí rukou konce. Děti byly brány do
náručí a celovány. Mnohý československý mladý pří-
tel obdržel modrý pionýrský šátek jako čestný dar.

... Radostí a nadšením zářící oči, potlesk i na je-
višti, neumlkající volání »Freundschaft« a stále zase:
»Mír — mír — mír!« Všichni lidé v sále byli jako
jedna velká rodina, jako nejlepší přátelé. Tyto ma-
nifestační projevy přátelství a odhodlání uhájit mír
vyvrcholily ke konci večera v bouřlivém provolá-
ní nadšení Stalinovi, Gottwaldovi a Pieckovi, jejichž
obrazy na zářivě rudém pozadí zdobily jeviště.

Jednotná socialistická strana Německa děkuje
KSČ za vyslání souboru S. K. Neumanna.

Berlín, 11. listopadu (ČTK).

Ústřední výbor Jednotné strany Německa (SED)
poslal Komunistické straně Československa tento dě-
kovný dopis:

Milí soudruzí! Jménem ústředního výboru Jednot-
né socialistické strany Německa vyslovujeme vám
bratrský dík za vyslání pěveckého a tanečního sou-
boru S. K. Neumanna do Německé demokratické re-
publiky.

Představení tohoto souboru, která byla našim oby-
vatelstvem s nadšením přijata během voleb i po nich,
vedla často k opravdovým projevům sbřetení a
značně přispěla k velikému vítězství Národní fron-
ty demokratického Německa dne 15. října t. r.

Desetitisíce lidí Německé demokratické republiky
se mohly přesvědčit o vysoké úrovni kulturního ži-
vota a o příkladné péči o lidové umění v Českoslo-
venské republice. Vystoupení souboru S. K. Neu-
manna byla lidovým uměleckým souborům Němec-
ké demokratické republiky zářným příkladem pro
kulturní práci, spojenou s národem a cenným podně-
tem pro vlastní tvorbu. Vystoupení souboru však
také byla velkou pomocí v boji proti imperialistickému
podněcovatelům světové války a za posílení or-
ganisovaného světového mírového hnutí.

Obzvláště naše Svobodná německá mládež získala
velké podněty pro svou práci. Vystoupení souboru
S. K. Neumanna zdůraznila myšlenku nutného
těsného přátelství německého národa s národy Čes-
koslovenska k udržení míru v Evropě a působila
všude hlubokým dojmem. Byl to živý důkaz, že síla
kultury spočívá v jejím těsném spojení s lidem. Ko-
nečně to bylo svědectví bouřlivého rozmachu kulturního
života v Československé lidové demokratické
republice. Vystoupení získalo pro německo-českoslo-
venské přátelství v duchu společné kulturní dohody
mnoho nových přátel v Německé demokratické repu-
blice.

Děkujeme vám, drazí soudruzí, za účinnou podpo-
ru naší práce v zájmu míru, jednoty a výstavby ne-
závislého, mírumilovného, demokratického Německa,
jakož i v zájmu utužení přátelství mezi našimi ná-
rody. Přejeme Československé republice, v čele se
soudruhem Gottwaldem, další úspěchy při výstav-
bě socialismu.

Ústřední výbor Jednotné socialistické strany
Německa.

WILHELM PIECK
OTTO GROTEWOHL

Ocenění práce souborů Ústředním výborem Jednot-
né socialistické strany Německa je jistě jedním z nej-
větších uznání, kterého se dostalo práci souboru
ČSM a naší lidové tvořivosti vůbec.

I když v dopise je jmenován soubor S. K. Neu-
manna, s radostí a hrdostí zjišťujeme, že podobných
úspěchů dosáhly i jiné naše soubory při svých za-
hraničních zájezdech v minulém roce. Vzpomeňme
úspěšných zájezdů souborů ČKD Stalingrad (Ra-
kousko a NDR), souboru Julia Fučíka (NDR), Vy-
sokoškolského uměleckého souboru (Rumunsko) a
Souboru lidových písní a tanců ČSM (SSSR).

Tato radostná bilance minulého roku nám ukazu-
je, jakou bojovou sílu mají naše mládežnické sou-
bory a jak se mohou soubory lidové tvořivosti státi
jedním z nejúčinnějších prostředků v boji za světo-
vý mír, prostředkem u nás často ještě nedoceně-
ným.

BOŽENA ŠOCHOVÁ

O ZÁJEZDU SOUBORU LIDOVÝCH PÍSNÍ A TANCŮ ČSM DO VÍDNĚ

V pátek 4. srpna minulého roku byl dán pokyn
k okamžité přípravě souboru na zájezd do Ra-
kouska. Zorganizovali jsme vypůjčení krojů, bot
atd., rozeslali telegramy všem členům souboru
Vypálkova i Valašského. V sobotu přijelo na te-
legramy, telefonické výzvy a rozhlasové výzvy 33
členů souboru. Ostatní zapisovali písně a tance
v krojích, byli nedosažitelní, putovali po dědinách.

Do Vídně jsme přijeli v neděli 6. VIII. 1950
v 5,33 hod. Vítili nás zástupci Freie Österreichische

Jugend a Österreichische Volksstimme. Projeli jsme
Vídní do Mauerbachu (asi 20 km od města), kde
jsme byli ubytováni v krásné stranické škole.

V poledne jsme vyjžděli do Vídně. Ve 14 hodin
jsme byli v Prátru, kde se konala skutečně obrov-
ská slavnost k 5. výročí založení listu Österreichi-
sche Volksstimme. Vystupovali jsme těsně před
sovětskými delegáty. Dělali jsme chodskou muziku,
českou muziku, české tance, valašskou suitu, mu-
ziku, zpěvy, hry, tance.

Když jsem před naším vystoupením vyšla na scénu, pozdravila mě celá ta ohromná masa (v Prátru bylo 150.000 lidí!) skandováním Práci čest!

Úspěch byl veliký, manifestační.

Druhé vystoupení jsme měli na druhém podiu. V době mezi oběma vystoupeními jsme hovořili s obyvatelstvem, hlavně s Čechy, kteří se k nám hrnuli ze všech stran. Udělali jsme tu kus práce a hodně jsme se naučili. Nežije se jim dobře, hrozí nezaměstnanost, nesmějí volně vylepovat plakáty atd.

Druhé vystoupení bylo také velmi dobré, bylo však mnohem improvizovanější, a snad proto byl přímo úžasný kontakt jeviště a hlediště. Sotva se totiž naši dali do tancování, začali podupávat, povolila jim půda pod nohama a asi dva páry se zřítily i s prkennou podlahou o metr dolů. Hlediště bylo zděšené, leklo se, aby si nikdo nezlámal nohu — ale naši si podupávali dál a ti, co byli dole, se smáli, a ač jim byl vidět jen kus trupu, věděli jsme, že se nic nestalo, že jsou v pořádku. Jakmile se dostali nahoru, ozval se hromový jásot, naši přetancovali na nepoškozený kus jeviště a začali zpívat. Tancovat to zatím nešlo, pěkný kus jeviště byl zborcený a hrozilo další sesutí. Chlapci s valaškami v rukou zatím zatloukali prkna, soubor zpíval a publikum bylo celé rozjásané. Když jakž takž naši upevnili půdu pod nohama (celá velká 4krát 2 metry díra zůstala), začalo se tancovat. Naši měli náladu, obtancovávali díru tak virtuózně, že divákům a nám všem vstávaly vlasy, aby tam nikdo nespádl. Odzemkáři namísto obyčejného odzemku přeskakovali díru a sklízeli obrovitý potlesk. Nakonec, když bylo po tanci, jsme zazpívali Hymnu demokratické mládeže a dlouho jsme spolu s diváky skandovali Frieden! Frieden! Ať žije mír! Ať žije mír!

Druhý den jsme odjízďe do mezinárodního mírového tábora v Innermanzingu. Je tu asi 500 mladých lidí, mezi nimi je i naše delegace. Patří k jedné ze vzorných a nejagilnějších. Tady jsme vystupovali za světla na podiu a večer při táboráku. Bylo to pěkné vystoupení a bylo bouřlivě přijato. Hlavně valašské tance, tančené kolem ohně, vypadly překrásně. Dostali jsme tu vložku FÖJ a každý z nás znak mírového tábora v Innermanzingu.

Na druhý den dělali naši zdejší odznak zdatnosti. Podle slov vedoucího tábora, udělali úplnou inflaci ve zlatých: skoro všichni odcházeli se zlatou medailí. Z Innermanzingu jsme odjeli do továrny AEG ve Vídni. Byla tu i sovětská delegace. Mírová manifestace, velmi pěkná, početně navštívená i dělnickými delegacemi z nesovětských zon. Vystupovali jsme na závěr slavnosti. Program jsme měli stejný jako v Prátru. Úspěch velký, od první chvíle jsme cítili velké sympatie dělníků. Vzpomínají na soubor ČKD Stalingrad, mnozí ho slyšeli. Sjednotili se v tom, že udělal velikou práci. Totéž jsme si ověřovali den co den.

Po programu si nás rozebrali jednotliví soudruzi i nesoudruzi do domovů. Byly to zajímavé večery, jež jsme v jejich společnosti a ve vzájemných diskusích prožili.

Příští den ráno jsem na vyslanectví vyřizovala různé formality. Když jsem se spolu se s. Kumperou a se sovětským majorem, který nám dal k dispozici autobus, vracela k souboru do továrny, bylo tu druhé, neoficiální, ale radostné, srdečné, překrásné představení. Chlapci hráli kuchařkám v závodní jídelně, děvčata jinde zpívala atd. Všichni už si prohlédli továrnu, zazpívali, zatancovali, vzali do tance i dělníky a dělnice.

Dost pozdě dopoledne jsme odjízďe a ještě nakonec jsme museli zazpívat a zahrát. Docela nakonec si vyžádali Hymnu demokratické mládeže, která se jim moc a moc líbila. Odjízďe jsme do Hofburgu, převezli zavazadla, kroje atd.

Večer jsme měli v Hofburgu v letním přírodním divadle vystoupení. Byla na něm posádka z Vídne a Badenu. Dělali jsme celovečerní program. Přijati jsme byli velmi krásně.

Po představení byla recepce, přišel na ni i sovětský generál, velitel posádky. Pozdě večer, půl hodiny před odjezdem, nás sovětská důstojníka za společného zpěvu odváželi na nádraží.

Bylo to krásné rozloučení, cítili jsme se najednou, jako bychom byli zas na chvíli v Moskvě nebo Leningradě. Bylo nám s nimi krásně a budeme na ně moc dlouho vzpomínat. Od nich všech, i od sovětských šoférů, máme pozdravovat soubor ČKD Stalingrad, vzpomínají na něj často a rádi.

Z. MIŠUREC

ZÁJEZD VYSOKOŠKOLSKÉHO UMĚLECKÉHO SOUBORU DO RUMUNSKA

Je sychravý podzimní večer a na Wilsonově nádraží v Praze je nějak nezvykle rušno. Množství cestujících, to už dnes člověka na našich nádražích nepřekvapuje. Ale dnes se tu děje cosi neobvyklého. Lidé se zastavují a pozorují asi 100člennou skupinu mládeže, hochů i děvčat, kteří se shromáždili na jednom z mnoha nástupišť tohoto největšího pražského nádraží. Na první pohled není na nich nic kromobyčejného — rozesmáté tváře, jak už to u mladých lidí bývá, a oči, rozžávené předtuchou čehosi neobvyklého, krásného. Ale přistoupíš-li blíž, zjistíš určité podrobnosti, které ti tuto veselou skupinu blíže určí: zavazadla — kufry, vaky, tašky, všední věci, bez kterých bys byl na nádraží zjevem naprosto nápadným, ale pozor... mezi tím vším cestovatelským vybavením najednou objevíš harmoniku... druhou... kytary, klarinet, ba dokonce

i mnohem neskladnější hudební nástroje, jako basu a cimbál. Zvedneš překvapené oči od těchto dokumentů, svědčících, že máš tu čest s příslušníky cechu muzikantského, a vidíš, že se ze všech zimmníků kolem tebe derou ven jasně modré košile. Teď už je ti všechno jasné: nějaký svazácký soubor jede na zájezd; asi na venkov, předvést družstevníkům svůj kulturní program.

Mezitím několik technicky nadaných soudruhů tohoto kolektivu připevnilo na železniční vůz transparent s nápisem „Ať žije Lidová republika rumunská — Traiasca Republika Populara Romana“. Cože — do Rumunska? Svazácký soubor že jede jako reprezentant naší kultury do ciziny? Ale nadšené tváře této naší nové mládeže ti dají na tvou pochybovačnou otázku jasnou odpověď: ano, my, členové Vysokoškolského uměleckého souboru ČSM

jedeme do Rumunska ukázat našim soudruhům, že umění v lidově demokratickém Československu už není záležitostí ořákané části národa, jak tomu bývalo za kapitalismu, ale že se stalo nezbytnou součástí života širokých mas našeho pracujícího lidu. Svým programem chceme dokázat, že bezideové dekadentní umění kapitalismu patří nenávratně minulosti a že naše nové současné umění je opravdu tím radostným, optimistickým uměním člověka budujícího socialismus. Jako jeden z vítězných souborů mohutné STM chceme rumunské mládeži ukázat, jak se my dnes v Československu bavíme a jak svou prací pomáháme kulturní přestavbě našeho státu. Jsme přesvědčeni, že svým zájezdem přispějeme k utužení přátelství obou bratrských zemí, že tím zároveň posílíme světovou frontu míru a že v Rumunsku načerpáme cenné zkušenosti, které nám pomohou v naší další práci.

To je odpověď mládeže, která je si vědoma, co znamená reprezentovat svou vlast — lidově demokratické Československo. To je odpověď souboru Československého svazu mládeže.

A připomene-li si k tomu krásné úspěchy, kterých dosáhly soubory ČSM na zájezdech do Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Německé demokratické republiky a jinde, pak se tvé počáteční pochyby rozplynou v nic. A zbývá jen krásné konstatování, že Československý svaz mládeže nám vychovává vzornou mládež — vzorné reprezentanty své vlasti.

*

Na rumunskou státní hranici jsme přijeli večer s několikahodinovým zpožděním. A už přivítání v rumunské pohraniční stanici — a potom i v ostatních městech, která jsme při svém zájezdu navštívili — ukázalo, že přátelství rumunského a československého lidu není tou bývalou papírovou malodohodovou frází, ale že je dnes opravdu krásnou skutečností.

Přál bych vám vidět ta krásně vyzdobená nádraží při našich příjezdech do rumunských měst — sovětské, rumunské a československé vlajky, obrazy generalissima Stalina, Gheorghe Gheorghiu-Deje, Klementa Gottwalda. Přál bych vám vidět nové mládí Rumunska, ať už příslušníky Svazu pracující mládeže nebo tu drobtinu s pionýrskými šátky kolem krku, jak skanduje „ČSR si RPR“, jak svými hesly zdraví Stalina a Sovětský svaz, jak provolává slávu československému lidu a jeho prezidentu Klementu Gottwaldovi. Přál bych vám stát na podiu v hale továrny na železniční vozy, v továrně, kde za monarchie bylo při stávce zastřeleno přes 300 dělníků, a zpívat těmto předním bojovníkům za socialisaci Rumunska. Přál bych vám zažít takový nádherný okamžik, kdy po sovětské písni, ve které kolchozní děkuji Stalinovi, že dovedl sovětský lid k vítězství socialismu, vstane v obecenstvu mladá dívka a provolá zdar boji za světový mír.

To jsou okamžiky, na které člověk tak hned nezapomene, které ti znovu potvrdí skutečnost, že pracující lid světa nechce válku a že demokratické síly světa jsou odhodlány si mír vybojovat.

*

Už první probuzení na rumunské půdě nám prozradilo, že jsme v zemi, kde kapitalismus neměl takovou možnost dusit lidovou tvořivost jako třeba u nás. Časné ráno jsme zastavili na malém nově vybudovaném venkovském nádraží — takových nových nádraží bylo v Rumunsku vybudováno už přes 500 — a čekali jsme, až se pro náš vlak uvolní kolej, neboť od rumunských hranic a potom celým Ru-

munkem jsme cestovali ve zvlášť vypraveném vlaku. Ještě celí rozespali jsme najednou zaslechli pískat fujaru. Vyhledli jsme z okna. Na nádraží čekali lidé; zřejmě na vlak, který je denně dováží do některého blízkého průmyslového střediska do zaměstnání. A po pravé straně našeho vozu stála skupina mužů ve vysokých černých nebo bílých beranicích. Jeden z nich, také v takové bílé, vysoké, nahoře jakoby zlomené beranici pískal na asi $\frac{3}{4}$ m dlouhou píšťalu rumunské lidové melodie. Rumunská píšťala je podobná našim slovenským fujarám; má 5 dírek.

Tato malá příhoda nám po prvé ukázala, že lidová umělecká tvořivost je v Rumunsku ještě živá. V Bukurešti jsme pak viděli další důkaz této skutečnosti. Za našeho pobytu v hlavním městě této krásné země se právě konaly volby do tamějších národních výborů. Bylo krásné nedělní dopoledne, tedy šli jsme si prohlédnout město a podívat se, jak probíhají volby. Před volební místností bylo shromážděno plno lidí. Bukurešťané, kteří už vykonali svou občanskou povinnost, stáli zde v hloučcích a hovořili spolu. Muži, ženy, vojáci i civilové. Najednou jeden voják roztáhl harmoniku, několik mladých lidí se chytlo k tanci zv. „sarba“ a v okamžiku už jsme nestačili obdivovat jejich bystré nohy, přesně vyšlapávající taneční figury. A další a další se přidávali. Staří, mladí, tu neděli se celé Rumunsko radovalo.

O sběr a studium lidových písní a tanců je v Rumunsku velice dobře postaráno. Řekl bych lépe než u nás. Státní folkloristický ústav v Bukurešti je vědeckým střediskem práce v tomto oboru. Ústav organizuje sběr písní a tanců a vědecký kolektiv tohoto ústavu pak sebraný materiál zpracovává. Co u nás bylo dosud, myslím, hodně opomíjeno, to jsou zvukové záznamy lidových zpěváků a kapel. Bukurešťský ústav nahrává si zpěváky a hudebníky v terénu na voskové válečky a z těch si pak pro studijní potřeby přetáčí gramofonové desky. Dnes má ústav již několik tisíc takových zvukových snímků. Pracovníci ústavu zkoumají pomocí těchto záznamů techniku lidového rumunského zpěvu a snaží se o vytvoření jakési národní pěvecké školy. Nedávno byl vytvořen při tomto ústavě soubor lidových písní a orchestr lidových nástrojů, který jsme měli možnost slyšet na Pražském jaru 1950. Tyto soubory jsou jednak reprezentačními tělesy rumunského lidového zpěvu a hudby a jednak slouží ústavu k praktickému vyzkoušení různých theoreticky již zpracovaných problémů, na př. jak vyučovat lidovému zpěvu a pod. Snad by u nás při Ústředí lidové tvořivosti mohl být zřízen také podobný výzkumný ústav. Jsem přesvědčen, že by svými pracovními výsledky obohatil naši folkloristickou vědu a že by jimi také pomohl naší nové lidové tvořivosti.

*

Všude, kam jsme v Rumunsku přišli, setkávali jsme se s upřímnou láskou k Sovětskému svazu. Sovětský svaz — náš učitel a vzor, heslo mírumilovných národů, je také heslem rumunského lidu. Abych uvedl několik příkladů z oblasti umění, z oblasti lidové zábavy:

Při naší návštěvě bukurešťského střediska mládeže byl uspořádán takový přátelský večer. Povídalo se o mládežnických problémech obou zemí a do programu byly zařazeny též umělecké vložky. Zahrál mladý rumunský violoncellista, zahrál náš klavírista Panenka, zazpíval VUS a potom vystoupila jedna veselá, mladá rumunská soudružka, a co

myslíte, že zpívala? Sovětské častušky. Ty rozto- milé sovětské písničky, které jsou prototypem so- cialistické, optimistické písně a které jsou vzorem pro lidovou písňovou tvorbu národů budujících so- cialismus.

A druhá věc, o které bych se chtěl v této sou- vislosti zmínit, jsou rumunské orchestry v resta- racích. Myslím, že tu zas hodně působil sovětský vzor. Jsou složeny hlavně ze smyčcových nástrojů a v takovém složení jsou schopny hrát dobrý, zá- bavný, řekl bych, estrádní program. Nepředstavujte si nějaké symfonické orchestry. To jsou šesti- až osmičlenné orchestry, které vám zahrají k poslechu i k tanci. Nové sovětské písně, valčíky i tanga a řeknu vám, že když spustí nějakou tu rumunskou „sarbu“ nebo „hora mare“, tak vám nohy pod sto- lem v klidu nevydrží. A v Rumunsku se lidové ta- neční melodie v restauracích hodně hrají.

Stejně tak se mně líbil způsob, jakým rumunští skladatelé komponují nové masové písně. Tam ne- jsou masové písně jenom do pochodu. Skladatelé se často přidržují lidových hudebních forem a ty na- plňují jak novým materiálem melodickým (ovšem komponovaným v duchu lidových hudebních tradic), tak samozřejmě i novým obsahem v textu. Tako- vým způsobem pak vznikne masová píseň, která začíná formou „doiny“ — to je druh pomalé rumun- ské písně — končí rychlou „sarbou“ jako refrénem

a zpívá třeba o všedním, ale radostném životě ru- munských družstevníků. Myslím, že by naše mlá- dežnické soubory potřebovaly také více těchto „ne- pochodových“ písniček.

*

Nakonec bych se chtěl ještě zmínit o krásném rozloučení, které nám připravila rumunská mládež města Oradea. V Oradeu, městu ležícím při ru- munsko-maďarské hranici, jsme vystupovali napo- sled. Už když jsme tam přijeli, očekávaly nás na vyzdobeném nádraží zástupy místní mládeže s pra- pory a česky psanými standartami. A při zpáteční cestě jsme celou trať z hotelu až na nádraží pro- jízďeli, a bylo to aspoň 10 minut jízdy autobusem, alejí sovětských, rumunských a československých vlajek. Tak opravdu srdečný projev přátelství, jaký nám jako zástupcům československé mládeže a ce- lého československého lidu připravili soudruzi z Oradea, jsme sami ani v duchu nečekali. A po všech těchto krásných okamžicích bratrského při- jetí v Rumunsku jsme si při zaznění „Z národů ať jsme různých...“ na nádraží v Oradeu znovu uvě- domili skutečnost, že národy budující socialismus spolu se všemi mírumilovnými lidmi celého světa, vedeni velikým Sovětským svazem a generalissem Stalinem, stojí neochvějně a nekompromisně na straně míru, že jsou odhodlány za mír bojovat a svě- tový mír si také uhájít.

ÚSPĚCH NOVÉ RUMUNSKÉ DRAMATURGIE

Jako všechny oblasti života, tak i divadla lidově demokratických států procházejí dobou revolučních změn, jejichž společným cílem je heslo »divadlo lidu«. Problém dramaturgický je zde nejpálčivější — je třeba nových autorů a nových her, aby vyjádřily nový život nové spo- lečnosti. A každá taková dobrá nová hra je vítězstvím na cestě lidové demokracie k socialis- mu, každá taková nová hra je příkladem a školou i pro ostatní národy, kráčející stejnou ces- tou za stejným cílem. Z toho důvodu přinášíme zprávu o vynikající novince rumunského jeviště.

Rumunské »Armádní divadlo« inscenovalo hru Laurentia Fulgy »Poslední zpráva« (»Ultimul Mesagiu«). Mimořádný význam této hry spočívá v tom, že autor vysoce uměleckým způsobem uvedl do ru- munské dramaturgie nové thema, že dovedl vystih- nout význam dělnické třídy v boji proti válečným štváčkům, proti nepřítelům Sovětského svazu.

Průbojnost Fulgova dramatu je v tom, že demas- kuje lidi typu plukovníka Rudeanu a tím nabádá k ostrážitosti proti nepříteli, jenž je sice poražen, není však dosud zcela zneškodněn.

Děj hry odhaluje ničemné cíle Antonescovy vlá- dy, paktující se s hitlerovci, a vrcholí obrácením zbraní rumunského lidu, který po boku vojinů Rudé armády rozdrtil fašisty.

Ve hře je důsledně vyznačována stranická a třídní příslušnost jednajících osob. Mezi představitele ši- rokých mas dělného vesnického lidu, kteří jsou hná- ni do války a nevědí proč, vloudí se exponenti na- cistů — selští zbohatlíci. Ale v řadách vojáků jsou neohrožení příslušníci strany, jako četař Bogdan, horlivě uvědomující soudruhy vojáky a připravující je na chvíli, kdy obrátí zbraně proti těm, za jejichž zájmy je reakcionářští důstojníci ženou na smrt a ohlupují demagogickými hesly, jako »Hranice Ru- munska jsou u Stalingradu«, »Rumunsko se musí rozšířit až k Volze« a pod.

Vedle této reakce odhaluje však autor i reakci jiného typu. Jsou to ti, jež sami o sobě s oblibou pro- hlášují, že jsou apolitici, že jsou neutrální. Ústy autorovými je nad nimi vysloven soud rumunského

lidu. Neboť ve vztahu k nepříteli, ve vztahu k fa- šismu není neutrality — lze být jen pro nebo proti!

Ve hře je vylíčen i typ čestného intelektuála, ka- pitána Zarandu. Zprvu váhá, je zaslepován falešný- mi hesly, slepá poslušnost vůči představeným, všte- povaná ve vojenských školách, brání mu jednat po- dle vlastního přesvědčení. Ale pod vlivem strany se mění, poznává své chyby a umí je napravit obětavým bojem po boku Rudé armády.

Chybu hry spatřujeme v tom, že postava komu- nisty Bogdana ztrácí v průběhu hry na průbojnosti, není patřičně zdůrazněn vliv strany na uvědomění vojáků a svržení Radescovy vlády. Až závěr hry neobyčejně výstižně líčí bratrství sovětského a ru- munského lidu v společném boji.

Zdařile je charakterisován plukovník Radeanu, představitel měšťácko-velkostatkářské armády, kte- rý se po ztroskotání plánů marně snaží uniknout trestu útekem do amerického pásma.

Dobře jsou vystiženy postavy rumunských voji- nů — zemědělců. Někteří zaplatí životem za blázní- vé sny rumunských kapitalistů, ale většina se jich vrací do vlasti s otevřenými očima. Poznali jedinou správnou cestu a vrací se k radostné přeměně své vlasti v socialistickou zemi.

Správná charakteristika sovětských vojinů, tak ostře kontrastující s charakteristikou představe- lů fašistické armády německé, patří k největším kla- dům této pozoruhodné novinky rumunského jeviště.

(Z rumunského časopisu Contemporanul přeložil Cyril Boček.)

ZKUŠENOSTI ZE SOUTĚŽE TVOŘIVOSTI MLÁDEŽE

Pěvecké soubory

A. A. Ždanov:

„Lidové písně jako hudební organismus nejsou skladbami jednotlivých hudebně tvůrčích talentů, ale dílem celého národa a celou svou skladbou jsou velmi vzdáleny hudbě umělé následkem vědomého napodobování vzoru, vlivem školy, vědy, rutiny a reflexe. Jsou to květy určité půdy, jež přišly na svět jakoby samy od sebe, vyrostly v plném lesku bez nejmenší myšlenky na autorství, skladatelství a tedy málo podobny skleníkovým, pařeniškovým plodům učenné skladatelské činnosti. Proto v nich nejvýrazněji působí naivita tvorby a ona, jak výstižně řekl Gogol v „Mrtvých duších“, svrchovaná moudrost prostoty, hlavní půvab a největší tajemství každého uměleckého díla. Jako lilie ve své cudné a nádherné vznešenosti zastíňuje trpyt brokáty a drahokamů, tak lidová hudba svou dětskou prostotou je tisíckrát bohatší a silnější než všechna chytráctví školské velemoudrosti, hlásané pedanty v konservatořích a hudebních akademích.“

(A. N. Sěrov, „Kritické stati“, sv. III, str. 1391.)
Přetištěno z publikace A. A. Ždanova O umění.

Brněnské závěrečné kolo Soutěže tvořivosti mládeže bylo zkouškou správného zaměření a práce našich svazáckých souborů. Ukázalo se, že linie je správná a že přinesla nejkrásnější výsledky, že z nadšení mladých lidí vyrostly základy masové lidové tvořivosti, skutečného lidového umění. To byl nejradostnější poznatek. Takový poznatek však také velmi zavazuje. A tu je nutno povšimnout si aspoň ve zkratce nedostatků, které ještě práci znešvarují, které jí ubírají na umělecké úrovni, a tím i na přesvědčivosti. Je nutno také podotknout, že se dosud jeví některé stopy nepřesné ideové práce v souborech, zejména pokud jde o výběr materiálu.

Nejzávažnějším problémem je dosažení skutečného uměleckého mistrovství. Ukázalo se, že technická dokonalost mládežnických souborů stále ještě nedosahuje mistrovské úrovně. Ukázalo se, že dosud někdy je zpěv považován jednostranně za agitační prostředek, při čemž pod dojmem agitace se rozumí předkládání hlučných budovatelských frází, křiklavého falešného elánu a pod. V důsledku toho soubory často spíše křičí, než zpívají. To je ovšem nesprávná linie. Jak můžeme lidi přesvědčovat suchým, hlučným, úmorným a jednotvárným přednesem, který i při nejlépe míněném obsahu se u méně uvědomělých lidí setká spíše s odporem než s nadšením přijetím? Dnes je nutno přesvědčovat všechny ty, kteří dosud stojí mimo, a toho nedosáhneme frázovitostí. Podobně jako nikoho nepřesvědčíme frázovitým úvodníkem, tak také úspěchu nedosáhne nudným přednesem. Obsah a forma jsou prostě nerozlučně spjaté, kdo nezpívá dobře technicky, ten stírá i obsah, a naopak.

S tím souvisí i další nedostatek: že soubory málo přemýšlejí o tom, jak by měly jednotlivé písně zpívat. Spokojují se s prostým odzpíváním bez odstínění, bez výrazu a ovšem také bez skutečné jiskry mladého elánu. Pomalé i živé písničky se zpívají středně rychle, lyrické i pochodové stejně unyle a hlučně atd. Tím se ovšem ztrácí obsah písní. Sotva lze chtít přesvědčovat Sulikou, zazpívanou jako bojový pochod. Špatný přednes znemožní vysvětlení jejího symbolického smyslu. Je to totéž, jako kdybychom úvodník chtěli vydávat za lyriku. U každé písně je nutno podrobně prodiskutovat její obsah, její funkci a z toho vyvodit, jak se taková píseň má zpívat, kde je třeba odlišit náladu.

Je samozřejmé, že ruku v ruce s tím kráčí i poža-

davek technický: naučit soubory odlišovat slabý a silný zpěv, měkkost a údernost. To je také záležitost technická. Udýchané, hrubé hlasy nebudou nikdy zpívat jemně, kdyby se o to sebevíce snažily. To, co umí až příliš dobře naše pěvecká tělesa jako PSMU a čeho občas nadužívají, toho většina svazáckých souborů neumí užívat vůbec nebo jen v nedokonalé míře.

Také otázka správného výběru je dosud živá. Ukázalo se, že částečně vinou neúplně fungující distribuce — soubory nevědí, co zpívat, že místo objevování nových národních písní zpívají tisíckrát omílané a známé písně, které slyšeli členové souboru někde jinde, že opakuji stále tytéž budovatelské písně (i když jich není dosud mnoho, je jich u nás přece více než tři, čtyři, které jsme nejčastěji slyšeli), přede vším pak, že soubory neumějí odhadnout správně své schopnosti. Tak na příklad je častý případ, kdy malý soubor bez hlasové průraznosti zpíval hlučné pochody, vyžadující velkého obsazení, a mohutné sovětské kantáty. Je pochopitelné, že jejich obsah nemohly vystihnout už jen proto, že jim k tomu nestačily hlasové a technické možnosti. Soubory, pracující čtvrt roku, se snažily o složité umělé sbory (častá chyba zejména u vojenských souborů) atd.

Všechny tyto chyby mají svůj pramen a vysvětlení v jedné zásadní zkušenosti: že totiž soubory ve své většině neuměly dosud dobře využít znalostí a schopností odborníků. Velká většina souborů pracuje na svou vlastní pěst. Iniciativa je samozřejmě správná a nejde naprosto o to, že bychom chtěli radit, aby se svazáci nedávali do práce, nemají-li odborného poradce. Právě naopak: je třeba zdravého jádra a úspěšného začátku, aby vůbec vznikly předpoklady pro navázání styku s odborníkem. Naproti tomu však by bylo správné, kdyby se vedoucí souborů obraceli s žádostmi o radu na okresní a krajské hudební odborníky, aby byli v užším styku i s celostátními příslušnými organizacemi. Je mnoho učitelů hudebních škol, hudebních patronů, členů oblastních divadel i jiných lidí, kteří by se rádi zapojili do práce a dělají vše, co je v jejich silách. Ale soubory jako by o nich nevěděly, nehlásí se o radu a pomoc. Tato izolovanost práce je jednou věcí, kterou bude nutno odstranit. Současně je však třeba podotknout, že jen malé procento umělců skutečně pracuje nebo chce pracovat se soubory; že mnozí dosud nenašli cestu a uzavírají se mezi své odborné problémy. Také zde je třeba mnoho napravit.

Často jsme se setkali s nedostatkem materiálu. Při diskusích se ukázalo, že zpěvníky nejsou v okresních městech, zejména v těch menších, k dostání nebo jen jeden, dva nejznámější. Distribuce tu zřejmě nefungovala — především vinou knihkupců — dost dobře. Tyto nedostatky budou v nejbližší době odstraněny, mimo jiné zřízením krajských prodejen ČSM. Je však nutné, aby také soubory a jejich vedoucí byli aktivnější, aby dovedli bez vybídnutí napsat do Prahy nakladatelství, aby sháněli písničky prostřednictvím knihkupce, okresních osvětových inspektorů atd. Mnoho souborů čeká pasivně, až k nim materiál spadne s nebe. V nejlepším případě napíší rozhlasu, ten ovšem nemá prodejnu materiálu, a tak i při nejlepší vůli musí odkázat znovu na nakladatel-

ství, čímž celá iniciativa skončí; dál už se nikam nepíše. Krátce řečeno: je třeba, aby soubory jevíly více aktivity ve snaze zvýšit svou úroveň — jak pokud jde o pomoc odborníků, tak pokud jde o materiál. Je zřejmé, že totéž se týká zvýšení ideové úrovně souborů; v Brně mělo ještě malé procento členů FO nebo závazek, že jej složí. Je nutné, aby co nejdříve byl skutečně každý člen souboru nositelem FO.

Mohli jsme jen stručně probrat potřeby a nedostatky souborů. Zmínili jsme se především o záporných zjevech. To proto, že o kladných stránkách STM se již mnohokrát mluvilo. Chceme dnes zlepšit práci. A tento účel má i náš článek.

DROBNÉ ZPRÁVY

REPERTOÁR JE ZÁKLADEM PRÁCE DIVADLA.

Ústřední výbor Vsesvazové komunistické strany bolševiků položil tuto thesi jako nejdůležitější pro práci sovětských divadel ve svém známém usnesení z roku 1946 a sovětská divadelníka sledují stálou kritikou a sebekritikou její aplikaci. Diskuse o tom probíhá hlavně na půdě uměleckých časopisů, jako je *Litěraturnaja gazeta*, *Sovětskoje iskusstvo* a *Těatr*. V nynější době, kdy klademe tak veliký důraz na současnou původní tvorbu v repertoáru našich divadel, mohou nám být výsledky této sovětské hodnotící diskuse cenným poučením. Usnesení a jeho aplikace klade značný důraz na práci dramatických sekcí svazu spisovatelů, v nichž má být posouzena každá nová hra před odevzdáním divadlu. V devátém čísle *Těatru* podrobněji ostré kritice práci této sekce v Leningradu. Redakce časopisu kritizuje hlavně vztah významných dramatiků k této sekci. Dramatičtí autoři, kteří mají za sebou řadu scénických úspěchů, podceňují práci této sekce, vyhýbají se posuzování svých děl v tomto plenu a odevzdávají je potají přímo divadlům. Důkazem toho je, že z osmdesáti her, které prošly v minulém roce kritikou sekce, je většina prvotin mladých autorů. Článek *Těatru* konstatuje, že z počtu osmdesáti posuzovaných her zaslouží jen asi tři pro svou ideově uměleckou hodnotu scénické provedení. Vedoucí dramatikové leningradští nemají správný vztah ke kritice. Odstrašujícím příkladem toho je červnová příhoda z leningradského výboru pro umělecké záležitosti. Byla tam kritizována hra odpovědného sekretáře dramatické sekce G. Trifonova. Když měli promluvit přítomní členové byra sekce B. Cirkov a D. Ščeglov, odmítli projevit svůj názor s odůvodněním, že autor přes veškerá napominání a upozorňování odmítal dát hru k posouzení orgánu dramatiků, kterého je sekretářem. Podobné případy nebyly ojedinělé. Situaci zhoršoval ještě ignorující vztah vedení leningradských divadel k práci sekce dramatiků. A u divadel se počíná projevat i náprava tohoto stavu. Leningradské obecnstvo uvidí

už na počátku této sezóny asi šest původních her s aktuální problematikou.

Tato sovětská zkušenost by měla být silným mementem našim divadlům i dramatickým autorům. Sekce dramatiků při Svazu československých spisovatelů je nejpovolnějším forem pro konstruktivní kritiku původních her. Přesto však ještě mnozí dramatikové a mnohá divadla nechápou dobře její význam a pod vlivem buržoasních přežitků nezdavě vzájemné konkurence se vyhýbají podnětné kritice v tomto plenu. Příklad sovětského postupu v této situaci nám musí být příkladem pro řešení situace naší. (JV)

TŘINECKÝ HUTNÍK DRAMATICKÝM AUTOREM

Polský tisk referuje o úspěšné hře polského hutníka z Molotovových závodů v Trinci **Adama Wawrocze** »Złociniec«. Wawrocz si pro ni zvolil látku z dělnického prostředí za okupace. Nyní se hra dostává na polské scéně.

PORADNA PRO POLSKÉ DIVADELNÍ OCHOTNÍKY

byla zřízena při státním divadle v Poznani. Vedle běžných rad vypracovává ochotníkům inscenace her, programové plány atd.

NOVÉ DOLNONĚMECKÉ DRAMA.

Ministerstvo školství v Meklenburgu vypsaló soutěž pokrokových lidových dramát v dolnoněmeckém dialektu. Na třetím zasedání dolnoněmeckých divadelníků v Meklenburgu bylo konstatováno, že podle dosavadních výsledků soutěže jsou již tři dramata k dispozici pro premiérové představení dolnoněmeckých scén v době od 23. do 28. října. Jsou to: »Fettig Fingerne« od E. Vollsdorfa, »Klor Schip« od F. Kummerowa a »Vörrecht« od K. Grützmachra.

S PÍSNÍ MÍRU

Jsi-li mlád, hledáš společnost stejně mladých a stejně veselých lidí. Neumíš si představit, že bys mohl žít samotářsky, odtržen od kolektivu. A jsi-li ještě k tomu svazák, přijdeš

určitě jednoho dne do některého svazáckého souboru. Zatoužíš po tom, společně se bavit, zatoužíš po tom, zpívat horníkům a zemědělcům, dětem ve škole a škodovákům a dávat jim po jejich denní práci chvíli pobavení, zatoužíš potěšit písničkou všechny ty krásné lidi naší vlasti, kteří nadšeně budují šťastný život a novou zem. Přijdeš do souboru po prvé a seznámíš se s úderníci Věrou a s Janou, která pracuje na pásu mládeže, seznámíš se s Mildou, Zdeňkem, Ludvou a Jiřím a poznáš, že dirigent Mirek je právě tak veselým svazákem jako ty. Přijdeš po druhé, po třetí, uděláš úspěšné hlasovou zkoušku, jedeš se souborem na první zájezd a zakrátko si mezi ostatními připadáš jako starý člen, zakrátko jsi členem toho radostného kolektivu, který bys nevyměnil za nic na světě.

Soubor ČKD Stalingrad (dříve Perun) existuje už více než pět let a za tu dobu získal hezkou řádku zkušeností. Svou práci si plánuje a snaží se, aby se členové na zkouškách naučili více než jen tu písničku, která se právě cvičí. Na každou zkoušku přijde profesorka F. Krýsová, která vede v souboru hlasový výcvik. Učí správně dýchat, hospodařit s dechem a správně posazovat hlas. Potom si všichni zazpíváme nějakou písničku, je to obvykle ta, kterou má soubor právě v oblibě a zpíváme ji tak dlouho, dokud se nám nezalíbí zase nějaká jiná. A pak už Mirek rozbálí svazek not, rozdájí se jednotlivé party, povíme si něco o písničce, kterou budeme zpívat, není-li česká, povíme si její obsah a vysvětlíme si, proč ji zpíváme, a začneme nacvičovat. Obvykle se rozdělujeme na dvě části, s chlapeckým sborem cvičí Mirek a s dívčím jeho zastupce Míla. Práce tak jde rychleji. Ke konci zkoušky se celý sbor spojí a všechny čtyři hlasy zpívají dohromady. Někdy je část zkoušky věnována přípravě na FO, protože jsme se zavázali, že do konce února všichni členové souboru stanou se nositeli Fučikova odznaku.

Nejkrásnější ze všeho jsou však zájezdy a vystoupení. Tady teprve poznáš, zda jsi svou práci dělal dobře. Tady se seznámíš se spoustou lidí, kte-

ré jsi dříve nikdy neviděl, ale kteří ti tisknou ruku a nechťejí tě pustit s jeviště. Po úspěšném vystoupení tě nic nerozzlobí. Je-li zima, zatančíš si kolečko, přišli-li, vlez do autobusu a zpíváš tam všechny písničky, které umíš, do té doby, dokud se neodjede. A celou cestu se pak vypráví a zpívá! Takové návraty do Prahy jsou skutečně nepomenutelné. Stávalo se často, že jsme z některého zájezdu přijeli až ve čtyři hodiny ráno. Tu se člověk umyl, nasnal a šel do zaměstnání právě tak, jako jiný den. Ani nezabručel. A to všechno udělalo dobré vystoupení.

Poznáš, že lidé, kteří mají rádi zpěv jsou všude, i když se ti na první pohled zdá, že jsou někde chladnější a nedůvěřivější. Stačí, abyste jim zazpívali dobře pěknou písničku a rozeběhají se, rozžárí. A toto pravidlo platí o všech lidech světa. Zpívali jsme Rakušánům, zpívali jsme mladým Němcům a Polákům v Žitavě a zpívali jsme delegátům, kteří jeli na mírový kongres do Varšavy. Každé takové vystoupení se stalo mohutnou mírovou manifestací a každé skončilo voláním slova: mír! A to je největším úkolem všech svazáckých souborů a tedy i našim. Písni bojovat za mír.

Opravdu, i písni se dá bojovat. Poznali jsme to v Rakousku. Dokázali jsme svým vystoupením pomoci založit mírový výbor a posílili jsme mírový tábor rakouských dělníků a mládeže. Poznali jsme to také v Žitavě, odkud jsme si přivezli kromě adres, darů a pionýrského šátku, také dvě německá slova: »Freundschaft, Frieden.« »Přátelství a mír.« A poznali jsme to také, když jsme zpívali mírovým delegátům. Bylo to večer, vlastně už v noci, kdy všichni ti Francouzi, Američané, Italové, Číňané a ostatní večereli v nejlepších pražských hotelích a čekali na další letecké spojení do Varšavy. Zpívali jsme čínskou píseň a dostali jsme od tří mladých Číňanů jejich bojový odznak. Zpívali jsme černošský spirituál a vysoký černoch nám přinesl láhev vína. Vypili jsme ji společně na zdraví míru. Italský poslanec k nám pronesl krásnou řeč, ve které nás nazval mládeží míru, a mnoho malíckých mírových holubiček se od delegátů přestěhovalo na klopý našich kabátů.

Poslední část roku nám přinesla ještě jednu velikou změnu. Od prosince 1950 jsme se stali závodním souborem velkého závodu Pražského kraje, závodu ČKD Stalingrad. Zavázali jsme se při této příležitosti, že se budeme starat o kulturní život závodu a že budeme také zajišťovat na patronátní okres závodu Sedlčany.

A abychom mohli tyto úkoly dobře plnit, přecházejí všichni členové souboru do závodu ČKD Stalingrad, kde pracují na nejrůznějších místech. Zavazují se, že budou svou práci vykonávat co nejlépe. *Hana Sedláčková.*

CO NÁM PŘINESLO ŠKOLENÍ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI V OPAVĚ NA LAŠSKU

»Naše školení začíná ve dnech, kdy jsou v nás ještě dojmy z II. světového

sjezdu obránců míru. Je zahájeno v době, kdy celý Ostravský kraj je v bitvě o vytěžení 15 milionů tun uhlí, kdy se organizuje velký nábor do hutnictví a hornictví. Tím je dán směr celé naší práce a je pro nás závazkem, že i my týdne školení co nejvíce pracovní využijeme a uvědomíme si, co chceme práci v našem oboru dosáhnout.

I my můžeme přispět k udržení světového míru. Víme, že nejen na poli kulturním, ale i na pracovních můžeme povzbudit rozvoj lidové tvořivosti. Budeme-li umět tvořit nové písně a tance, budeme také iniciativně zlepšovat práci v továrnách, dolech, na všech svých pracovištích.

Radost z úsilí a budování zachvátí všechna pracoviště. Tento kurs nás zavazuje k tomu, abychom vytvořili základnu pro tvoření nových kulturních hodnot. I přes překážky jdeme vpřed pod vedením našeho presidenta soudruha Klementa Gottwalda a pod vedením komunistické strany, která nám dává příležitost, abychom se zanícením, opravdově a uvědoměle přenášeli lidové umění dál ve prospěch naší budoucí socialistické vlasti!«

Po tomto projevu soudruha Bonuše souhlasili všichni posluchači s tím, aby školení mělo ráz brigády. — A opravdu byla každá minuta po dobu celého týdne plně využita. Začínali jsme ráno v 7,30, celodenní zaměstnání končilo ve 22 hodin, instruktorský sbor mívá večerku tak kolem 23. a 24. hodiny, neboť hodnotil spolu se samosprávou průběh celého dne a připravoval program na den příští. I polední přestávky jsme využívali buď k diskusím, nebo k opakování tanců. V diskusích nám pomáhali soudruzi instruktoři, jimiž byli většinou členové Vypáčkova tanečního souboru. Každý z nich však měl ještě svou funkci při školení. Tak na př. soudružky výtvarnice připravily výstavku Alšových a Mánesových reprodukcí lidových krojů a vůbec výstavku hodnotných kreseb našich lidových umělců — avšak také několik obrazů a pohlednic špatných, kýčovitých, abychom se naučili rozpoznávat pravé lidové umění od paumění. Kromě toho pak bývali instruktoři při všech nácvicích tanců, aby mohli ihned opravovat a vysvětlovat a aby se vůbec tak značný počet — 80 účastníků — zvládl.

Program dne a večera byl opravdu bohatý. Odborné přednášky z oboru lidové tvořivosti měl hlavně soudruh Bonuš, také mezi nás přišli soudruzi místní, na př. soudruh Kurš z Ostravského divadla, který nám v přednášce přiblížil socialistický realismus; soudruh Rohel nám velmi hezky vyprávěl o životě horníků v dřívějších dobách a o jejich lidové tvořivosti. Přišla i soudružka Korniová, které vděčí mnohé ostravské soubory za to, že si mohly pořídit původní kroje. Snad nejvíce očekávaná byla přednáška soudruha Nahodila, která z počátku budila v žácích obavy, že bude velmi těžká. Ale soudruh Nahodil, který vystudoval v Sovětském svazu,

přednášel o národopisu, jako vědě socialistické, velmi srozumitelně a jeho přednáška nám osvětlila mnohé dosud zmatené pojmy. Víme již, že národopis je věda, která konečně i u nás, jako v Sovětském svazu, dostala své čestné místo a že jako věda je zcela jiná v naší společnosti než ve společnosti kapitalistické. I samé slovo národopis bylo mnohdy vulgarisováno. Stále také zůstávalo nepochopeno a nevyjasněno slovo folklor, jehož správný význam jsme si rovněž vysvětlili a v diskusích po přednášce nám již bylo jasné, že nemůžeme říkat skupinám, které zpívají a tančí, folkloristické skupiny, neboť folklor je pouze slovesné lidové umění, t. j. říkanky, pohádky, pověsti a pod. Nebudeme již také říkat národopisné soubory, ani Národopisné slavnosti ve Strážnici, protože to nejsou soubory a slavnosti vědeckého rázu, ale budeme používat názvu soubory lidové tvořivosti, Přehlídky lidové tvořivosti ve Strážnici atd.

Všichni jsme byli velmi spokojeni s přednáškami soudruha Bonuše, velmi dobře se nám poslouchaly, neboť byly prokládány ukázkami písní a hudby. Pro praktické ukázky byly vybírány typické písně pro ostravský a lašský kraj, rovněž tak tance. Dosti času bylo věnováno ukázkám buď špatných písní, neb lidových písní špatně upravených, abychom si mohli ihned tyto rozdíly srovnat a dále je dobře rozeznávat. Kromě jiných lašských písní naučili jsme se písničku, která se nám všem velmi líbila a na které jsme si ověřili onu přirozenou krásu lidové poesie:

Přijdu do hospody, stanu vedle kola,
muj milý tancuje, něboji se Boha.
Tancuje, vyvíja,
vybira švarnější, mě mija.

Přijdu do hospody, stanu tam u slupa,
muj milý tancuje, kramlíčkama cupa
cup, cup, cup, ma mila
už se naše láska skončila.

»Prostota písně, to je znak pravého umění,« tak nám to zdůrazňoval soudruh Bonuš, a my dnes již všichni chápeme, že nestojí za nic takové písničky, kde se zpívá: »už je to všechno marné, vy krásné oči černé...«, až půjdu bez tebe létem širým světem...« a tak všelijak podobně!

Velmi rádi jsme mezi sebou přivítali soudruha Juráška, kterého jsme již znali, neboť pro nás připravuje velmi hezké pořady lidové tvořivosti v brněnském rozhlase.

A což teprve při ukázkách krojů — přirovnali jsme si ony t. zv. švárázy a v nich tančené veliké ty rytmičky nebo formalistické tanečky k našim krásným původním krojům nebo ke krojům stylisovaným, které nejsou o nic méně hezké, musejí však vycházet z původního stylu. Zde jsme si uvědomili, jak zcela jinak se pohybuje člověk v pravém, krásném kroji.

Na celém školení byli s námi stařečkové Kroupala a Šablaturová. Večer nám ukazovali, jak oni tancovali

— ale kdepak — jak oni stále ještě tancují, co je na tom, že jim bude už něco k šedesátí — oni tančili celý život — měli to štěstí, že se na jejich samoty nedostala ona proslulá »západní« kultura, a tak byly krásné tance a zvyky tamějšího lidu zachovány. Když jsme viděli tyto dva stařečky tančit, mnozí i sami nad sebou zapochybovali a řekli si: »Do smrti nebudu tak krásně tančovat, měl bych toho nechat.« Ale vzápětí uznali, že tomu tak není a že lidové umění je blízké nám všem. A my stojíme dnes před velkým úkolem. Naučit se od našich stařečků písně a tance, zapsat je a rozšiřovat, aby se lidová tvořivost stala součástí života příští generace.

A toto školení nám dalo základ, jak se máme tance toho kterého kraje učit. Soudruh Bonuš říká, že se musíme naučit vyhmátnout charakter. To jsme si také ověřili přímo na místě, že skupina z Libhoště tančila jinak než Ostravice, ta zase jinak než Hřava a pod., i když to byly tance třeba i někdy velmi podobné neb melodie skoro stejné. Na některých tancích jsme si zase ukázali, že se mohou stát tanci národními, neboť se vyskytují téměř v každém kraji a mohou se stát majetkem celé naší republiky, na př. polka už takovým národním tancem je a právě tak se jim může stát mazurka, šotyška, kvapík, ruská polka, kterou nás naučil ostravský soubor, a snad i saroš, který jsme objevili u souboru z Petřvaldu. U tohoto souboru se nám líbilo, že chlapci, horníci, tančili ve svých svátečních hornických krojích.

A tak přímo na souborech, které k nám večer zajížděly, jsme si ukazovali, co dělají dobře a kde je třeba nápravy. U děvčat z Kopřivnice nás překvapil krásný slezský hlasový timbr. Soudruh Havel, vedoucí souboru, nám potom vysvětlil, jak tomu zpěvu učí. Již v diskusích jsme si vzájemně vyměňovali zkušenosti a z řad žáků přišel návrh, aby všechny soubory vydávaly svoje časopisy a mezi sebou si je pak vyměňovaly, aby vlastní zkušenosti a dobré podněty k práci mohly být co nejrychleji dávány k dispozici všem souborům.

O ostravickém souboru jsme slyšeli již dříve, ale i zde nám vedoucí Věra Šejvlová znovu řekla o vzniku souboru a o tom, jak pracují a jak jim pomohly v jejich práci prověrky v souboru. Soudruh Socha ze Lhotky zase na základě zkušeností z týdenního školení rozdělil funkce členům souboru, aby všechno nezáviselo na něm a mohl se věnovat více sběratelské činnosti.

Zkrátka, všichni, jak vedoucí souborů, tak ti, kteří ještě v souboru nepracovali, si odnesli z tohoto školení tolik zkušeností, že kdyby jen čtvrtina těchto zkušeností byla využita v praxi, byl by to velký přínos pro práci našich souborů lidové tvořivosti.

A my všichni budeme pracovat s chutí, protože víme, jak na to. Víme, jak má vypadat organizace souboru, jak má vypadat vzorná zkouška souboru, kterou nám ukázali Vycpálkovi.

Jen nás trochu mrzí, že nebudeme moci brzy přečíst všechnu literaturu, kterou nám soudruh Bonuš doporučil a připravil nám dokonce její seznam. Ale číst budeme. Přesvědčili jsme se zde také o tom, že jedním z největších pomocníků pro soubory je kniha. A že to myslíme doopravdy, to se objevilo i v závazcích, které odevzdávali účastníci kursu osvětovému inspektorovi soudruhovi Kuděláskovi. Mnoho soudruhů se kromě odborné práce zavázalo i k tomu, že založí ve skupinách a souborech čtenářské kroužky a že budou číst knihy Fučíkova odznaku, aby se jich co nejvíce mohlo stát nositeli FO.

A tak bych mohla psát ještě dlouho o tom, co nám školení v Opavě přineslo a co pro nás znamenalo. Můžeme říci, že jsme splnili závazek, který jsme si na zahájení školení dali, využili jsme dokonale tohoto bohatého týdne — a získané zkušenosti se jistě projeví v práci každého z nás.

Květa Siglová

KRAJSKÝ UMĚLECKÝ SOUBOR V PLZNI

Na sklonku minulého roku, přesněji řečeno na začátku měsíce října, vznikl v Plzni nový mládežnický soubor — Krajský umělecký soubor ČSM. Příčin jeho vzniku bylo několik. Ovšem, tou nejzávažnější příčinou bylo to, že nemáme v Plzni ani na Plzeňsku takový soubor, který by byl s to vhodně reprezentovat ČSM, který by byl kdykoliv připraven zaskočit v danou chvíli a který by mohl být postaven na úrovni souborů pražských, brněnských a často i jiných krajů. Dále jsme chtěli v tomto souboru sloučit všechny prvky naší lidové tvořivosti. Totiž, aby v tomto souboru byl kolektiv pěvecký, taneční, lidová muzika a kolektiv dramaticko-politický.

Jiným důvodem byla snaha po zno-uvuvedení v život lidové písně a tance z Plzeňska; domnívám se totiž, že každý kraj má své oficiální sběratele, kteří jeho tvořivost zveřejnili do té míry, že se ví o jihočeských, východočeských, středočeských a chodských písních a tancích, ale Plzeňsko samotné je v tomto směru nesmírně chudé, i když tím nijak nechceme snížit záslužnou práci skladatelů Bradáče, Blechy, Floriana, Bortovského a j.

Konečně jistě velkým důvodem byla i snaha po vytvoření instruktážního tělesa, které by bylo schopné dodávat menším souborům vedoucí, materiál, rady a pokyny. S tímto programem činnosti byl uskutečňován také nábor do souboru.

V polovině října zkoušely již všechny sekce souboru. Pěvecká, čítající 80 členů za vedení soudruha Miroslava Šmída, taneční, mající asi 30 členů pod vedením soudručky Jiriny Mandíkové, dramaticko-politická, vedená soudruhem Slávou Zachatou a lidová muzika, vedená rovněž soudruhem Šmídem. Začátky, ač byly velmi těžké, byly radostné! Chut' jednotlivých členů byla velká, ná-

vštěva zkoušek opravdu vzorná. A tak se stalo, že jsme začátkem listopadu na velké estrádě ČSM měli své vystoupení. 16. listopadu jsme uspořádali samostatnou estrádu v Blatné, 10. prosince jsme již natáčeli půlhodinový pořad pro Čs. rozhlas a 16. a 17. prosince jsme vystupovali jednak v Božkově na estrádě ČSM a jednak v závodním klubu ROH-Škoda v Plzni na vánoční nadílce SBS. Pro začátečníký soubor to byla jistě činnost bohatá. Nemůžeme ovšem říci, že úroveň vystoupení byla vždy hodna jména souboru. Kritisuje-li jednotlivé sekce souboru, pak můžeme říci, že nejúspěšnější je lidová muzika. Té se podařilo nacyčit několik neznámých písní z Plzeňska a provádět je opravdu lidovým a přitom značně uměleckým způsobem. Pěvecká sekce ještě nedosáhla úrovně lidové muziky a bude nutno udělat určité zásahy přímo ve výběru jednotlivých členů. Tuto část souboru bude třeba ještě dokonaleji politicky i umělecky prověřit. Taneční a dramatická sekce, snad vinou vedení, fungovaly špatně. I zde po kritice vedoucích byla učiněna náprava, takže v novém roce bude již kompletní soubor nacvičovat pro STM 1951.

Tolik bychom tedy mohli říci o novém plzeňském souboru. Přirozeně, že jako všechny nově vznikající soubory, má mnoho chyb a nedostatků, ať již je to v nedostatku vedoucích, materiálu, zkušených místností a času ke zkoušení vůbec. S tím však je nutno počítat a vypořádat se s tím. Pevně věřím, že tyto závady se nám podaří brzy odstranit, a že z Krajského uměleckého souboru se stane opravdu těleso vysoce umělecké, ale také vysoce politicky uvědomělé. A to je konečně přání všech, kteří usilují o rozmach svazáckého života na Plzeňsku.

Miroslav Šmíd

JAK PROŽIL SILVESTRA VYCPÁLKŮV TANEČNÍ SOUBOR

Ostravický soubor lidové tvořivosti jsme si zamilovali již na STS v Brně, kde jsme ho po prvé viděli vystupovat. Zajímali jsme se o jeho práci, vznik a pracovní podmínky a snažili jsme se ihned s ním navázat spojení. To nebylo nesnadné, protože již před tím náš vedoucí Fr. Bonuš s nimi spolupracoval, hlavně při sběru lidových písní a tanců.

A tak po úspěšném absolvování společného kursu nové lidové zábavy na podzim minulého roku jsme byli pozváni od Ostravického souboru na společného Silvestra na Lysou Horu v západních Beskydách.

Přijeli jsme tam společně s naším pěveckým sborem již tři dny napřed, abychom si také zalyžovali a užili čerstvého vzduchu.

Přítom jsme vydatně zpívali venku, halekali a výskali, na samém vrcholku Lysé Hory jsme se učili pustit hlas do dálky.

Při večerních besedách jsme nacvičovali nové písně. Již 30. prosince

odpoledne přišla část Ostravického souboru a celý večer jsme se učili písničky, my od nich, oni od nás.

Nejlépešim večerem byl samozřejmě Silvestr, kdy došla ještě značná část souboru z Ostravice. Měli jsme k dispozici dva nepoužívané sály turistické chaty, které jsme vytopili a připravili k večerní zábavě. Na celkové linii programu jsme se předem v užší komisi dohodli a již v půl sedmé zahájili hymnou demokratické mládeže. Když jsme hodnotili uplynulý rok, uvědomili jsme si, že za všechny naše úspěchy na poli lidové tvořivosti vděčíme našim úderníkům a všem pracujícím, kteří nám pro tuto práci připravili podmínky jak hmotné, tak ideové, a tomu, že je mír, za který bojujeme v čele se Sovětským svazem. Pověděli jsme si také o perspektivě naší další práce. Provolali jsme mohutné »hurá« třetímu roku pětiletky, naší vládě, prezidentu Klementu Gottwaldovi a generalissimu Stalinovi. V slavnostní náladě jsme společně zazpívali několik budovatelských písní.

Pak jsme uspořádali kvíz, který pokládáme za velmi vhodný prostředek poučení zábavou pro dnešní lidi. Byl to kvíz národopisně politický. Dva tábory, Ostravický a Vypálkovský, dostávaly různé otázky, na příklad: během půl minuty vyhledat ze svého kraje pět písniček, jedni s námětem pracovním, druhí píseň, jednající o nějakém živočichu a pěkně je zazpívat. Potom vysvětlit smysl a úkol STM, druhí Kulturní jizby, vysvětlit význam slova fojt, poklasný — a podobné otázky.

Nakonec bylo úkolem pro jedny operně a dramaticky provést písničky »A já sám«, pro druhé buď ji jazzově upravit nebo z ní udělat t. zv. »lidovku«. Z této veselé soutěže vznikla nesmírná chuť »tvořit« a tak jsme se všichni rozdělili na dva smíšené tábory s úkolem: udělat operu nebo libovolnou písničku.

Jedna skupina provedla »Koupím já si koně vraný«. Účinkoval hrdina, který píseň zpíval, »jeho milá«, sbor jako pěvecké těleso, stádo koní jako taneční těleso a kůň hlavní, na kterém hrdina přijel a zase odejel.

Druhá skupina vytvořila operu aktuální a tím to jasně vyhrála.

Na scénu přijel kůň jako živý, k usmání, vtipně pořízený, pouze z deky a dvou párů lyžařských bot. Za ním šel oráč s ruchačem a píseň »Ach, synku, synku« scénu doprovázela.

V místě, kde se praví, že »kolečko se mi polámalo« byl dodatek, že při tom také chcipl ten kůň. Kůň tedy padl a text písně pokračuje poučením: »kdybys byl traktorem oral, byl bys ty meze rozoral«.

Vystupuje radce jako sólista s písničkou »Jen vorej, jen vorej, traktorem si pomáhej« a na scénu vjíždí traktor s traktorem, který výborně napodoboval ústy práci motoru.

Zase se podařilo velice vtipně pořídit traktor z člověka, příkrutého de-

kou, majícího na tyčce plechovku. Na zadní vystrčené části těla točil traktorista pokličkou, co by volan-tem.

Veselo bylo, jak se patří, a tak nám ani nevaňdlo, že jsme si k tancům museli zpívat, protože s námi na neštěstí nebyla žádná muzika. Ostravice nás učila »Ruskou polku«, my je chodská kolečka. Potom jsme přetancovali všechny hulány, české i lašské, ukázali si tak charakteristické rozdíly obou krajů a ohromné bohatství motivů v jednom tanci. K tancům samozřejmě patřila i štramberská »Smutná dcerka«.

Je to celkem jednoduchý třásák se zvláštním pohoupnutím na konci každého taktu, ale vytančí-li se správně, má neobyčejný půvab.

Vypálkovští chlapci předvedli valašské hry a děvčata jejich parodii, kde zikaríkova některé komické scény, které se při nich udály během zájezdu po SSSR.

To se sice musí vidět, ale jen tak pro ukázkou: Jeden chlapec živelně pokřikuje a povzbuzuje do hry ostatní, a to s takovým zápalem, že ani nepozoruje, že už se na scéně vlastně nic neděje a že se tam namáhá pro nic za nic. Při kolotoči, kdy dva jsou pilířem a dva se na ně pověsí a ve vzduchu se otáčí, tvoří pilíř takoví strážníci a na ně se pověsí dva hromotluci, místo, aby tomu bylo obráceně atp.

Během večera byly na programu různé lidové hry, jejichž veselost nám dokázala, jak opravdu zdravě se lid dovedl bavit a jak je třeba tyto věci přejímat a užívat při dnešní zábavě.

Byl to na příklad »krpčový«, při kterém se všichni seděnou do kruhu na zem a pozvednou kolena tak, aby pod nimi jako v tunelu mohli běžet bačkor nebo cvička. Jeden běhá vně kruhu a snaží se polapit. Neví-li, kde krpce zrovna běhá, zabouchá se s ním do zadu o zem a zas ihned zmizí. U ko-ho krpce dopadne, ten jde honit.

Hry jsme zvolili takové, aby se při některých namáhal dvůp, někde aby se dokázala tělesná zdatnost a někde abychom se dosyta vyrehtali.

O půlnoci jsme pronesli zdravíci za zdar třetího roku pětiletky a přátelství mezi našimi dvěma soubory a vyběhli na vrcholek Lysé Hory, kde jsme zazpívali několik halek-ček. Odtud starým tancem, tančným v dlouhé řadě, známým již ve středověku »kotkem«, oběhli jsme po okraji lesa celý vrchol hory až do chaty, kde se »bavili« různí lidé, většinou měšťáci, kteří se bavit neumějí a kteří utápějí své veselí v alkohol. Zazpívali jsme si tam, zatančili a zase kotkem odtančili do naší chaty.

Bylo zajímavé, jak tito lidé na to reagovali. Ti, které již alkohol zmohl, pohrdlivě, nebo se snažili nám to svým řvaním zpestřit. Většina jich příběhla a dívala se na nás jako na půlnoční číslo, nějakou atrakci, ale byli mezi nimi někteří, kteří byli mi-

le překvapení a nakonec nám upřímně tleskali.

Šťastní, že jsme již trochu dál a výš než tito lidé, pokračovali jsme v zábavě.

Rozdělili jsme se zase do dvou smíšených táborů, z nichž každý měl na melodii některé libovolné písně složit text a tanec na thema: »Naše soubory na Lysé Hoře«, a to vše za půl hodiny.

Horečně jsme vymýšleli a výsledkem byly docela pěkné písně a tance, kupodivu s úplně shodnou ideovou náplní. Vlastně ne kupodivu, bereme-li v úvahu, že všichni jsme si plně vědomi cíle naší práce.

Obsahem bylo: lidé, lezoucí na hory, aby se tam opijeli, oblékali do toalet a viděli hory pouze z oken kavárny, patří minulosti. Nyní patří hory lidem, kteří sem přijedou po práci užít vzduchu a zaslouženého odpočinku. Sem přišli svazáci, aby uskutečnili sbratření souborů, nikoliv konkurentů, ale spolupracovníků. Zde lyžují, zpívají a tančí. A toto hnutí se bude šířit a počet takových souborů se bude rok od roku zvětšovat. Sbor zpíval píseň na toto thema a ostatní tančili tance, sice vykonstruované a znázorňující děje, avšak naprosto ne naturalistické nebo pohybové doprovázející děj posunky, jako tomu bývá u úpado-vých tanců, ale skutečně přirozené prvky, vzaté z národních tanců.

Na příklad: jedna skupina si zvolila tance a písničku: »V táboře na dvoře, chci tam panské vůle«. V první sloce byla vcelku zachována struktura tance, jenom přehnaním pohybu v první části bylo znázorněno, jak jeden druhého tahá do vrchu a píseň říkala: »Na Lysou na horu padouři lezou, za nimi v cisternách kořalku vezou. Na Silvouše v nóbl rouše — sedějí za stoly, čumějí na hory...« atd. V poslední části místo valčíku jsme zatančili stilisovanou sambu.

Na konci celého čísla, kde se v písni mluví o tom, že takovýto souborů bude příští rok na tisíc, jsme vyvrcholili kolečkem, jako projevem kolektivního tance, který již dnes zaujímá mezi svazáky první místo.

Naše zábava trvala až do čtyř hodin do rána. Byla prokládána nezbytným »šarošem«, lašským tancem čtyřlístkového typu, který s oblibou tančíme. Šaroš jsme tančili ještě druhého dne před odjezdem a zahřívali jsme se tím v Ostravě na peroně a v čekárně, kde jsme dlouho čekali na vlak.

Byl to opravdu zdařilý zájezd a slíbili jsme si, že přátelství mezi našimi dvěma soubory budeme ještě více utužovat, protože získáváme jedni od druhých. Ostravičtí, převážně dělníci z oceláren, úderníci, my, studenti a kulturní pracovníci — a jak si dobře rozumíme!

A tedy, ať žije přátelství mezi soubory, nejen našima dvěma, ale všemi, to by mělo být částí programu souborů pro letošní rok.

Zora Kořánová